

Mervi Hotokka

NUORISOTYÖN SOVELTAMINEN KOULUN TYÖNTEKIJÖIDEN TYÖOTTEEKSI

Opinnäytetyö
Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma

Tammikuu 2014

MAMK
University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MAMK University of Applied Sciences		Opinnäytetyön päivämäärä 10.1.2014	
Tekijä(t) Hotokka Mervi Johanna		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma yhteisöpedagogi (YAMK)	
Nimeke Nuorisotyön soveltaminen koulun työntekijöiden työotteeksi			
Tiivistelmä <p>Tässä opinnäytteessä sovitettiin nuorisotyötä yläkoulun työntekijöiden työotteeksi. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta toteutettiin lukuvuosihankeena mikkeliläisellä 450 oppilaan yläkoululla 2013 – 2014. Kehittämistyön tavoitteena oli nuorten hyvinvoinnin edistäminen koko työyhteisön kasvatuskäytänteitä kehittäen.</p> <p>Keskeinen osa nuorten elämää on koulu, jonka toiminnassa opetustehtävä korostuu kasvatustehtävän sijaan. Koulun hyvinvointitehtävän tueksi voidaan kokeilla nuorisotyön työtapoja, jos halutaan yhteisöllisempi, osallisempi ja nuoret kohtaavampi koulu. Tässä opinnäytetyössä nuorisotyötä tarjottiin kaikkien työntekijöiden arkeen.</p> <p>Eri ammattiryhmien osallistumista kasvatukselliseen toimintaan selvitettiin kyselyllä keväällä 2013. Lukuvuosihanke aloitettiin henkilökunnan yhteisellä ideoinnilla työkonferenssissa. Ideoinnin tuloksena asetettiin seitsemän kasvatuksellista tavoitetta, joiden toteutumista arvioitiin kehittämistehtävän edetessä. Teemahaastatteluissa kerättiin henkilökunnalta kokemuksia siitä, soveltuuko nuorisotyön työtapo heidän arkeensa ja millainen vaikuttavuus hankkeella on ollut.</p> <p>Hankkeen merkittävimpana tuloksena on tietoisuuden lisääntyminen nuoret kohtaavasta koulusta. Työntekijät olivat ideoineet useita tapoja käydä vilkasta dialogia ja olla nuorten tavoitettavana arjessa. Yhteisöllisyyden ja ryhmädynamiikan tukemista sekä osallisuuden vahvistamista pidettiin tärkeänä osana koulun kulttuuria, mutta niiden toteuttaminen vaatii sitoutumista, voimavaroja ja yhdessä tehtyjä sopimuksia.</p> <p>Tuloksena voidaan todeta, että nuorisotyö soveltui laajasti koulun ammattiryhmien työskentelyyn sekä yksilö- että yhteisötasolla. Yhteenvetona esitetään visio nuoret kohtaavasta koulusta, jonka arkipäivän tilanteissa näkyy nuorisotyön työote.</p>			
Asiasanat (avainsanat) nuorisotyö, koulu, työtavat, koulukasvatus, lukuvuosihanke, kehittämistoiminta, työkonferenssi			
Sivumäärä 83	Kieli suomi	URN	
Huomautus (huomautukset liitteistä) 4 liitettä			
Ohjaavan opettajan nimi Pekka Penttinen		Opinnäytetyön toimeksiantaja	

DESCRIPTION

 <div style="display: inline-block; vertical-align: middle; margin-left: 10px;"> <div style="font-size: 2em; font-weight: bold; margin: 0;">MAMK</div> <div style="font-size: 0.8em; margin: 0;">University of Applied Sciences</div> </div>		Date of the master's thesis 10 January 2014	
Author(s) Hotokka Mervi Johanna		Degree programme and option NGO and youth work Master of Humanities	
Name of the master's thesis Applying Youth Work as a Working Method of School Staff			
Abstract <p>This thesis dealt with the educational work of the secondary school. The ambition of the development project was to use youth work as a working method for all workers in the school and to contribute to the welfare of the youth. The development project was carried out as a school year project in the secondary school with 450 pupils in Mikkeli.</p> <p>School has a central position in the youth's life. Even so the task of teaching in schools is more significant in comparison to the educational task. If the school is expected to be more communal, it must be a place where adults have time for the youth. This bachelor's thesis advocates trying youth work as a working method.</p> <p>The development project began with a survey, which was made to obtain information on the involvement of the school workers in the educational work. After that the youth work methods were presented to the whole staff. All the workers were involved in the development process. They had to consider the objectives, how to notice the youth better. During the project the staff members evaluated the efforts in the conference and in seven interviews.</p> <p>The outcome of this thesis is that youth work methods are worth trying. During this development project the staff has observed themselves as educators and noticed the importance of the manner how they encounter pupils. The school personnel considered different encounters with youth and tried to be observant. Growing communal spirit, group dynamics and participating in collaboration played important roles in this development. The objectives of this development project were considered to have been achieved successfully. As a conclusion of this thesis a visionary suggestion was made to help future developments in the same area.</p>			
Subject headings, (keywords) youth work, school, methods, education, school year project, development project, conference			
Pages 83	Language Finnish	URN	
Remarks, notes on appendices 4 attachments			
Tutor Pekka Penttinen		Master's thesis assigned by	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	KOULUN KASVATUSTYÖ	4
2.1	Kasvatustehtävä	4
2.2	Kokemuksellisuus arkisissa oppimistilanteissa	6
2.3	Vaatus yhteisöllisyydestä	7
2.4	Koulun ammattiryhmät ja niiden hierarkia	9
3	NUORISOTYÖN MENETELMÄT JA ILMENTYMÄ YLÄKOULUSSA	13
3.1	Nuorisotyön olemus	13
3.2	Koulu kasvattaa yhteiskunnan jäseneksi	16
3.3	Nuorten kohtaaminen	17
3.4	Lisätukea tarvitsevat nuoret	18
3.5	Nuorten edunvalvonta	18
4	KOULUYHTEISÖN KOKONAISVALTAISTEN KASVATUSKÄYTÄNTÖJEN TUTKIMUKSELLINEN KEHITTÄMINEN	20
4.1	Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan tavoite	20
4.2	Tutkimuksellisen kehittämistyön kohde	22
4.3	Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan toteutus	24
4.4	Nuorisotyön teorian ilmeneminen kehittämistyössä	27
4.5	Aineiston hyödyntäminen kehittämishankkeessa	28
5	KASVATUKSELLINEN LÄHTÖTILANNE	30
5.1	Hankekoulun henkilökunta	30
5.2	Nuorten kohtaaminen	32
5.3	Keskustelujen sisältö	34
5.4	Huolenaiheet	37
5.5	Kohti kehittämishanketta	39
6	KEHITTÄMISHANKKEEN KULKU	41
6.1	Työkonferenssi 1: Miten nuorisotyötä hyödynnetään?	41
6.2	Hankkeen tavoitteet	43
6.3	Lukuvuosihankkeen arkea	47
6.4	Työkonferenssi 2: Onko mikään muuttunut?	49

7	KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TULOKSET JA VAIKUTTAVUUS	53
7.1	Nuorisotyön avulla lähemmäs nuorta	53
7.2	Pyrkimykset yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen	59
7.3	Kehittämistyön haasteita	62
7.4	Hankkeen rakenteiden arviointi	64
7.5	Koulun työntekijöiden käsitys nuorisotyöstä	68
8	VISIO NUORET KOHTAAVASTA KOULUSTA	71
9	POHDINTA	76
	LÄHTEET	80

LIITTEET

- 1 Kysely koulun työntekijöille
- 2 Työkonferenssi 1. Ideapaperi
- 3 Työkonferenssi 2. Arviointipaperi
- 4 Haastattelukysymykset

1 JOHDANTO

Koulu on merkittävä kasvu ympäristö lapsille ja nuorille huolimatta siitä, kasvatetaanko siellä vai ei. Koulu vaikuttaa vääjäämättä toimenpiteillään yksilön kehitykseen (Vesikansa 2009, 188). Koulun kasvatustehtäviin kuuluu mm. kasvattaa yhteiskuntaan sitoutuneita kansalaisia ja se voi parhaimmillaan toimia ns. pienoisyhteiskuntana, laboratoriona, jossa harjoitellaan itsenäistä elämää varten (Dewey 1957, 25).

Nuoret eivät viihdy institutionaalisessa koulussa, jota on nimitetty jopa tehtaaksi tai pakkotyölaitokseksi. Säädöksineen se on jähmeä yhteiskunnan nopeasti vaihtuvissa tilanteissa, joissa nuorten yksilöllisten tarpeiden huomiointi on tullut tärkeäksi. Koulun on ollut vaikea huomioda yhteiskunnan moniulotteiseksi muuttunutta sosiaalista todellisuutta. Eri elämäalueet (mm. sähköinen media, kuluttaminen, vertaisryhmät) tarjoavat koulua kykenevämmiin mahdollisuuden rakentaa identiteettiä. Nopea teknologiakehitys ja tiedon saatavuuden helpottuminen ovat murtaneet koulun monopoliaseman tiedonjakajana. Formaali kasvu ympäristö mielletään tylsänä ja merkityksettömänä, mutta välineellisesti oleellisena jatko-opintoja silmälläpitäen. Koulun roolia pidetään tärkeänä, kun tuleville työntekijöille opetetaan työelämän kovat arvot ja toimintanormit. (Aittola 1998, 175 – 178.)

Eri tahot ovat julkilausuneet ihanteita, joita koulun odotetaan tavoittelevan. Lapsiasiavaltuutetun kannanotossa (2010) korostetaan tiedollisen ja taidollisen opettamisen rinnalla kulkevaa lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen tukemista. Hyvinvointitehtävä edellyttää koululta yhteisöllisyyden vahvistamista, turvallisuuden takaamista, kiusaamisen ehkäisyä ja tiivistä yhteistyötä kotien kanssa. Tuntijakoon on toivottu enemmän luokanvalvojan tunteja ja kansalaisvalmiuksia edistävää toiminnallista oppimista koulun lähiympäristössä.

Nykykoulu on sirpaloitunut ammattilaisten sektoreihin. Tarpeelliset opettamistyötä tukevat tehtävät suoritetaan eri hallintokuntien alaisuudessa tai ostopalveluin. Käsitys yhteisestä kasvatustehtävästä on hämärtynyt samalla, vaikka moniammatillisuus ja erilainen osaaminen koulussa on lisääntynyt. Kehitys on murentanut yhteisöllisyyttä, joka tukisi nuoren kasvua turvallisessa kasvu ympäristössä. Kouluihin kaivataan nuorisotyön tukea yhteisöllisyyden rakentamiseen ja henkilökohtaisten kohtaamisten järjes-

tämiseen (Hotokka 2012,54). Koulun hyvinvointityössä voitaisiin hyödyntää nuorisotyön osaamisalueita.

Nuorten kohtaaminen on jokaiselle koulun ammattiryhmälle, ei vain opettajille, arkipäivää. Tämän tiedostaminen ja kasvatusvastuun kantaminen kuuluu koko työyhteisölle. Roolien ravisteluun on aihetta. Jokainen työntekijä on esimerkki työelämästä. ABC-liikenneasemat ja Nuorten Palvelu ry ovat koonneet ohjeistuksen nuorten kohtaamistilanteita varten asemien henkilökunnille (ABC kohtaa nuoret, 2012). Samanlainen yhteistyö nuorisotyön ja koulun ammattiryhmien välillä voisi tuottaa hyviä tuloksia ja antaa työntekijöille työkaluja arjen tilanteisiin.

Kehittämistehtävänä tässä opinnäytetyössä on nuorisotyön soveltaminen koulun työntekijöiden työotteeksi. Nuorisotyön menetelmätason kehittämistyölle on ominaista painotukset nuorten kohtaamiseen, nuorten omien voimavarojen käyttöönottoon koulutus- ja elämänuralla sekä osallisuuden vahvistamiseen ja tukemiseen. (Penttinen & Soanjärvi 2012, 237 – 238.)

Kehittämistyön kohteena on perusopetuksen yläkoulun työntekijöiden tekemä kasvatustyö ja sen kehittäminen nuorisotyön ydinajatuksiin nojautuen. Ratkaisuja etsitään nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Kun toimitaan yhteisöllisesti, voidaan asettaa koulun yhteisiä kasvatustavoitteita, joiden toteuttamiseen osallistuvat ja sitoutuvat kaikki ammattiryhmät. Yhteisöllisen koulun on mahdollista murtaa pakkolaitoksen mielikuvaa. Kasvatustavoitteisiin keskittymällä tehostetaan kiusaamistilanteisiin puuttumista ja rakennetaan turvallista ympäristöä, jossa ilmapiiri on positiivinen ja työrauha lisääntynyt. Näillä toimilla vahvistetaan sekä nuorten että työntekijöiden sosiaalista pääomaa.

Pyrkimys on tutkimukselliseen kehittämistoimintaan (Toikko & Rantanen 2009, 157), jossa aiempi tutkimus tarjoaa kehittämistehtävään menetelmiä. Kehittämistyölle koetaan pohjaa kokemuksellisen oppimisen näkökulmasta. Koulun nykypäivän haasteet on tunnistettava, minkä jälkeen sovitetaan nuorisotyön menetelmiä koulun toimintaan.

Alkuvaiheen kyselyn tarkoitus on antaa kuva lähtötilanteesta, miten eri ammattiryhmät osallistuvat kasvatukseen. Eri ammattiryhmiltä kysytään, mitä nuorisotyön mene-

telmiä he ovat valmiita kokeilemaan työssään. Mitä heillä on annettavaa koulun miniyhteiskunnassa? Työntekijät ovat merkittävä toimija nuorten kokemusmaailmassa. Kyselyn toteuttamisen ajatuksena on pedagogisen johtamisen viitekehys, jossa työntekijää kuullaan hänen työtään ja työn kehittämistä koskevista asioista. Työtapojen ja menetelmien kehittäminen on koko työyhteisön asia.

Lukuvuoden alkaessa kehittämistyöhön käydään työkonferenssin keinoin. Menetelmällä haetaan ryhmien välistä yksimielisyyttä kehitettävästä teemasta. Ensimmäisessä vaiheessa homogeeniset, samaa työtä tekevät ryhmät ideoivat tavoitteita, joista vallitsee suuri yksimielisyys. Toisessa tapaamisessa jalostetaan ideoita, keskustellaan kokemuksista, arvioidaan prosessia ryhmissä, jotka muodostetaan heterogeenisesti. Kehittämistyön vaikuttavuutta analysoidaan seitsemän teemahaastattelun avulla.

Kehittämistyön tavoitteena on luoda työskentelymalli, jossa nuorisotyön menetelmiä sovelletaan koulun arjen tilanteisiin. Tarkoitus on tukea koulua merkittävässä kasvatustehtävässään ja lisätä tietoisuutta jokaisen kohtaamisen ainutlaatuisuudesta. Koulujen työntekijät ovat ehkä pitäneet itseänsä oman tien kulkijana, yksilösuorittajina. Kehittämistyössä vahvistetaan työtapaa, jossa siirrytään yksilöllisesti painottuneesta työstä yhteisölliseen työhön. Jos oppimisympäristön ulottuvuudet tiedostetaan, voidaan peruskoulua kehittää yhteisöllisempään ja kasvatustehtävässään sitoutuneempaan suuntaan. Eri näkökulmat nousevat esiin, koska henkilökunnalla on erilaiset koulustaustat, eri työehtosopimukset eikä työnkuvissa välttämättä mainita kasvatusvastuuta.

Asemani kehittäjänä on poikkeava, koska kehittämistyö alkaa yleensä organisaation johdon ollessa tyytymätön vallitsevaan tilanteeseen (Kirjonen 2007, 118). Olen yhteisöpedagogi, aikuisopiskelija ja koulunkäyntiavustaja kohdekoululla. Koen tekeväni työssäni nuorisotyötä. Kehittämisidea on lähtenyt ajatuksestani, mikseivät muutkin ammattilaiset kokeilisi nuorisotyötä. Nuorisotyö ei ole nuorisotyöntekijöiden yksinoikeus. Koulu tarvitsee avauksia ja ideoita nuorten kohtaamiseen ja kasvun tukemiseen.

2 KOULUN KASVATUSTYÖ

2.1 Kasvatustehtävä

Instituutiona koulu on normatiivinen, toimintaa ohjaa perusopetuslaki (1998/628). Siinä määritellään opetuksen tavoitteita mm. näin:

... tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja.

Opetustavoitteiden lisäksi laissa määritellään koulun arvoiksi tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Perinteisesti koulua on pidetty sivistyslaitoksena, mutta lakitäydennysten myötä kasvatustehtävä ja yhteiskuntaan liittävä tehtävä ovat korostuneet. Käytännön tasolla syntyy tarve kehittää uudenlaisia tapoja toimia. Nuorilta vaaditaan tulevaisuuden työelämässä mukautuvuutta ja joustavuutta. Samoin koulujen työntekijöiden on pystyttävä arvioimaan ja muuttamaan työtapojaan nykykoulun tavoitteiden mukaisiksi. (Rautiainen 2005, 9.)

Koululle on perinteisesti kuulunut opettaminen ja kodille kasvattaminen. Koulujen työrauha on ollut kauan haaste, jolloin kasvatukselliseen toimintaan on ollut välttämättöntä paneutua. Sääntöjä uhmataan, auktoriteetit kyseenalaistetaan ja opettajat kokevat jopa väkivaltaa. Kiviniemen (2000, 134 - 135) mukaan nuoret ovat tottuneet elämään ilman rajoja, kun ankara kasvatus on väistynyt vapaan kasvatuksen tieltä. Oppilailta puuttuu itsekuria, kun kodin vapaa kasvatus näkyy nuorten sopeutumattomuutena koulun normeihin. Koulun levottomuus on lisääntynyt perheiden kasvatuskulttuurin ja rakenteiden murentumisen myötä (Rautiainen 2005, 10). Käsité *lapsen ehdoilla* on aiheuttanut harhan, jossa lasta ei mm. laiteta nukkumaan ajoissa, ettei hänelle tule paha mieli. Koulu ottaa vastaan väsyneen oppilaan, jonka keskittymiskyky on heikentynyt. Pulmia aiheuttaa motivaation puute ja omaehtoisuus. On paljon lapsia ja nuoria, joiden aikuisen huomion tarve on lisääntynyt tunne-elämän ongelmien takia.

Tunneilta poistetut nuoret ovat vaarassa ajautua koulupudokkuuteen. On suuri houkutus lähteä kesken päivän pois koulusta ja ajautua lintsaamaan jatkossa kokonaisia päiviä. Toinen ilmiö on ollut häirintä käytävillä, kun valvontaa ja ongelmien selvittäjää ei ole ollut paikalla. Joissakin kouluissa on kokeiltu projektimuotoisesti tai koulunuori-

sotyön keinoin päivystystoimintaa, jossa tunnilta poistettu oppilas menee käymään kasvatus- tai sosiaalialan työntekijän luona jäsentämässä tilannettaan. Päivystyksessä ei ole ollut kyse kurinpidollisista toimista vaan sosiaalisen toimintakyvyn ylläpitämisestä. (mm. Rautiainen 2005, 51.)

Koska koulu on järjestetty oppimisympäristö opettajineen ja kasvattajineen, tietoisuutta aikuisten kasvattajaroolista on terävöitettävä. Koulu institutionaalisena laitoksena luo nuorelle kuvan hänen suhteestaan valtioon ja markkinoihin. Koulu toimii näin ollen välittäjänä systeemitason valtion ja yksilötasolla nuoren elämismaailman välillä. (Penttinen 2007, 265 – 266.) Koululle on osoitettu jo vuosikymmenten ajan vaatimus suuntautua ulospäin, ympäröivään yhteiskuntaan. Koulut tekevätkin yritysyhteistyötä mm. työelämään tutustumisjaksojen muodossa. Salakari (2009, 166) arvostelee koulun instituutiokeskeisyyttä ja vaatii yhteistoiminnan lisäämistä työelämän kanssa. Yhteistyön vaatimuksena on molempien osapuolten hyöty. Koulussa toimitaan omassa valtakunnassa, sisältäpäin säädetyssä ja rajatussa ympäristössä. Tulevaisuuden koulu voisi olla jaetun toimijuuden areena, jossa muidenkin nuorten parissa työskentelevien näkemys tulee huomioiduksi. (Pohjola 2009, 22).

Massayksiköt estävät omalta osaltaan koulun kehittymistä: sääntöjä ja rajoituksia on paljon, jotta arki ylipäättään saadaan toimivaksi. Vaikka koulua on yritetty kehittää vuosisadan ajan, eri pedagogioiden, suuntausten ja teorioiden ohjaamana, opetus on pysynyt lähes muuttumattomana. Jostain syystä opetus on pystynyt vastustamaan kaikkia uudistamisyrityksiä. (Miettinen 1994, 11.)

Nuori joutuu tekemään kouluaikanaan monia valintoja. On käyty paljon keskustelua siitä, miten varhain ihminen on kykenevä valitsemaan ja näkemään itselleen suotuisan koulutuspolun. Arvostelua on aiheuttanut mm. se, että kielivalintoja tehdään jo alakoulussa. Maailma muuttuu ja valintojen lukitseminen on eräänlaista riskinottoa. Kun nuori tekee valinnan, ei voida ennustaa, mitkä työelämän mahdollisuudet 5 – 10 vuoden päässä odottavat. Oppimistilanteita tulee vastaan kiivaalla tahdilla ja valinnan vapaus aiheuttaaakin pelkoa. (Jarvis 1998, 156.) Nykypäivän maailmaan kuuluvat yksilölliset valinnat, oppilaan vastuu opiskelusta sekä luovuus. Koulun on pidettävä joka tapauksessa kiinni säännöistään, jotta se voi hoitaa perustehtävänsä. (Salakari 2009, 167.)

Vaikka muutosten omaksumisessa nuoret ovat nopeita, on olemassa ryhmä nuoria, jotka eivät ole muutosmyönteisiä. Jos nuorella ei ole valmiutta nopeisiin päätöksiin tai muutokseen, on uhkana syrjäytyminen. (Penttinen 2007, 263.)

2.2 Kokemuksellisuus arkisissa oppimistilanteissa

Lasten ja nuorten elämismaailmassa koulu on keskeinen. Kaikilla on omia muistoja kouluajoilta. Kokemuksiin vaikuttavat koulun aikuiset, toimintatavat, ilmapiiri ja fyysinen ympäristö. Luokkahuoneoppimisen ohella koulussa opitaan elämänhallintataitoja ja etsitään omaa identiteettiä. Aikuisten huomiota kaivataan, jos oma paikka ei hahmotu. Negatiivisten kokemusten kierteen voi yrittää kääntää onnistumisen kokemusten avulla. (Siekkinen 2012, 23 - 24.) Nuorisokasvatus on oivaltanut informaalien tilanteiden merkityksen nuoren kokemusoppimisena. Tässä luvussa tarkastellaan luokkahuoneen ulkopuolisessa kokemusmaailmassa oppimista.

Salakari (2009, 162) tulkitsee John Deweyn filosofiaa kokemuksellisesta oppimisesta. Ihminen voi oppia sosiaalisissa ja fyysisissä ympäristöissä. Näitä tilanteita on osattava hyödyntää, jotta niistä kertyy kokemuksia. Elämä koostuu peräkkäisistä tilanteista, joissa ympäristö on jatkuvassa vuorovaikutuksessa yksilön kanssa. Jo elettyistä tilanteista jää aina jotakin opittua tuleviin tapahtumiin.

Nopea kehitys aiheuttaa kaikille kehitymisvaatimuksensa. On tunnistettava ajan ilmiöt. Tämän päivän nuoret ovat oman aikansa tuotteita, kulttuurin ilmentymiä. Tyypillistä ajalle on, että oppimistilanteita on tarjolla aikaisempaa paljon enemmän ja erilaisissa muodoissa. Samalla on kuitenkin lisääntynyt passiivisuus ja hakeutuminen pysyviin, turvallisiin olosuhteisiin. Työelämässä ei ole varaa jäädä kehityksestä jälkeen. Opintojen aikana saatu osaaminen vanhenee jo viiden vuoden aikana. (Jarvis 1998, 144 – 145.)

Ihminen on sitä, mitä on oppinut. Kulttuuri välittyy yhteiskunnalta kasvavalle nuorelle vuorovaikutuksen kautta. Jarvis (1998, 148 – 149) väittää, että kaikki oppiminen perustuu kokemuseräisyyteen:

Oppiminen on prosessi, jossa kokemus muuntuu tiedoiksi, taidoiksi, asenteiksi, arvoiksi ja niin edelleen.

Kokemus voi opettaa, jos henkilöhistoria on ristiriidassa koetun tilanteen suhteen. Tilanne voi olla nuorelle kokonaan uusi (primäärikokemus) tai kielellinen ennakkotieto muuttuu reaaliseksi (sekundäärikokemus). (Jarvis 1998, 153.)

Kokemuksellisuus voi tarkoittaa joko elämäkokemuksen tuomaa varmuutta, jotakin koettua tai toiminnallisesti opittua. Penttinen (2007, 268 – 272) kirjoittaa, että nuorilla kokemuksia voi tulla kerralla tiiviinä ryppäinä, jotka vasta myöhemmin jäsentyvät ja auttavat selviytymään uusiutuviin tilanteisiin. Koulun kiireinen rytmi voi häiritä kokemuksista oppimista, jos tapahtumien tulkitsemiseen ei jää aikaa. Toiseksi jos kokemukset eivät ole herättäneet mielenkiintoa ja ovat rutiinisuuksia, niistä oppiminen on merkityksettömämpää. Kokemukselliseen oppimiseen kuuluu oleellisesti tilanteiden reflektio. Nuorisokasvatus pyrkii käymään läpi kokemukset reflektoiden, jotta paljon kokenut nuori myös oppisi kokemastaan.

Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan oppimista tapahtuu muuallakin kuin luokkahuoneessa. Nuoret kulkevat käytävillä ja ovat vuorovaikutussuhteissa vertaisryhmien ja koulun aikuisten kanssa. He yhdistävät uusia kokemuksia jo koettuihin asioihin, tunteilla opittuihin ja vapaa-ajalla sisäistettyihin. Jokaisella nuorella on siis oma yksilöllinen tapa oppia ja jäsentää elämismaailmaansa siten, että samasta sosiaalisesta tilanteesta voi syntyä täysin erilaiset oppimiskokemukset. Nuori rakentaa koulussakin kuvaa itsen ja ympäristön suhteesta ja opiskelun merkityksestä. (Penttinen 2007, 255 – 258.)

2.3 Vaatimus yhteisöllisyydestä

Yhteisöllisyys syntyy siitä, kun koetaan yhteenkuuluvuuden tunnetta, tehdään yhdessä töitä samojen asioiden saavuttamiseksi ja ollaan selvästi tietyn yhteisön jäseniä. Koulussa toimii monenlaisia yhteisöjä: luokkia, pienryhmiä, opetusryhmiä, koko koulu. Yhteisöllisyys ei synny itsestään, vaan se kehittyy vähitellen ja sitä on jatkuvasti tuettava. Vahva koulun yhteisöllisyys näkyy ulkopuolisillekin. Kouluun on mukava tulla, siellä on viihtyisää ja turvallista. On pidettävä tärkeänä, että jokainen koulun nuori ja aikuinen kokisi kuuluvansa yhteisöön. Yhteisöllinen oppiminen voi tuottaa emotio-

naalisia ja syvällisiä oppimiskokemuksia. Yleinen opiskelumotivaatio vahvistuu. Nuoren kehityksen kannalta yhteisöllisyyden ja me-hengen kokemukset ovat arvokkaita. Yhteisöllisessä ilmapiirissä opitaan välittämään toisista ja arvostamaan muita. (Hännikäinen 2006, 126 – 128, Salovaara & Honkonen 2011, 41 – 43.)

Ellonen (2008, 97 - 98) on todennut, että kouluihin kaivataan yhteisöllisyyttä, jossa oppilaat tuntevat toisensa ja opettaja tuntee oppilaansa. Tiiviisti toimivalla kouluyhteisöllä on edellytykset toimia tasa-arvoisesti, rajat näyttäen ja sosiaalista tukea antaen. Harvassa koulussa yhteisöllisyys toteutuu, sillä nuoret eivät koe tulleen huomioituiksi. Ellonen kehottaa kyseenalaistamaan mm. luokattoman koulusysteemin, jossa vuorovaikutussuhteet jäävät löyhemmiksi kuin tiiviin luokan kanssa. Hän ohjaa ajattelemaan koulua yhtenäisenä kasvuympäristönä. Opettajien roolia ei pidä liikaa korostaa tukevan ja kontrolloivan ilmapiirin luojina, vaan yhteisöllisen sosiaalisen pääoman lisääminen vaatii muidenkin koulun ammattiryhmien olemassaoloa. Ellosen mielestä koulujen suuri haaste on, etteivät nuoret koe saavansa opetuksesta ulkopuolisilta aikuisilta kuin vähän sosiaalista tukea. Malleja näiden ammattiryhmien kasvatuksellista työotteista ei ole tarjolla.

Eri ammattilaisten yksin työskentely ei tämän päivän koulussa enää riitä. Moniammatillisen ja yhteisöllisen toiminnan tarve on ilmeinen. Rautiaisen (2005, 10 – 11) toimittamassa kirjassa korostetaan oppilashuollon moniammatillista osaamista. Harva näkee koulun kaikkien ammattiryhmien tekemän kontaktityön. Yleensä unohdetaan toimisto-, ruokapalvelu-, puhtaanapito- ja kiinteistönhuoltotyötä tekevät ammattilaiset. Paljon on ehdotuksia uusien ammattiryhmien (nuoriso-ohjaajat, yhteisöpedagogit, sosionomit) lanseeraamisesta kouluun, joilla olisi mahdollisuus toimia joustavasti kasvatus-tehtävässä. Lähtökohtaisesti pitäisi muistaa, että koko koulun yhteisöllisyyden tukeminen sekä työntekijä- että oppilastasolla voi parantaa viihtyvyyttä ja lisätä nuoren positiivisia kokemuksia.

Nuorisotyön uskotaan pystyvän vahvistamaan koulujen yhteisöllisyyttä (Hotokka 2012, 44). Yläkouluissa panostetaan varsinkin luokkien yhteisöllisyyden tukemiseen. 7.-luokkalaisille järjestetään ryhmäytymispäiviä monesti nuorisotyöntekijöiden tuella ja luokanohjaajat järjestävät luokilleen toiminnallisia tuokioita.

Yhteisöllisyyttä voidaan vahvistaa kasvatuksen avulla, jolloin tarvitaan yhteistoiminnallisuutta, elämyksellisyyttä ja luovuutta. Yhteisöllisyyden vahvistamisen työkaluna kouluilla on ollut mm. välituntitoimintaa. Tavoitteena on, että oppilaat ja henkilökunta tutustuvat toiminnan ohessa toisiinsa yli luokka-asteiden. Yhteisöllisyyden lisäksi on tavoiteltu nuorten aktivoimista ja sosiokulttuurista innostamista. Toiminnallisuus on auttanut erityisesti monikulttuurisissa kouluissa, joissa kielimuuri estää osaltaan tutustumisen. Haasteellisimpana pidetään hiljaisten ja vetäytyvien oppilaiden mukaan saamista. Aikuisten rohkaiseva asenne nousee näissä tilanteissa merkittäväksi. (Rautiainen 2005, 45, 97.)

2.4 Koulun ammattiryhmät ja niiden hierarkia

Kun koulua kehitetään, tulee ymmärtää sen historialliset juuret, kulttuuri ja toiminnan taustalla olevat merkitykset. Suomessa koulun kehittäminen on perustunut valtakunnallisiin strategisiin linjauksiin ja muutosjohtamiseen. Kevytrakenteisemmat paikalliset mallit kehittämisessä ovat vasta yleistymässä. Näistä voidaan poimia hyviä käytänteitä ja siirtää muihin kouluihin. (Johnson & Tantt 2008, 10, 14.)

Opettaja on koulun toiminnan keskiössä, eikä koulun uskota muuttuvan, ellei opettajuus muutu. Opettajan kuuluu olla kasvattaja ja rohkaisija, joka saattaa nuoria tasapainoiseen ja elämänhaluiseen aikuisuuteen. Hänellä on usein parhaat mahdollisuudet vaikuttaa nuoren tilanteeseen tai ongelmiin tukemalla arkisissa tilanteissa tai järjestämällä tarvittavia tukitoimia. Selviytyäkseen tästä tehtävästä opettajan on tehtävä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Taustatieto ja konsultaatio muiden ammattilasten kesken estävät stereotyyppisten tulkintojen syntymistä. Vaikka opettajan rooli on nuorten koulupäivässä keskeisin, ei opettajaa mainita, kun nuorilta kysytään henkilökohtaisia tukijoita. Tämän päivän opettajalta vaaditaan vuorovaikutustaitoja ja yhteistyökykyä sekä joustavuutta opiskelun järjestämisen suhteen. (Nurmi 2009, 33 – 34, Luukkainen 2005, 11, 21.)

Mikkelin kaupungin perusopetuksen opettajien tehtäväkuvauksessa on yhdistetty opetus- ja kasvatustyö saman otsikon alle. Kasvatustyöstä opettajia ohjeistetaan näin:

- osallistuu koulun oppilaiden kasvatukseen

- *huolehtii osaltaan opetus- ja kasvatustyöhön liittyvästä järjestyksestä ja turvallisuudesta*

Muutoin tehtäväkuvaus antaa ohjeita opetuksen suunnitteluun ja arviointiin, yhteistyön tekemiseen sisäisesti ja ulkoisesti sekä kehittämistyöhön.

Koulunkäyntiavustajat on palkattu kouluihin oppilashuollon tukitoimenpiteenä. Tehtäviin kuuluu kasvatuksen tukeminen, oppilaan oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen. Koulunkäyntiavustajilla ei ole kurinpidollista virkavastuuta kuten opettajilla. Oppilaiden on helpompi turvautua juuri koulunkäyntiavustajiin arkisissa murheissaan ja he toimivat nuorisotyöntekijän ottein tuoden viestiä nuorten reviiriltä opettajille. (Koulunkäynninohjauksen opas 2011, 6-9; Hirvonen 2009, 57.)

Koulunkäyntiavustajat ovat koulussa voimavara, jota Salovaaran & Honkasen (2011, 171) mielestä pitäisi osata hyödyntää enemmän. Työparitoiminnassa opettaja ja koulunkäyntiavustaja voivat jakaa vastuuta ja töitä siten, että ryhmädynamiikan sosiaalisten suhteiden ja turvallisuuden ylläpitäminen kuuluu molemmille. Koulunkäyntiavustajilla on paljon tietoa siitä, mitä välitunneilla ja muilla oppitunneilla on tapahtunut.

Jokainen päivä koulussa vaikuttaa jollain tavalla lapsen kokemusmaailmaan. Kun puhutaan koulun kehittämisestä, unohdetaan ei-opettavan aikuishenkilöstön työ ja tehtäväalueet (oppilashuolto, ruokalapalvelut, puhtaanapito, toimistopalvelut ja kiinteistöhuolto). Monien ammattilaisten työ jää huomaamatta ja kasvatukselliset voimavarat käyttämättä. Ei-opettava henkilöstö voi kokea asemansa koulussa alempiarvoisena. Jos koko henkilökunta on päässyt osallistumaan koulun kehittämishankkeisiin, tukipalveluhenkilökunta on kokenut, että heidän työtään arvostetaan ja heitä pidetään työyhteisön täysivaltaisina jäseninä. (Kääriäinen ym. 1992, 165 - 168.)

Ostopalveluina toteutetun siivouspalvelun tehtäväkuvauksissa puhutaan asiakastyöstä. Luonnollisesti siivousalan ammattilaisen asiakaspinta voi olla nuoria koululaisia tai mitä tahansa muita tilojen käyttäjiä. Työhön valitulta vaaditaan asiakaspalvelutaitoja. Koulujen siivoustyöhön ei ole erillistä tehtävänkuvausta. (ISS 2013.)

Sen sijaan koulun ruokapalveluhenkilöstö tekee paljon muutakin kuin tarjoaa päivän aterian. Lähtökohtaisesti kouluruokailussa edistetään nuorten terveyttä ja hyvinvointia. Siinä tutustutaan paikallisiin tuotteisiin, saadaan tietoa eri teemoista ja kulttuureista vuodenajan mukaan ja opitaan lajittelemaan jätteitä. Ruokataukoon liittyy tapakasvatus, jossa omaksutaan hyviä pöytätapoja ja keskustelutaitoja. Tapakasvatuksen taustalla on toiset ihmiset huomioon ottavan käyttäytymisen harjoittelu. (Kääriäinen 1992, 166.)

Tässä opinnäytetyössä kouluorganisaatio nähdään laajasti moniammatillisena työyhteisönä ja nuorten kasvupaikkana, jossa edistetään työpaikkademokratiaa. Monessa koulun kehittämistä koskevassa kirjallisuudessa sivuutetaan koulun muu henkilökunta. Johnson & Salo (2008, 34) esittelevät koulun hierarkiaa näin:

Koulussa on organisaationa periaatteessa hyvin vähän tasoja. Yksinkertaistaen se muodostuu kahdesta hierarkkisesta tasosta: opettajista ja koulun johdosta (rehtorista).

Koulun organisatorisesta hahmottamisesta toinen ääripää löytyy esimerkiksi Forssan ammatti-instituutin prosessikuvauksesta. Siinä kuvataan opettaminen ydinprosessiksi ja ydinprosessia tukevat järjestelmät laajasti. Oppimisprosessit ovat mahdolliset, kun tukiprosessit (mm. puhtaanapito, ruokahuolto, kiinteistönhoito, oppilashuolto), hallinto, viestintä, talous, tutkimus ja yhteistyö koulun ulkopuolelle ovat huomioitu. Koulun toiminta ja sidosryhmät on kuvattu perusteellisesti, eikä hierarkia näy visuaalisesti havainnollistetusta prosessikaaviosta. (Forssan ammatti-instituutin strategiaesite 2010, 4.)

Kun kehittämistehtävään lähdetään, on huomioitava, että työntekijät suhtautuvat muutostilanteisiin eri tavoin. Samoin voidaan ajatella nuorista. Jarvis (1998, 154 – 155) on nähnyt kolme tapaa reagoida. Ensimmäisenä ovat *perinteiset kiinnipitäjät*, jotka väistelevät oppimistilanteita ja pyrkivät säilyttämään kaiken ennallaan. Toinen ryhmä ovat *sopeutujat*, jotka soveltavat uutta omiin kokemuksiinsa. He pystyvät muuttamaan käyttäytymistään ja oppiminen on tiedostamatonta. Kolmantena ryhmänä ovat *tiedostavat oppijat*, joiden valmius uusiin tilanteisiin on suotuisin. He ovat seikkailunhaluisia ja luovia selviytymään uusista tilanteista.

Aikuisen kasvatusrooli on sitä suurempi, mitä pienemmistä lapsista on kyse (Niemi-
nen 2007, 36). Jos alakouluissa siivoojakin uskaltaa puuttua oppilaiden käyttäytymi-
seen, yläkoulussa ollaan hiljaa ja jopa pelätään nuorten reaktioita. Kaikkien koulun
työntekijöiden olisi hyvä osallistua yhteiseen kasvatustehtävään ja ottaa rooli nuoren
rinnalla tukijana, mutta samalla myös auktoriteettisesti esimerkillisenä suunnannäyttä-
jänä.

3 NUORISOTYÖN MENETELMÄT JA ILMENTYMÄ YLÄKOULUSSA

3.1 Nuorisotyön olemus

Nuoret ovat tulevaisuuden sukupolvi. He elävät ajanhermoilla, omaksuvat nopeasti muutokset ja ovat itse aiheuttamassa muutoksia uusista näkökulmista käsin. Kaikki nuorison uudet ideat eivät ole olleet positiivisia, siispä julkisuudessa nuorisotyön yhdeksi perinteiseksi tehtäväksi on luokiteltu rajoittaminen. Nuorisotyö itse on määritellyt toimialueensa nuorten vapaa-ajan täyttämiseen toiminnoilla, joista voi seurata myönteistä kehitystä. Aikuisten näkökulmasta nuoret voidaan nähdä joko levottomuutta aiheuttavina pikkurikollisina tai aktiivisina yhteisön jäseninä. (Edginton ym. 2005, 119.) Näiden ääripäiden väliin jää lisäksi useita tulkintavaihtoehtoja, joiden pohjalta nuoriin suhtautuminen koulumaailmassakin rakentuu.

Suomalainen nuorisotyö on mielletty informaaliksi kasvatustoiminnaksi, jota voi toteuttaa erilaisissa, nuorille tutuissa, sosiaalisissa ympäristöissä. Informaalia kasvatusta voi tapahtua silloin, kun nuorilla on koulusta vapaata ja he osallistuvat toimintaan vapaaehtoisesti. Nuorisotyössä on informaalista luonteesta huolimatta tavoitteet kasvatukselle. Oppimistavoitteisiin pyritään toiminnan ja kokemusten kautta. Informaaliin kasvatukseen kuuluu myös se, että ihmisen ymmärrys omasta hyvinvoinnistaan syvenee. (Nieminen 1998, 180 – 181.) Koulussa tätä on syytä tuoda esille ja auttaa nuoria huomaamaan yhteiskunnan luomat olosuhteet ja panostuksen. Koulu on vain nuorille suunnattu palvelu. Se tarjoaa mm. joka päivä ilmaisen aterian. Jos tyytymättömyyttä ilmenee, nuorta autetaan nuorisotyön menetelmin vaikuttamaan asiantilaan ja rohkaisemaan aloitteiden tekijäksi, aktiiviseksi kansalaiseksi.

Nuorisotyö käyttää menetelmänään kriittistä dialogia, jossa kasvattajan ja nuoren välillä on poikkeuksellisen vilkas vuorovaikutus. Dialogiin vaikuttaa ympäristön lisäksi mm. kasvattajan kasvatusihanteet, molempien osapuolten persoonallisuus ja kulloinkin keskustelun aiheena olevan asian sisältö. Kasvattajan tulee olla selvillä, mistä puhutaan ja millä kielellä. Keskustelussa pitää olla molemminpuolinen kunnioitus. Vaaditaan kuuntelutaitoja, asiaan keskittymistä ja avointa puhetta. Kaikki tämä voi tapahtua myös kirjallisesti tai sähköisesti. (Nieminen 1998, 181 – 182.)

Kun nuorisotyön menetelmiä sovelletaan muiden ammattilaisten työnkuvaan, on aluksi selvennettävä tavoitteet ja tarkoitusperät. Lähtökohdan tulee olla positiivista yhteisöllisyyttä ja tukevaa kasvualustaa tavoitteleva. Nuorisotyöntekijöitä ärsyttää Soanjärven (2011, 103 - 104) mukaan joidenkin käsitys nuorisotyöstä kontrolloijana. Nuorisotyön lähtökohta on usko nuoreen ja hänen mahdollisuuksiinsa. Kasvatusotteella tavoitellaan nuoren oman elämän hallinnan tukemista. Työ vaatii herkkyyttä, jossa nuoren tarpeet osataan tunnistaa ja epäonnistumisia siedetään. Esimerkiksi välitunneilla koulunkäyntiavustajan kanssa punttisalilla käyvät oppilaat ovat toistuvassa vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa. Vapaaehtoinen osallistuminen välituntitoimintaan tuottaa pikkuhiljaa luottamuksellisen suhteen oppilaan ja aikuisen välille. Jos työntekijä pysyy työssään herkkänä nuoren tilanteille, aikuisen kohtaaminen voi antaa avun ongelmia miettivälle nuorelle.

Informaalia kasvatusmuotoa voidaan soveltaa formaaliin kouluun. Luokkahuoneen ulkopuolella nuoret oleilevat melko vapaasti koulun tiloissa. Kontrollivaltaa käytetään mm. kieltämällä energiajuomat, järjestämällä pakollisia ulkovälitunteja ja rajoittamalla kielenkäyttöä.

On syytä miettiä, kuinka nuoria kohdellaan ja kohdataan arjessa. Nuoret ovat taustoiltaan hyvin erilaisia, he pitävät erilaisista asioista ja salaavat asioita. Nuoruutta pidetään siirtymävaiheena lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoret ovat peruskoulussa oppivelvollisuutta suorittamassa, eivät vapaaehtoisesti. (Batsleer 2008, 52, 58.) Koulussa työskentelevät aikuiset edustavat pääasiassa eri ikäpolvea, mikä asettaa kommunikatiivisuudelle omat vaatimuksensa. Samalta näyttävät asiat tuottavat erilaisen merkityksenannon oppilaille ja koulun aikuisille. Aikuiselle itsestään selvä asia voi tuntua nuoresta täysin merkityksettömältä. (Penttinen 2007, 260.) Työntekijöiden on hyvä tiedostaa tämä, kun lähtökohtia nuorten kohtaamiselle rakennetaan.

Nuorisotyö on lähtenyt etsimään paikkaansa koulun toimintaympäristössä. Suurin este koulunuorisotyön toteuttamiselle vaikutti olevan raha. Koulut kokivat, ettei nuorisotoimella ole riittävästi aikaa ja resursseja kehittää pysyvämpää työtapaa ja aloitetta odotettiin muutenkin johtotasolta (Hotokka 2012, 47). Nuorisotyö on taas epävarma aloittamaan toimintaa koulussa, sektorilla, jossa sen asema on vakiintumaton (Penttinen & Soanjärvi 2012, 239). Tullaan tarvitsemaan innovatiivisia ratkaisuja nuorisoi-

työn ja nuorisotyön menetelmien lisäämiseksi kouluympäristössä. Siekkinen (2012, 24) väittää, että koulukulttuurin muutos vaatii suurempaa rakenteellista muutosta, joka mahdollistaa yhteisöllisyyden, osallisuuden ja kouluviihtyvyyden kokemukset.

Koulunuorisotyön vahvuutena on tavoitavuus. Koulussa on mahdollista tavata lähes koko ikäryhmä ja tarkennettu kohderyhmä voidaan määritellä kulloistenkin kasvatus-tavoitteiden mukaan. Koulunuorisotyö keskittyy käytävillä ja välitunneilla tapahtuvaan kohtaamiseen. Nuorisotyön vahvuus on, että sitä voidaan tehdä ympäristöstä riippumatta missä vain. Koulunuorisotyötä on kokeiltu yhteistyössä eri oppiaineiden opetuksessa, jolloin nuorisotyön roolina on ollut esim. tuntien järjestäminen koululuokan ulkopuolelle.

Kehittämistyössä keskitetään huomio näihin luokahuoneen ulkopuolella tapahtuviin tilanteisiin. Ennen ja jälkeen koulupäivän nuoret käyttävät koulua odotustilana tai ajanvietteenä. Samaan aikaan työntekijöistä saattaa olla paikalla vain talonmies ja toimistotyöntekijä. Opettajien työhön kuuluu välitunti- ja ruokailuvalvonta. Tunneilta poistetut nuoret kohtaavat lähinnä siivoojan. Näitä hetkiä voidaan kehittää vuorovai- kutuksellisempaan suuntaan: nuorten kohtaamiseen ja toiminnan järjestämiseen. On selvítettävä, mitkä edellytykset koulun eri ammattiryhmillä on osallistua nuorisotyön tekemiseen nuorten ollessa luokahuoneen ulkopuolella. Talonmiehen tai toimistosih- teerin toimenkuvaan ei ole kirjattu kasvatusvastuuta, mutta voiko tulevaisuudessa nuo- risotyö näkyä jollain tavalla kaikkien koulun ammattilaisten työskentelyssä?

Vaikka koulu on lähtökohtaisesti nuorille pakko, nuorisotyön on toimittava koulussa eetoksensa mukaisesti vapaaehtoisena. Esimerkiksi välituntitoimintaan nuori voi joko osallistua, katsoa sivusta tai jättää kokonaan huomioimatta. Aktiivisimmat osallistujat suunnittelevat yhdessä ohjaajien kanssa uusia toimintoja nuorten tarpeet huomioiden. Nuorisotyöntekijä ei sanele, miten tehdään, vaan nuorten mielipide otetaan huomioon. Nuoria kannustetaan osallistumaan kouluyhteisön, paikallisten järjestöjen ja päätök- sentekoelinten toimintoihin.

Jotta kehittämistyötä voidaan lähteä tekemään, on nähtävä nuorisotyön läsnäolo kou- lun kontekstissa. Seuraavaksi koulun arjen ilmiöitä tarkastellaan nuorisotyön neljän perusfunktion näkökulmasta.

3.2 Koulu kasvattaa yhteiskunnan jäseneksi

Koulun toiminnassa näkyy voimakkaasti nuorisotyön sosialisatiofunktio. Koko ikäluokkaa ohjataan hyväksi koettujen arvojen mukaisesti kohti aikuisuutta. Arjen toimintamallit valmistavat nuorta kohtaamaan työelämän vaatimukset. Myöhästelyjä ei sallita, riita- ja kiusaamistilanteet opetellaan ratkomaan rakentavasti ja harjoitellaan vuorovaikutusta erilaisten ihmisten kanssa. Koulun kasvatusarvoihin kuuluvat sivistyneisyys, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus (Perusopetuslaki 1998 / 628).

Sosialisaatiolla tulisi Niemisen (2007, 23) mukaan olla sekä säilyttävä että uudistava luonne. Tässä kohtaa koulu törmää haasteisiin. Vaikka koulu jakaa 9 vuoden aikana valtavasti eri alojen tietoja ja taitoja, näiden ajanmukaisuus on ajoittain kyseenalaista. Oppimateriaalia pyritään jatkuvasti uudistamaan, mutta on luonnollisesti mahdotonta, että jokaisessa oppiaineessa kirjat olisivat uusinta painosta. Opettajilta tämä vaatisi jatkuvaa ajan hermoilla olemista ja oman materiaalin tuottamista sekä myös rohkeutta kokeilla uusia työtapoja. Jos ammattikorkeakoulussa yhtenä oppimisympäristönä on Moodle ja esim. verkkoviestinnän opintojakson toteutuspaikkana FaceBook, peruskoulu vasta kokeilee varovasti verkkoympäristöjä. John Deweyn 1930-luvun ajatusta oppimisen aika- ja paikkariippumattomuudesta voidaan hyödyntää tämän päivän teknologian avulla (Salakari 2009, 167).

Kun nuorisotyöntekijä pistäytyy koululla kuukausittaisen käyntinsä merkeissä, hän turvautuu tietotekniikan keinoihin tavoittaakseen sadat oppilaat. Info-tauluilla pyörii ajankohtaisia viestejä, työntekijä pyrkii tavoittamaan nuoria käytävillä ja jatkaa työtään käynnin jälkeen sosiaalisessa mediassa. Pistäytyvän luonteen takia aikaa on vähän. Luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen syntymiselle ei ole mahdollisuutta ja kontaktit on solmittava nopeasti.

Vaikka koulussa opetellaan vaikuttamistaitoja mm. yhteiskuntaopin tunneilla ja oppilaskunnan hallitustyöskentelyssä, todelliseen osallisuuteen päätöksenteossa on haastavaa päästä. Oppilaskunnan hallituksen edustajalla ei ole yleensä oikeutta osallistua koulun henkilökuntakokouksiin tai vastaaviin, joissa on kyse oppilaita koskevasta päätöksenteosta. Voi olla pelkästään oppilaskunnan hallitusta ohjaavan opettajan va-

rassa, miten hallituksen asiat viedään eteenpäin. Nuorten näkökulmasta olisi ihanteellista, jos hallituksen jäsenellä on osallistumisoikeus henkilökunnan tai johtoryhmän kokouksiin niiltä osin, ettei kenenkään oppilaan yksilönsuoja vaarantuisi. Aidolla osallistumisen toteutuksella nuoret saavat mallin yhteiskunnassa toimimiseen.

Koulun on mahdollista toimia pienoisyhteiskuntana, jossa harjoitellaan aikuiselämän taitoja (Dewey 1957, 25). Oppilaskuntien hallituksen ja koko oppilaskunnan asemaa koulun päätöksenteossa voidaan kehittää mm. perustamalla eri osa-alueisiin keskittyviä kehitysryhmiä (piha-alueen tiimi: oppilaita + talonmies). Nuorisotyön ja koulun sosialisointitehtävä tulisi laajemmin toteutetuksi eikä se jäisi pelkkään tiedonvälittämiseen. Monella paikkakunnalla oppilaskuntatyön apuna ovat olleet nuorisotyön ammattilaiset.

Kunnissa nuorten sosiaalistumista paikalliseen yhteisöön tuetaan mm. tarjoamalla merkittäviä etuja elokuvista, teattereista, koulutuksista ja tapahtumista. Kouluilta tehdään vierailuja eri toimijoiden luo, liikunta- ja biologian tunneilla tutustutaan fyysiseen ympäristöön ja työelämään tutustumisjaksot tukevat yhteisöön kiinnittymistä. Järjestötoimijat ja seurakunta käyvät kouluilla säännöllisesti.

3.3 Nuorten kohtaaminen

Personalisaatiofunktion kohdalla koulunuorisotyön vahvuus nousee esille. Nuorisotyön ammattilainen on halukas kohtaamaan nuoret yksilöinä siten, ettei nuorella ole velvoitetta kohtaamiseen eikä kohtaamisen taustalle tarvita mitään erityistä syytä. Koulumaailma on armoston suurine opetusryhmineen ja henkilökohtaisten kontaktien määrä jää vähäiseksi. Koulunuorisotyön tarpeen arvioinnissa Mikkelissä nousi esille aikuisen nälkä, joka nähtiin olevan läsnä joka päivä koulun arjessa, ja johon kenelläkään työntekijällä ei ollut tarpeeksi aikaa (Hotokka 2012, 43). Myös vastaanottotyötä tekevät kokivat, että heidän kuormitus on niin valtava, ettei sovittu aika riittä asioiden perusteelliseen selvittelyyn.

Eräs ehdotus koulunuorisotyön sapluunaksi Mikkelissä koski perinteistä personalisaatiofunktiota: koulunuorisotyöntekijän toivottiin auttavan nuorta etsimään alueen harrastusmahdollisuuksista sopivinta (Hotokka 2012, 43). Nuorisotyöllä on maine koko-

naisuuksien hahmottajana: koulussa vastaan tulleen nuoren asioita pohditaan kokonaisvaltaisesti (opiskelua, koulumatkoja, sosiaalisia suhteita, vapaa-aikaa, harrastuksia, terveydentilaa, perheen taloudellista tilannetta jne.).

Kehittämistehtävän keskeinen ajatus on nuorisotyön soveltaminen koulun työntekijöiden työotteeksi. Nuorisotyön personalisaatiofunktion liittämistä kaikkien työntekijöiden työnkuvaan on vaivatonta sovittaa, se ei vaadi suuria ponnisteluja. Jokainen kohtaaminen koulun käytävillä on tärkeä.

3.4 Lisätukea tarvitsevat nuoret

Kiire estää monessa koulussa apua tarvitsevien nuorten auttamisen. Moni yksinäinen jää yksin ja koulupinnari ilman asioiden selvittelyapua. Koulussa nuorisotyön kompensatiofunktio jaetaan kuraattorin, terveydenhoitajan, nuorisotyöntekijän, erityisopetuksen ja oppilashuoltoryhmän kesken. Harvemmin kouluun saadaan myös koulupsykologi tai koululääkäri. Nuorisotyöntekijää pidetään koulun näkökulmasta merkittävänä, jotta ongelmatilanteissa viestiä saataisiin paremmin nuorten vapaa-ajalta (Hottokka 2012, 41). Oletus on, että nuoren on helpoin lähestyä nuorisotyöntekijää epävirallisen olemuksensa, ammattinimikkeensä ja opetustyöstä irrallisen asemansa takia. Vaikka Nieminen (2007, 25) myöntää, ettei korjaavaa työtä liitetä itsestään selvänä nuorisotyön tehtäväkenttään, koulu osaa arvostaa nuorisotyön roolia ongelmien ratkaisussa.

Erityisopetus painottuu kompensatiofunktioon. Erityisopetuspäätöksen saaneella oppilaalla voi olla jo merkittävät ongelmat siinä vaiheessa, kun hän tulee erityisen tuen piiriin. Sosiaalistamistehtävä on haastava, kun mietitään, mihin nuorella on opiskelu- ja työelämässä valmiuksia. Samalla tulisi tukea persoonallista kasvua itseensä uskoen ja elämänhallintaa tavoitellen.

3.5 Nuorten edunvalvonta

Koulun seinien sisällä rehtorilla on huomattava rooli nuorille kohdennettujen resurssien hakemisessa ja suuntaamisessa. Suomen kouluissa korostuu kiinteistöjen huono kunto. Nuorille fyysinen ympäristö on tärkeä viihtyvyyttä lisäävä tekijä. Suunnittelu-

ja rakennusprosessiin osallistuvan rehtorin on hyvä kuunnella nuorten toiveita saneerausprosessissa. Paljon on rehtorin oman innostuksen varassa, jos jaossa on korvamerkittyä hankerahaa kouluille. Tieto näistä resursseista ei välttämättä edes tavoita muita koulussa työskenteleviä työntekijöitä.

Nuorisotyön resursointi- ja allokointifunktio kuuluu kaikille kunnan toimijoille, joiden toimialan vaikutus sivuaa nuoria. Kaikilla paikkakunnilla nuorisotyöntekijöitä ei ole saatu säännölliseen työhön kouluun. Kyse on nuorisotoimen prioriteeteista, kun päätehtään vähäisten henkilöstöresurssien suuntaamisesta. Koulujen halukkuuteen vastaanottaa nuorisotyöntekijöitä ei ole pystytty tai haluttu vastata. Mikä onkaan oikea taho päättämään, ketä koulussa työskentelee?

Oppilaskuntien ja nuorisovaltuustojen työtä voidaan laajentaa parantamalla vaikuttamismahdollisuuksia lähialueen paikallisyhteisössä. Nuorisotyö tuo lain (Nuorisolaki 2006/72) ohjaamana nuorten äänen kuuluviin heitä koskevien asioiden käsittelyssä. Joillakin paikkakunnilla nuorisovaltuustojen jäsenillä on mahdollisuus osallistua lautakuntien työskentelyyn.

Nuorisotyön funktiot voivat näyttää edellä kuvatun kaltaisilta koulun toiminnassa. Todellisuus on varmasti vaihteleva: joissakin kouluissa nuori nähdään koulussa oppivelvollisuutta suorittavana oppilaana, kun taas jossakin toisessa yksikössä oppilaat kohdataan nuorina ja heitä tuetaan arjessa kokonaisvaltaisesti. Tässä opinnäytetyössä nuorisotyö pyritään avaamaan kaikkien koulun ammattiryhmien työorientaatioon, ei vain koulussa työskentelevien nuorisotyöntekijöiden yksinoikeutena (myös Nieminen 2007, 39). Tähän on pyrittävä, koska nuorisotyöntekijöitä ei ole aktiivisesti kouluihin palkattu eikä suunnattu. On kattavampaa pyrkiä nuorten kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen kaikkien ammattiryhmien yhteistyönä, jossa ajatus kokemuksellisesta oppimisesta, nuorisotyön funktioista ja eetoksesta toimivat suunnannäyttäjinä.

4 KOULUYHTEISÖN KOKONAISVALTAISTEN KASVATUSKÄYTÄNTÖJEN TUTKIMUKSELLINEN KEHITTÄMINEN

4.1 Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan tavoite

Tässä opinnäytteessä tutkimuksellisen kehittämistoiminnan tavoitteena on *nuorisotyön soveltaminen koulun työntekijöiden työotteeksi*. Koulua kehitetään moniammatillisena kasvatusyhteisönä, jossa työskentelee monia eri ammattiryhmiä. Niiden itseyttä kasvatustyönä toimimisen roolista ja merkittävää asemaa nuorten jokapäiväisenä kanssakulkijana syvennetään. Kehittämällä koko työyhteisön kasvatuskäytäntöjä edistetään nuorten hyvinvointia. Kehittämistyön ei ole tarkoitus kyseenalaistaa kasvatustieteen koulutuksen saaneiden osaamista tai puuttua luokkahuoneen didaktisiin käytäntöihin.

Jotta työntekijöiden työotteeseen voitaisiin vaikuttaa, tarvitaan osallistavaa, osallistumisen mahdollistavaa ja sitouttavaa lähestymistapaa. Eri työntekijäryhmien välillä on luotava joustavaa kanssakäymistä ja yhteisiä toimintaperiaatteita. Kun koulun työntekijät ottavat vastuuta kasvatuksesta ja toimivat yhteisen linjan mukaan, voidaan parantaa sekä nuorten että työntekijöiden hyvinvointia ja viihtyvyyttä koulussa.

Kohteena on koulun ammattilaisten tekemä kasvatustyö. Kehittämistehtävän taso on teorialähtöinen. Koulun kasvatukselliset haasteet, nuorten elämänvaiheeseen liittyvä herkkyys, kokemuksellinen oppiminen ja nuorisotyön keskeiset funktiot luovat kehittämistehtävälle taustan. Työhön lähdetään työntekijöitä osallistavan menetelmän mukaisesti. Nuorisotyön työtapoja nostetaan esille ja työntekijäryhmät arvioivat itse, mitä jo tehdään ja mikä soveltuisi uutena kasvatuksellisenä otteena omaan työhön.

Kehittämistehtävää ohjaavat kysymykset ovat:

- Miten koulun ammattiryhmät osallistuvat tähänhetkessä työssään nuorten kasvatukseen?
- Mitä koulun ammattiryhmät ovat valmiita tekemään kasvatuksellisen työotteen lisäämiseksi?

- Millaista eri ammattiryhmiä yhdistävää kasvatuksellista työtettä koulussa on mahdollista toteuttaa?

Kehittämismenetelmät eivät ole vakiintuneet selkeiksi rakenteiksi, joista kuhunkin tarpeeseen löytyisi mutkattomasti oma metodinsa. Prosessi avataan lukijoille kirjoittamalla yksityiskohtaisesti siitä, mitä on tehty. Työelämän kehittäminen on ollut hyvin käytännönläheistä ja menetelmien ongelmana on ollut niiden voimakas kontekstisidonnaisuus, kun menetelmä on rakennettu nimenomaan tiettyä ongelmanratkaisua varten. Menetelmien siirrettävyys on ollut hankalaa ja historia ohut. Kehittämisen menetelmien historian lyhyys voidaan nähdä heikkoutena mutta toisaalta myös vahvuutena. (Seppänen-Järvelä 2007, 22 – 23.) Tässä kehittämistehtävässä yhdistellään tutkimukselle ja kehittämistehtävälle ominaisia menetelmiä, kyse on tutkimuksellisesta kehittämistoiminnasta.

Tutkimuksellista kehittämistoimintaa kuvataan usein monimetodiseksi prosessiksi. Yksinkertaisimmillaan tutkimuksellinen ote voi olla vain tietyn menetelmän käyttämistä. Tutkimuksellisuuden uskotaan tuovan kehittämistyöhön analyyttistä ja tieteellistä näkökulmaa sekä analyysivälineitä, joiden avulla tulokset näyttäytyvät uskottavina. Tämä kehittämistehtävä kietoutuu monivaiheiseksi tutkimuksellisten ja kehittämistehtävälle ominaisten välineiden triangulaatioksi. Alkuvaiheen kartoituksessa käytetään survey-tyyppistä kyselyä, kehittämistehtävän edetessä työkonferenssia ja arviointivaiheessa teemahaastatteluja. (Toikko & Rantanen 2009, 168 – 169, Seppänen-Järvelä 2007, 24.)

Kehittämistehtävän ote on laadullinen. Aineistoa kerätään pääasiassa avokysymyksillä (lukuun ottamatta kyselyä) aiemman tiedon tueksi ja vertailupohjaksi. Kyselyn tuottama esiymmärrys koulun kasvatusotteen tilasta ja aiheeseen liittyvä teoria antavat pohjan kehittämistyön seuraavalle vaiheelle, työkonferensseille. Niissä asetetaan tavoitteita lukuvuodelle ja kokeillaan uusia tapoja tehdä kasvatustyötä sekä yksilöllisellä että yhteisöllisellä tasolla. Haastatteluilla syvennetään prosessin vaikuttavuuden arviointia mm. yksilöllisten tavoitteiden toteutumisen osalta. Opinnäytetyön tavoitteena on myös esitellä visio nuoret kohtaavasta koulusta.

Kun vahvistetaan koulun kasvatustehtävää, pyritään nuorten hyvinvoinnin lisäämiseen. Kehittämistavoite on substantiaallinen ja tarkoitus on tuoda keskusteluun joka-päiväisiä tilanteita koskeva asia, nuorten kohtaaminen. Toisaalta tämä kehittämistehtävä on myös itse kasvatustyötä ja työyhteisöä kehittävä, koska tavoitteeseen päästäkseen on arvioitava omaa työtä objektiivisesti ja työyhteisöä tuettava yhteisöllisesti. (Seppänen-Järvelä 2007, 26.)

Koulussa vallitsee traditionaalinen ammattien hierarkia. Kehittämistehtävässä on ravisteltava rooleja, jotta tavoite yhteisestä kasvatustehtävästä ja -työstä tulee mahdolliseksi. Tittelit on syytä unohtaa, etteivät ne muodosta muuria nuorten ja työntekijöiden välille. Kun koko henkilöstön kasvatusero on merkittävä ja tasa-arvoinen, kehittämistehtävän suuntaus on sekä suunnittelu- että kommunikaatio-ohjautuvaa kehittämistoimintaa (Seppänen-Järvelä 2007, 28). Suunnitteluohjautuvassa toiminnassa korostetaan työntekijöiden osallistumista, omaa aktiivisuutta ja itsenäisyyttä. Menetelminä käytetään osallistuvaa suunnittelua ja omien työtapojen arviointia. Kommunikaatio-ohjautuvuus näkyy tässä prosessimaisuutena, jossa tarkoitus on muodostaa jaettu ajatusmalli kokonaisvaltaisesta kasvun tukemisesta koulussa.

4.2 Tutkimuksellisen kehittämistyön kohde

Kehittämistoiminnan kohteena on 450 oppilaan yläkoulu, joka sijaitsee Mikkelin keskustassa. Kehittämistyön tuotoksia voidaan hyödyntää kouluissa, joissa halutaan edistää kasvatuksellista työtä. Prosessin kohderyhmänä on koulun koko henkilökunta lukuun ottamatta koulun hallinnollisessa alaisuudessa, eri kiinteistössä toimivaa sairaalaopetuksen yksikköä.

Kehittämistyöstä tiedottaminen aloitettiin kevään 2013 aikana, jolloin laadittiin tiedote kaupungin opetuspalvelujen johdolle, kohdekoulun johtoryhmälle ja muiden koulun ammattiryhmien esimiehille (kouluterveydenhoito, koulun sosiaalityö, ruokapalvelut ja puhtaanapitopalveluyritys).

Kohderyhmään kuuluu

- opettajat (n. 34),
- koulunkäyntiavustajat (4),

- henkilökohtainen avustaja,
- rehtori,
- oppilaanohjaajat (2),
- kuraattori,
- terveydenhoitaja,
- toimistosihteeri,
- talonmies,
- ruokapalvelutyöntekijät (2)
- siivoustyöntekijät (3)

Yhteensä n. 51 työntekijää.

Aiemmin kehittämistyötä on pidetty johtajien ja asiantuntijoiden tehtävänä. Nykypäivän työelämässä korostuvat kuitenkin työntekijöiden aktiivisuus, osallisuus ja aloitteellisuus. Uusi ammatillisuus tarkoittaa oman työn reflektointia ja uudistamista. Johtajan rooli on vaihtunut valvojasta kannustajaksi. On oivallettu, ettei kehittämistoimintaa voida tehdä ulkoa ohjautuvasti. Kehittämistyöhön osallistumista odotetaan siis kaikilta työyhteisön jäseniltä. (Seppänen-Järvelä 2007, 29.)

Työ koetaan usein hyvin henkilökohtaisena. Kun työtehtäväkokonaisuuksia ja työotetta halutaan muuttaa, työntekijä voi kokea sen uhkaavana. Enkö teekään työtäni hyvin? Mitä teen väärin? Kehittämistehtävässä on korostettava kollektiivista asiantuntijuutta eli tieto muutoksesta on työntekijöillä itsellään. Kehittämistehtävästä tiedottaminen on suoritettava harkiten ja ajan kanssa. Tutkijan tehtävä on kerätä ja jäsentää tietoa hyödynnettävään muotoon. (Kirjonen 2007, 131.)

Vaikka yksittäisen työntekijän ajatellaan pystyvän vaikuttamaan koko työyhteisöön ja organisaatioon vain vähän, hän pystyy kuitenkin lisäämään prosessitajuaan. Kun kaikki työyhteisön jäsenet tiedostavat aidosti organisaation tavoitteet, se näkyy yksilötason toiminnassa. Jos halutaan kehittää koko organisaatiota, mukaan on otettava kaikki työyhteisössä työskentelevät. (Kirjonen 2007, 131.) Toikon ja Rantasen (2009, 94) mukaan kehittämistyön keskeinen ehto on, että kaikki työpaikan jäsenet osallistuvat. Tätä kehittämistehtävää olisi voitu laajentaa ottamalla mukaan oppilaat, koska he ovat kouluyhteisön keskeisimmät toimijat ja asiakkaat. Nuorten toiveet luotaisivat kehittä-

mistehtävän tarvemäärittelyä, joka tässä tapauksessa nousee aiemmasta teoriasta: koulukritiikistä ja tutkimuksista koulusta kasvuympäristönä.

Toikko ja Rantanen (2009, 89 - 90) määrittelevät kehittämistoiminnan olevan aina sosiaalinen prosessi, johon kuuluu dialogi. Siinä kaikki työyhteisön jäsenet pääsevät osallistumaan keskusteluun, tarkastelemaan tavoitteita ja määrittelemään uusia toimintatapoja. Osallistamisella tarkoitetaan tässä pakollisia koko henkilökunnan kohtaamisia, joissa tiedotetaan lukuvuosihankkeesta ja ryhmät laitetaan kehittäjän toimesta työskentelemään. Osallistuminen on kokoontumisissa ja kehittämistehtävän aikana vapaaehtoista aktiivisuutta. Osallistaminen on siis mahdollisuuden tarjoamista, jonka työntekijät joko hyödyntävät osallistumalla tai vetäytyvät passivoitumalla.

Oleellista kehittämistyössä on johdon sitoutuminen prosessiin ja henkilöstön halukkuus ottaa muutos vastaan. Isoista muutoksista ei ole kyse, onhan koulun kasvatus- ja opetustehtävät pysyneet melko samoina. Kirjonen (2007, 133) toteaa, ettei kehittämisessä ole kyse yksittäisistä projekteista vaan pysyvästä työtavasta: työn reflektoinnista ja ihmisten innostamisesta ajattelemaan omaa työtään kriittisesti. Kehittämishankkeen vetäjänä toimin keskeisessä roolissa: johto on pidettävä ajan tasalla ja innostuneena sekä työntekijöille on taattava tasa-arvoinen, sopuisa ja maltillinen kehittämisprosessi.

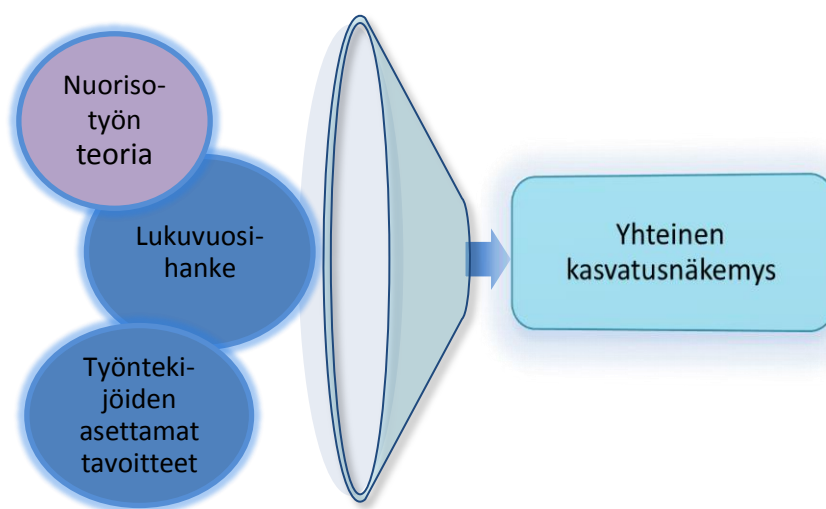
Kehittämistehtävän ryhmätyöskentelyssä on ihanteellisinta päästä rinnakkaiseen dialogiin, jossa jokaisella osallistujalla on oikeus määritellä toiminnan perusteluja ja saada perusteluihinsa työyhteisön tuki. Työskentely vaatii avoimuutta ja toisen työntekijän kunnioittamista tittelistä ja ehdotuksesta riippumatta. Rinnakkaisessa dialogissa pyritään irti hierarkiasta ja uskotaan lopputulokseen, jonka kaikki voivat hyväksyä. Kun toisten mielipiteistä ollaan kiinnostuneita, heiltä voi oppia ja näin dialogi laajenee. (Toikko & Rantanen 2009, 92 – 93.) Avoimen keskustelun takaamiseksi ensimmäisessä työkonferenssissa keskustellaan ryhmissä, joissa jäsenet tekevät samankaltaista työtä.

4.3 Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan toteutus

Kehittämistoiminta on toimijalähtöistä, jossa konkreettisia tavoitteita ei voi määritellä etukäteen ja työntekijöiltä kerätään tietoa prosessin ohjausta varten. Toimijat osallis-

tuvat tavoitteiden määrittelyyn, mikä saattaa vähentää muutosvastarintaa. Kun kehittäjät toimivat tasavertaisina, syntyy erilaisia näkemyksiä erilaisissa tehtävissä toimivilta työntekijöiltä. Ei ole välttämätöntä saada aikaan sopimusta tiukoista yhteisistä tavoitteista. (Toikko & Rantanen 2009, 96 - 97.) Osallistumisen kynnyks on tehtävä mahdollisimman alhaiseksi.

Ammattiryhmien erilaisuus on prosessin aikana rikkaus. Tavoitteena on löytää eri työntekijäryhmille mielekkäitä tapoja osallistua kasvatustyöhön. Ovathan lähtökohdatkin aivan erilaiset: osa on kasvatustyöhön palkattuja, osa tärkeän huoltoprosessin hoitavia ammattilaisia. Kehittäjän rooli on järjestää ennakkotiedotusta ja konkreettiset kehittämistilanteet, analysoida prosessinarviointia sekä koota kokonaisuudesta yhteenvedo.

Kuvio 1. Koulun kasvatuskäytäntöjen kehittäminen lukuvuosi-hankkeessa

Aineistoa kootaan eri tavoin, sitä jäsennetään sekä tutkijan että osallistujien toimesta ja näin kehittämistehtävän suunta tarkentuu jokaisessa vaiheessa. Ennakkotietona nuorisotyön teoria ja työntekijöiden ideoimat ja asettamat tavoitteet sekoittuvat suppilossa kokeilujakson eli lukuvuosi-hankkeen aikana (Kuva 1.). Työntekijöiden oikeus ja velvollisuus osallistua kehittämistehtävään perustellaan yhteisön jäsenyydellä, ei työnkuvan sisällöllä tai organisatorisella asemalla (Toikko & Rantanen 2009, 105).

Huhtikuun 2013 aikana kerättiin kyselyn avulla ennakkotietoa siitä, miten työntekijät osallistuvat kasvatukseen. Kyselyn tulokset tuottavat tietoa kasvatuksellisen työotteen

nykytilasta ja asenteista ennen kehittämistoiminnan näkyvän osuuden, lukuvuosihaan-keen käynnistymistä. (LIITE 1.)

Varsinainen toiminnallinen kehittäminen alkoi lukuvuoden 2013 – 2014 käynnistyes-sä. Keskustelua virittävänä välineenä käytetään työkonferenssia, joka jäsentää koko kehittämisprosessin näkyvänä osana arkea. Menetelmän perusteluna on sen osallistava ja osallistumisen tarjoava luonne. Työkonferenssia käytetään, kun halutaan nostaa keskusteluun erilaisia näkökulmia ja pyritään luomaan käytännön sopimuksia siitä, miten toimitaan. Työkonferenssin tehtävä on käynnistää keskustelu ja kehittäminen sekä monipuolistaa vuorovaikutusta. (Toikko & Rantanen 2009, 104 – 106, 169.)

Ensimmäisessä kokoontumisessa kehittäjä antoi yhteiset ohjeet keskustelulle, jonka jälkeen muodostettiin homogeeniset ryhmät (esim. kiinteistön- ja ruokahuoltotyönteki-jät, matemaattisten aineiden opettajat, oppilashuoltotyöntekijät). Ryhmiä pyydettiin miettimään omaan työhön soveltuvia työtapoja, jotka lisäävät kasvatuksellista otetta. Ryhmissä koottiin kasvatustavoitteita, joista ollaan yksimielisiä. Keskustelun ja tavoit-teen asettelun virittämiseksi ryhmille annettiin lähtökohdaksi nuorisotyön teemoja (LIITE 2.). Ryhmien mietinnöt tuotiin koko henkilökunnan kokoontuessa esille, joista muodostettiin kehittämistehtävän keskeiset tavoitteet ja toimintamuodot.

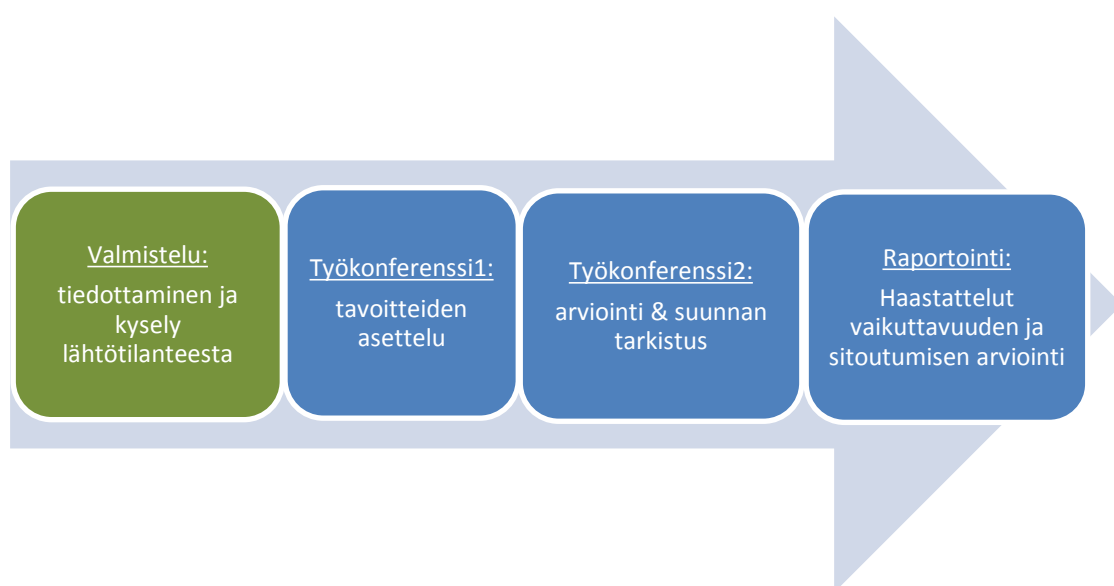
Kun ammattiryhmäkohtaiset ja yhteiset tavoitteet oli sovittu, niitä lähdettiin toteutta-maan syyslukukauden 2013 ajan. Toimintajakson aikana työntekijöiden toivottiin li-säävän reflektointiaan omaa työtään kohtaan eli kokeilemaan ja havainnoimaan kasva-tuksellista työtöttaan. Työntekijöitä kannustettiin myös keskustelemaan toiminnan havainnoista.

Ennen lukuvuoden puoliväliä kokoonnuttiin toiseen työkonferenssiin (LIITE 3.). Ryhmät ohjeistettiin pohtimaan, mikä oli toimivaa, mikä epäonnistui, mitkä tekijät mahdollistivat onnistumisen ja mitkä vastaavasti olivat esteenä. Ryhmät miettivät, onko yleisellä tasolla mikään muuttunut ja onko hanke kuormittanut vai antanut työ-kaluja. Ryhmät muodostettiin nyt diagonaalisesti siten, että eri ammattiryhmät meni-vät sekaisin. Tässä vaiheessa oli suotavaa, että erilaiset työroolit otettiin yhteiseen tarkasteluun ja kasvatustotetta tarkasteltiin yhteisöllisesti (Toikko & Rantanen 2009, 105). Työryhmätyöskentely päättyi jälleen yhteiseen henkilökunnan kokoontumiseen,

jossa ryhmät toivat havaintonsa esille. Työkonferenssin luonteeseen kuuluu ryhmäkeskusteluista tehtävät pöytäkirjat ja yhteenvedot, jotta tieto siirtyy dokumentoituna kehittämishankkeen yhteenvedoksi.

Saatuja kokemuksia syvennettiin seitsemällä haastattelulla. Haastatteluaineiston avulla päästiin todentamaan kehittämistehtävän sitoutumisen astetta, yksilötason tavoitteiden kokemuksia ja hankkeen vaikuttavuutta. Haastatteluvaiheessa kysyttiin, onko työntekijän käsitys nuorisotyöstä muuttunut. (LIITE 4.)

Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan prosessia havainnollistetaan kuvassa 2. Aineiston kertyessä tutkija kokoaa yksimielisyyksiä nuorisotyön menetelmien käyttöönotosta ja arvioi niiden soveltumista koulun arkeen. Raportin tulososiossa pohditaan, mil-laista eri ammattiryhmiä yhdistävää kasvatuksellista työtä koulussa on mahdollista toteuttaa. Kehittämishankkeen aineistosta kootaan opinnäytetyö, joka voi toimia yläkoulutoimijoiden ideapankkina kasvatuksellisen työotteen lisäämisessä.

Kuvio 2. Kehittämistehtävän eteneminen käytännössä

4.4 Nuorisotyön teorian ilmeneminen kehittämistyössä

Alkuvaiheen kyselyssä kartoitettiin työntekijöiden taustatietoja, selvitettiin nuorten kohtaamistilanteita, niiden sisältöä ja työntekijöiden huolenaiheita nuorista. Kartoituksen tulokset on raportoitu luvussa 5.

Työkonferenssin ensimmäiseen vaiheeseen koottiin nuorisotyön työtavoista runko, jota tarjottiin henkilökunnalle. Työskentelyn aktivoimiseksi runkoa tarkennettiin siten, että ammattiryhmille annettiin esimerkkejä toiminnasta Taulukon 1. mukaisesti. Nuorisotyön teoriaan palataan lopuksi, kun haastateltavat arvioivat nuorisotyön soveltuvuutta työhönsä.

Taulukko 1. Nuorisotyön teemat kehittämishankkeessa

Nuorisotyön työtapo / tavoite:	Mitä voisi olla koulun kontekstissa? apuja alkuun pääsemiseksi
Ymmärrys omasta hyvinvoinnista syvenee (Nieminen1998 / informaali kasvatust)	työskentely / TET-päivä omassa koulussa nuorten osallistuminen aikuisten töihin
Kriittinen dialogi, poikkeuksellisen vilkas vuorovaikutus (Nieminen 1998)	Missä tilanteissa dialogia voisi lisätä?
Toiminnallisuus: koulun tilojen hyödyntäminen (musaluokka, kirjasto, kuntosali, piha, ruokala), oma osaaminen	Voiko oppilaita ottaa mukaan omaan työhön tai harrastukseen?
Vapaiden tilanteiden hyödyntäminen: välitunnit, ennen ja jälkeen koulupäivän - tilanteet	Onko mahdollista, että ovi olisi auki?
Yhteisöllisyys	tapahtumat, juhlat Miten toisit oman panoksesi näihin? pukeutuminen, läsnäolo, aktiivinen osallistuminen
Ryhmädynamiikka	ruokailun järjestäminen esim. luokkakohdaksi pöytiin yhdellä viikolla = kukaan ei jää yksin
Herkkyys ja tasa-arvoisuus Kuulun madaltaminen	Mitä tehdä tittelien kanssa? Entä jos esittäytyy nuorille omalla nimellä?

4.5 Aineiston hyödyntäminen kehittämishankkeessa

Kehittämishankkeessa käytettiin tutkimuksellisinä menetelminä kyselyä ja haastatteluja. Aineiston hyödyntäminen ei tässä kehittämishankkeessa ole niin syvällistä kuin tutkimuksellisissa opinnäytteissä. Lukuvuosihankkeen aikana kertyy tutkimusaineiston lisäksi muutakin dataa: työkonferenssien ideapaperit, yksittäiset yhteydenotot ja palautteet, hankkeeseen liittyvien tapahtumien suunnitelmat ja palautteet ym. Suurin osa aineistosta on valmiiksi analysoitavassa muodossa lukuun ottamatta haastatteluja,

jotka on nauhoitettu ja litteroitu. Sähköpostipalautetta hankkeesta ja tapahtumista saatiin 5 A4-sivua ja litteroitua haastatteluaineistoa 35 sivua, aineistot rivivälillä 1.

Eri aineistojen kokoamisen seurauksena syntyy kuva prosessin etenemisestä yläkouluissa. Tutkija voi tarkastella nuorisotyön työtavan orientaatio-, kokeilu- ja päätelmävaiheita useiden aineistojen valossa. Analyysivaiheessa kaikki kerätty data on ollut tarkastelun alla ja sitä on luettu läpi useaan kertaan. Visioon nuoret kohtaavasta koulusta (luku 8.) kerätään asioita, joista ollaan vahvasti yksimielisiä.

Analyysitapa on deduktiivinen: etsitään toistuvuuksia ja aineistoa jäsennetään teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta. Esimerkiksi dialogisuuden alle kootaan aineistosta ilmi tulevia käytännön malleja. Synteesissä esitetään koulun toimijoille kasvatuksellisia työtapoja, joilla pyritään turvaamaan aikuisten läsnäolo koulun arjessa, lisäämään turvallisuutta ja vähentämään nuorten yksin jäämistä.

Kun aineistoa on runsaasti tarjolla, tarvitaan kehittämistoiminnan kannalta keskeisiä aiheita. Aineistoa on eri vaiheissa pelkistetty ja yritetty etsiä viesteistä oleellisin sisältö. Sekä kysely-, työkonferenssi- että haastatteluaineistot ovat läpikäyneet teemoittelun, jossa eri tavoin ilmaistut havainnot on kiteytetty ja kategorisoitu yhteisten nimitysten alle. Teemojen pohjalta kehittämistehtävässä on päästy seuraaviin vaiheisiin. Esimerkiksi alkuvaiheen kyselyaineiston yksi keskeinen tema oli huoli nuorten mielenterveydestä. Tieto oli käytettävissä ensimmäisessä työkonferenssissa, jossa koulun henkilökunta lähti kehittämään uusia työtapoja nuorten hyvinvoinnin lisäämiseksi. Ensimmäisen työkonferenssin aineiston pohjalta asetettiin hankkeet tavoitteet. Aineiston rinnalla kulkee koko hankkeen ajan nuorisotyön teoria, josta poimitaan arvoja, työtapoja ja menetelmiä kehittämistyön pohjaksi.

5 KASVATUKSELLINEN LÄHTÖTILANNE

5.1 Hankekoulun henkilökunta

Kohdekoululla järjestettiin tiedotustilaisuus tulevasta lukuvuosihankkeesta 24.4.2013. Paikalla oli lähes koko henkilökunta siivoustyöntekijöitä lukuun ottamatta. Hanketta esiteltiin parinkymmenen minuutin ajan ja kysymyksille jäi 10 minuuttia. Esittelyssä käytiin läpi nykykoulun haasteita, nuorisotyön näkökulmaa ja kehittämishankkeen käytännön toteutusta sekä tarkoitusta.

Vastaanotto oli myönteinen, joskin työpäivä oli monella niin pitkällä, että väsymys häiritsi teemaan keskittymistä. Muutama työntekijä on jäämässä ennen hanketta eläkkeelle tai siirtymässä toiseen kouluun, mutta tämä ei näyttänyt vaikuttavan osallistumisaktiivisuuteen. Kysymyksissä nostettiin esille mm. se, mitä työntekijöiltä odotetaan hankkeessa ja mikä tutkijan asema on. Tässä kohti oli jo selvää, että samankaltainen esittely on tarpeen lukuvuoden alussa, jolloin fokus on uudessa kaudessa ja kaikki uudet työntekijät paikalla.

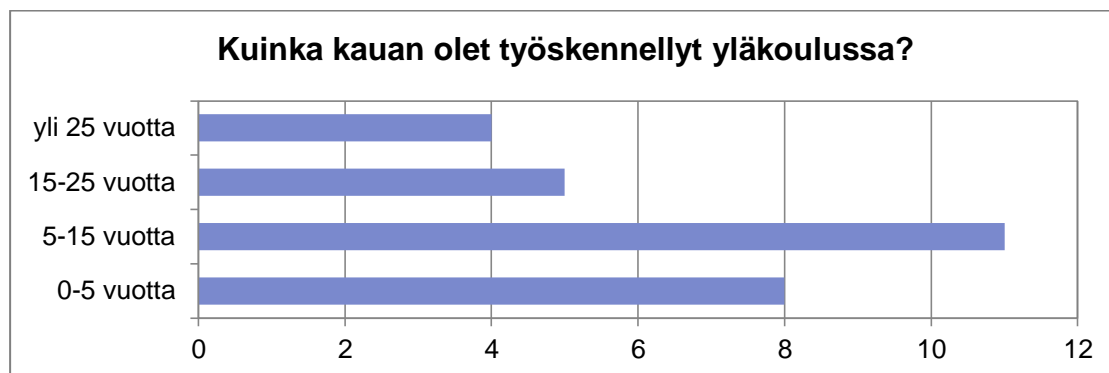
Tiedotustilaisuuden jälkeen yläkoululla toteutettiin alkukartoitus webropolilla huhtitoukokuun vaihteessa (LIITE 1.). Vastauksia saatiin 27 työntekijältä, joista 22 ilmoitti kuuluvansa opetus- ja viisi tukipalveluhenkilöstöön. Kysely lähetettiin 36:lle koulun työntekijälle. Tietoteknisistä syistä kysely ei tavoittanut kaikkia työntekijöitä.

Lomakkeeseen laadittiin lyhyet vastaussivut, jotta koko sivu näkyi kerralla. Kysymysten muoto oli suurimmaksi osaksi vaihtoehtoisia tai monivalintakysymyksiä. Osassa monivalintakysymyksiä vastauksen perään oli mahdollista lisätä tarkentava kommentti, esim. oma idea tai perustelu. Avokysymyksiä oli neljä, joilla kerättiin ennakkokäsityksiä lukuvuosihankkeen teemaan liittyen.

Työkokemusta kyseisessä yläkoulussa on tasaisen vaihtelevasti. Jos tarkastellaan erikseen opetus- ja tukipalveluhenkilöstön työkokemusta, sama tasaisuus toistuu. Taulukosta 2. ilmenee, että suurin osa on ollut 5 – 15 vuotta yläkoulussa. Seuraavaksi eniten oli 0 – 5 vuotta palvelleita, 8 työntekijää. 15 – 25 vuotta yläkoulussa on työskennellyt 5 henkilöä ja yli 25 vuotta 4. Enemmistö koulun työntekijöistä on ollut alle 15 vuotta

yläkoululla. On kuitenkin huomioitava, että kysymys on aseteltu *työskentely yläkoulussa*. On varmasti henkilöitä, jotka ovat tehneet töitä alakouluissa, toisen asteen oppilaitoksissa tai koulumaailman ulkopuolella. Varsinkin tukipalveluhenkilöstö voi työllistyä useisiin erilaisiin työympäristöihin.

Taulukko 2. Työkokemus yläkoulussa

Hankkeen alkaessa 2013 kyseisessä yläkoulussa aloitti 11 uutta työntekijää. Näin on oletettavaa, että hankekoulun työkokemusikä painottuu taulukon 2. tuloksia voimakkaammin 0 – 15 vuoden välille.

Kyselyssä selvitettiin sitä, miten työntekijät kohtaavat nuoria työpäivän aikana. Tässä ja muutamassa muussa monivalintakysymyksessä käytettiin webropolin vertailua analysointityökaluna. Vertailussa valitaan kysymys, jota käytetään vertailun pohjana. Vaihtoehtoina oli tarkastella työntekijäryhmän tai työkokemusajan perusteella vastauksia.

Työkokemus yläkoululla -vertailualustana ei näyttäytynyt tarkoituksenmukaiselta. Kokemuksella ei näyttänyt olevan merkittävää vaikutusta vastausjakaumiin. Työkokemuksen mukaan vertailu ei oletettavasti tuota kehittämishankkeessa myönteistä ilmapiiriä, jos luodaan vastakkainasettelu kokeneiden ja vastavalmistuneiden työntekijöiden välille.

Vertailu työntekijäryhmä-lähtöisesti vaikutti luontevammalta. Kouluyhteisössä opetus- ja tukipalveluhenkilöstön koulutus, työnkuva, työaika ja työehdot eroavat melkoisesti. Hankkeessa puututaan vahvasti opetushenkilöstön osaamisalueeseen, kasvatukseen, johon tukipalveluhenkilöstöllä ei ole juurikaan kosketuspintaa. Ammattiryhmien

lähtökohdat kehittämistyöhön ovat hyvin erilaiset ja vertailu ammattiryhmien mukaan perusteltua.

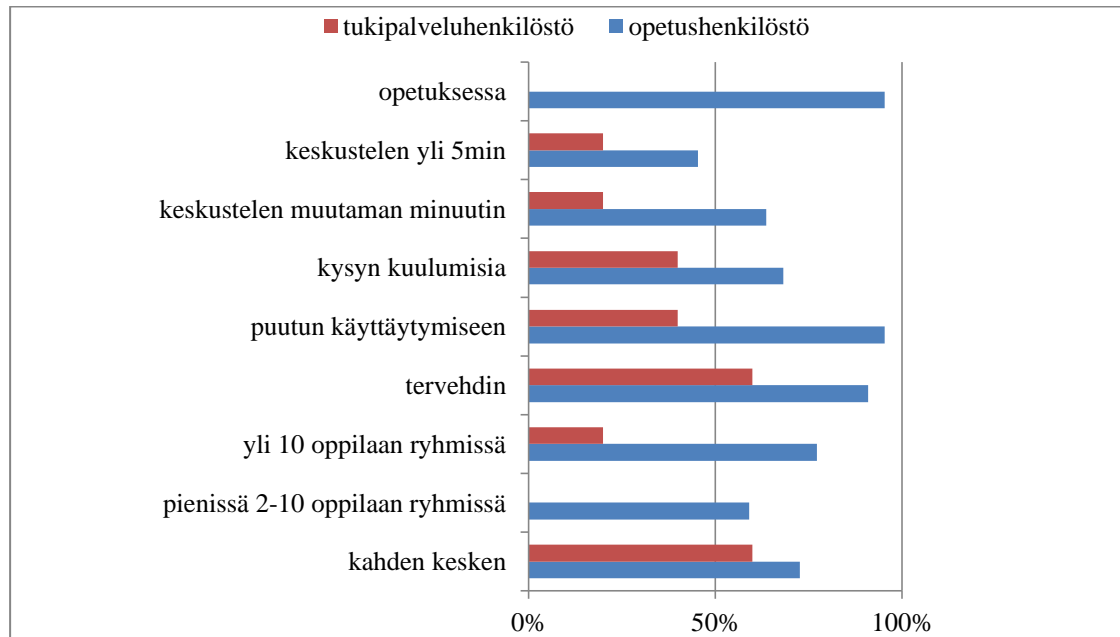
5.2 Nuorten kohtaaminen

Vastaajista lähes kaikki ilmoittivat, että nuoret uskaltavat lähestyä heitä. Vain yksi tukipalvelutyöntekijä arveli, ettei häntä uskalleta lähestyä. Vastaajat luettelivat kuitenkin mahdollisia syitä lähestymisen esteeksi. Tukipalvelutyöntekijät mainitsivat, että yleensä uskalletaan lähestyä vain välttämättömien hoidettavien asioiden muodossa. Esteenä arveltiin olevan työntekijöiden kiire esim. ruokailun aikaan ja työntekijöiden tuntemattomuus. Tukipalvelutyöntekijät kokevat olevansa vieraita ihmisiä oppilaille. Kääriäinen (1992, 167 – 168) on havainnut, että ei-opettavien työntekijöiden kontaktit oppilaisiin ovat lyhytkestoisia ja rituaalinomaisia. Näin tukipalvelutyöntekijöille syntyy tunne, että he ovat sivullisina koulun arjessa eikä yhteisöllisyyden tunnetta synny.

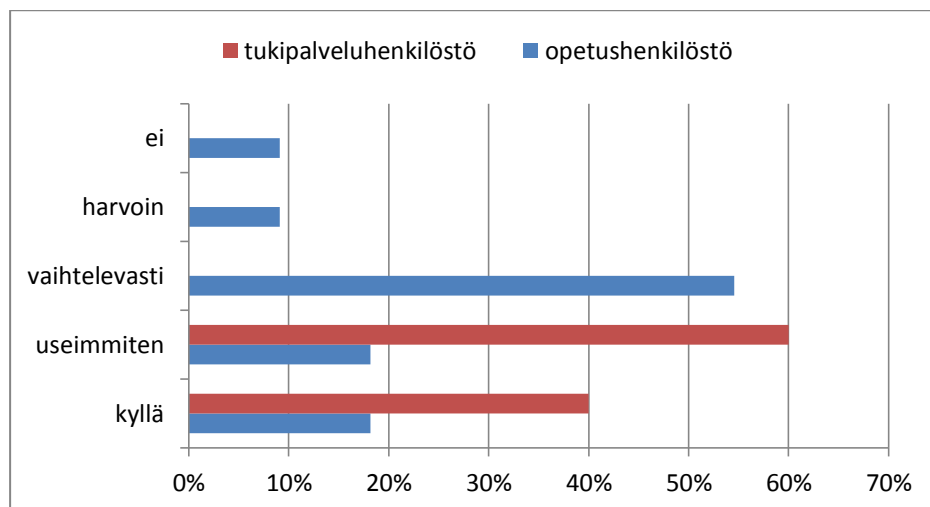
Opetushenkilöstöstä lähestymisen esteenä arvellaan olevan nuoren oma ujous. Vastaajat uskovat, että on ryhmä nuoria, jotka eivät lähesty ketään koulun aikuisia. Toisena esteenä opetushenkilöstö nostaa esille oman aktiivisuuden vuorovaikutuksen mahdollistajana. Työntekijä itse luo ympärilleen joko muurin tai on avoin lähestymisille.

Kyselyssä selvitettiin, miten työntekijät kohtaavat nuoria työpäivän aikana. Tukipalvelutyöntekijöistä yli puolet tervehtii nuoria ja kohtaa heitä kahden kesken työssään. Pidempiä keskusteluja ei juurikaan käydä, eikä käyttäytymiseen puututa. Tukipalveluhenkilöstö kohtaa nuoria työn luonteen ohjaamana joko kahden kesken tai yli 10 oppilaan ryhmissä.

Opetushenkilöstöstä lähes kaikki ilmoittavat puuttuvansa käyttäytymiseen ja tervehtivän nuoria. Myös kahdenkeskisiä keskusteluja käydään, vastaajien mukaan muutaman minuutin ajan. Opetushenkilöstö tapaa nuoria kaikenkokoisissa ryhmittymissä pitkin työpäivää. Taulukosta 3. voi vertailla tukipalvelu- ja opetushenkilöstön kohtaamistilanteita. Luvut on esitelty prosentuaalisesti, jotta vertailua voidaan tehdä.

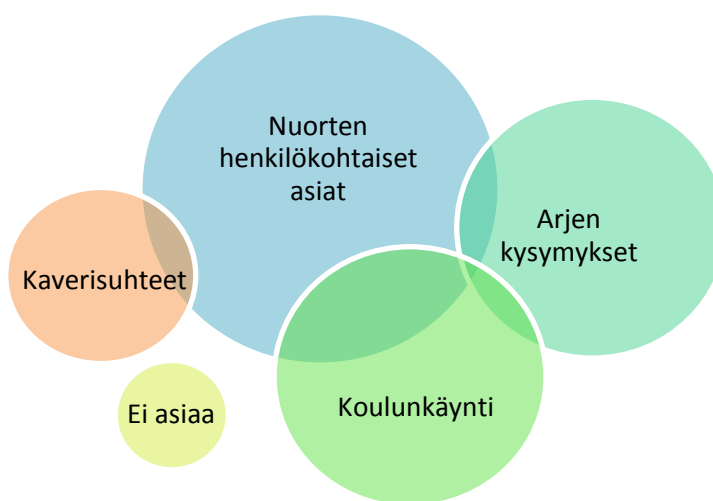
Taulukko 3. Nuorten kohtaaminen työpäivän aikana

Kun kysyttiin, onko työntekijöillä aikaa vastata nuoria askarruttaviin kysymyksiin, neljä opetushenkilöstön työntekijää ilmoitti aikaa olevan harvoin tai ei ollenkaan. Useimmat (12 vastaajaa) kertoivat aikaa olevan vaihtelevasti. 13 työntekijää totesi, että aikaa nuorten kysymyksille löytyy useimmiten tai aina. On merkittävää, että tukipalveluhenkilöstön kaikki viisi vastaajaa raportoivat aikaa nuorten kysymyksille riittävän. Vastausjakaumat on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4. Onko riittävästi aikaa vastata nuorten kysymyksiin?

5.3 Keskustelujen sisältö

Alkukartoituksessa selvitettiin, mistä asioista nuoret koulun aikuisille puhuvat. Vastaukset voidaan kategorisoida neljän otsikon alle: henkilökohtaiset asiat, koulunkäyntiä koskevat kysymykset, arjen puheenaiheet ja kaverisuhteet. Kaksi tukipalvelutyöntekijää ilmoitti, etteivät nuoret puhu eikä heillä ole mitään kysyttävää. Puheenaiheita ja niiden yleisyyttä on havainnollistettu kuvassa 3.

Kuvio 3. Nuorten kysymysten aiheet

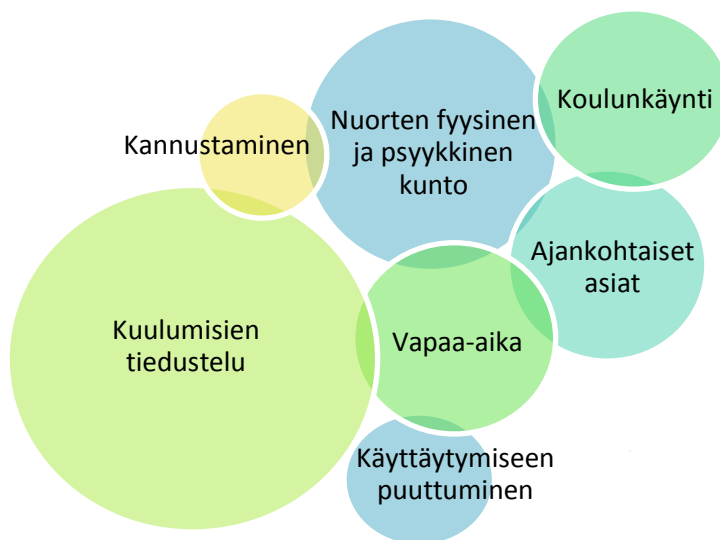
Kysymykset ja puheenaiheet koskevat eniten henkilökohtaisia asioita, kuten vapaa-ajan tekemisiä ja tapahtumia, perheen kuulumisia, ihmissuhdeasioita sekä puheenaiheita fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista. Henkilökohtaiset asiat tuotiin esille 18 työntekijän vastauksissa. Monet työntekijät mainitsevat henkilökohtaisista asioista tulevaisuuden puheenaiheet: jatko-opinnot, armeija, kesätyöt ja vapaa-ajan suunnitelmat. Joskus aikuisia pyydetään kertomaan omista elämäkokemuksista, jotka liittyvät nuoruuteen. Useassa vastauksessa korostetaan, että kysymykset koskevat kaikkia mahdollisia asioita maan ja taivaan välillä.

Useat kysymykset liittyvät kiistatta koulunkäyntiin. Opetushenkilöstöltä kysytään tulevista tunteista, kotitehtävistä, kokeista ja suoritusvaatimuksista. Tavallisesta poikkeavat tapahtumat mm. työelämään tutustumisjaksot herättävät kysymyksiä. Nuoret haluavat myös puhua opiskelumotivaation puutteesta, jaksamisesta ja vaikeuksista koulutyössä.

Kolmanneksi yleisin puheenaihe on arjen asiat. Käytännön koulupäivästä tiedustellaan mm. tulevista tapahtumista, eri ihmisten sairastumisista, välituntisäännöistä, kadonneista tavaroista, välipalahinnoista tai pääsystä johonkin tilaan. Arjessa puhutaan myös ajankohtaisista uutistapahtumista. Neljäs puheenaihe on kaverisuhteet. Viisi työntekijää mainitsee, että kaverisuhteiden ristiriitoja selvitetään koulutyöskentelyn ohessa. Pohdintaa aiheuttaa myös kaverien puute.

Kyselyssä selvitettiin, mistä työntekijät puhuvat nuorille ja mistä asioista keskustelu viriää. Puheenaiheet voidaan luokitella kuulumisten kyselyyn, psyykkisen ja fyysisen kunnon tiedusteluun, koulunkäyntiin, vapaa-aikaan ja ajankohtaisiin asioihin sekä kannustamiseen ja käyttäytymiseen.

Yli puolet vastaajista kertoi kysyvänsä kuulumisia nuorilta. Kohtaamisen kuvattiin alkavan usein pelkällä hymyilyllä ja katsekontaktin ottamisella. Syyslukukaudella aloitteentekijänä kohtaamiselle on kokemusten mukaan aikuinen, mutta kevätpuolella tilanteet muuttuvat molemminpuolisiksi. Kuulumisien kysymiseen liittyy paljon pinnallista huulen heittoa ja nuorten keskusteluihin osallistumista.

Kuvio 4. Mitä nuorilta kysytään?

Kuulumisten kyselyn ohella kolmasosa vastaajista kertoo tiedustelevansa psyykkisen ja fyysisen kunnon tilaa. ”Onko jokin asia, joka painaa mieltä?” tai ”Onko kaikki hyvin?” ovat tyypillisiä kysymyksiä. Kysytään elämänhallintaan, tyytyväisyyteen ja jakamiseen liittyvistä asioista.

Luonnollisesti moni kysymys ja puheenaihe liittyvät koulunkäyntiin. Nuorilta kysytään, onko epäselvyyksiä tai ongelmia tehtävien kanssa. Moni puuttuu välitunneilla läksyjen tekemiseen ja kopiaointiin. Myös muissa oppiaineissa selviytymisestä ollaan kiinnostuneita. Kysytään, onko tulossa kokeita ja tarjotaan mahdollisuus toisen oppiaineen kokeen valmistautumiseen, jos on aikaa.

Noin neljäsosa työntekijöistä ilmoittaa kyselevänsä nuorilta vapaa-ajan vietosta. Tiedustellaan, miten viikonloppu tai loma on mennyt. Vastaajat kysyvät myös harrastuksista ja kotiasioista. Noin neljäsosa kertoo puheenaiheiden liittyvän ajankohtaisiin asioihin, kuten säähän, tapahtumiin, vuodenaikoihin tai paikkakuntaa koskettaviin uutisiin.

Viisi vastaajaa totesi keskustelujen olevan käyttäytymiseen puuttumista, mm. kiroilu, sääntöjen noudattaminen tai riitatilanteiden selvittely. Neljä vastaajaa kertoi keskustelujen sisältävän nuorten kannustamista ja positiivisen palautteen antamista. Tämä sisältää mm. ulkonäön tai vaatteiden kehumista ja hyviin koulusuorituksiin kannustamista. Pari työntekijää ilmoitti keskustelelevansa nuorten kanssa asioista, joista he tulevat kysymään.

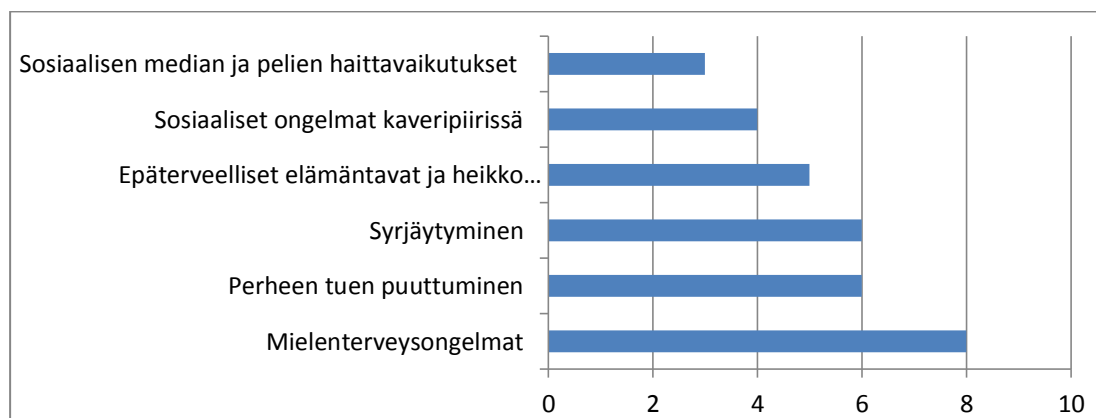
Jos verrataan aiheita, joista nuoret tulevat puhumaan koulun aikuisille ja joista työntekijät puhuvat nuorille, voidaan huomata, että aikuiset eivät aloita keskusteluja kaverisuhteista. Tämä vaikuttaisi olevan nuorille kuitenkin tärkeä asia. Työntekijöiden aiheet kuvastavat kasvattajan roolia. Mukana on paljon nuorten kokonaishyvinvointia koskevia kysymyksiä.

Alkukartoituksen perusteella voidaan todeta, että henkilökunta on kiinnostunut nuorten asioista ja keskustelee nuorten kanssa monista asioista. Kouluterveyskyselyn 2013 tulosten mukaan n. 55 % peruskoulujen oppilaista kokee, etteivät opettajat ole kiinnostuneita heidän kuulumisistaan. Tilanne on kuitenkin muuttunut vuodesta 2000, jolloin n. 70 % vastaavasta ikäluokasta koki, ettei heidän asioista olla kiinnostuneita. Samoin opettajat rohkaisevat vuoden 2013 tulosten mukaan nuoria enemmän mielipiteen julkaisuun oppitunnilla kuin aiempina vuosina. Ollaan siis menossa oppilaskeskeisempään suuntaan.

5.4 Huolenaiheet

Yläkoulun työntekijöiltä kysyttiin, ovatko he huolissaan jostakin nuoria koskevasta asiasta. Huolenaiheita tuli esiin runsaasti 25 vastaajalta. 2 tukipalvelutyöntekijää ei maininnut yhtään huolenaihetta. Vastaukset on kategorisoitu taulukkoon 5. Yleisimpänä huolena on nuorten mielenterveyden tila, josta eriteltiin huoli hiljaisista nuorista, ahdistuneista nuorista (varsinkin tytöistä), ilman huomiota jäävistä jne. Vastaajat mainitsevat, että oppitunneilla huomion varastavat vilkkaat oppilaat, joiden häirintää muut joutuvat sietämään. Huolena myös riittämättömyyden tunne, kun ei ole aikaa kuunnella ja olla läsnä nuorten arjessa. Useassa vastauksessa mainittiin itkeskelevät tytöt, joita ei pystytä auttamaan. Kouluterveyskysely 2013 paljastaa saman ongelman: 16 % peruskouluikäisistä tytöistä kärsii viikoittain kohtalaisesta tai vaikeasta ahdistuneisuudesta.

Taulukko 5. Mistä nuoria koskevasta asiasta olet huolissasi?

Kuutta vastaajaa huolettua perheiden kyvyttömyys tukea nuorta. Heidän mielestään vanhemmat suhtautuvat nuoriin välinpitämättömästi, pitävät nuoria jo sen verran isoina, että he pärjäävät ilman tukea tai omaavat itse niin suuria ongelmia, ettei vanhemmuuteen riitä voimavaroja. Vastaajat luulevat, että vanhemmilla on paljon omia menoja ja nuoret jäävät huomioimatta. Perheen tuen puuttuminen johtaa työntekijöiden mielestä kuuntelevan ja välittävän aikuisen nälkään koulussa.

Yhtä paljon huolta herättää syrjäytyminen ja yhteiskuntaan sopeutumattomuus. Toisaalta mainitaan, että nykymaailmasta selviytyminen ja yhteiskunnan rytmissä pysyminen vaatii suuria ponnisteluja, joihin kaikille nuorilla ei ole valmiuksia. Vastaajat

uskovat, että osa nuorista luovuttaa liian helposti ja valittaa pienistäkin asioista. On totuttu saamaan kaikki heti ja valmiina ilman ponnisteluja.

Neljänneksi yleisimmäksi huolenaiheeksi työntekijät mainitsevat heikon fyysisen kunnon ja epäterveelliset elämäntavat. Vastaajien mielestä monet nuoret nukkuvat liian vähän, aloittavat karkinsyönnin heti kouluun päästyään sekä istuvat huonoryhtisenä ja väsyneenä koulunpenkillä. 40 – 45 % 8. – 9.-luokkalaisista ei syö aamupalaa joka arkiamu ja 33 – 35 % ei syö koululounasta päivittäin (Kouluterveyskysely 2013). Huoli epäterveellisistä elämäntavoista on aiheellinen. Ruokailuryhmin epä-säännöllisyys näkyy taatusti nuorten koulupäivässä ja jaksamisessa.

Koulun henkilökunta ei maininnut huolenaiheekseen alkoholi-, tupakka- tai huumainien tuotteiden käyttöä, vaikka epäterveellisistä elämäntavoista oltiinkin huolissaan. Nuorten tupakointi ja humalahakuinen juominen ovat vähentyneet Kouluterveyskyselyn (2013) mukaan, eikä huoli näistä asioista näy alkukartoituksen vastauksissaan. Sen sijaan nuuskan käyttö on lisääntynyt varsinkin poikien keskuudessa.

Lisäksi vastaajat mainitsivat huolenaiheeksi sosiaaliset ongelmat kaveripiirissä. Kaikille ei tunnu löytyvän kaveria, jäädään porukoiden ulkopuolelle ja kärsitään yksinäisyydestä. Kolme työntekijää pitää huolestuttavana koulussakin näkyvää riippuvuutta peleistä ja sosiaalisesta mediasta. Huolta aiheuttaa riippuvuuden ohella se, kehittyvätkö nuoren sosiaaliset taidot ja empatiakyky, kun tuijotetaan päivät pitkät puhelimen ruutua.

Keinoina edellä mainittujen asioiden hoitamiseksi peräänkuulutetaan saumatonta yhteistyötä eri ammattiryhmien kesken ja vaaditaan enemmän aikuisia koulun arkeen (mm. koulupsykologi), jotta useammalle nuorelle löytyisi aikuinen, jonka kanssa jutella. Aikuisten toivotaan olevan opetustyöstä irrallisia työntekijöitä. Näin kyselyyn vastaajat kuvaavat nykytilannetta:

Puhun huolistani rehtorin, terveydenhoitajan, kuraattorin, opon, erityisopettajien, avustajien, toisten opettajien, luokanvalvojan tms., kanssa. Mietitään yhdessä, miten asiaa voisi viedä eteenpäin.

Enemmän aikuisia, joilla on aikaa kuunnella ja olla läsnä. Se, että etsit oman tuntisi ohella vapaan aikuisen, jotta oppilas ei jää yksin, on välillä työlästä, saatikka että kaikki aikuiset eivät siihen edes kykene.

Lisää muuta henkilöstöä kuin opettajia kouluun.

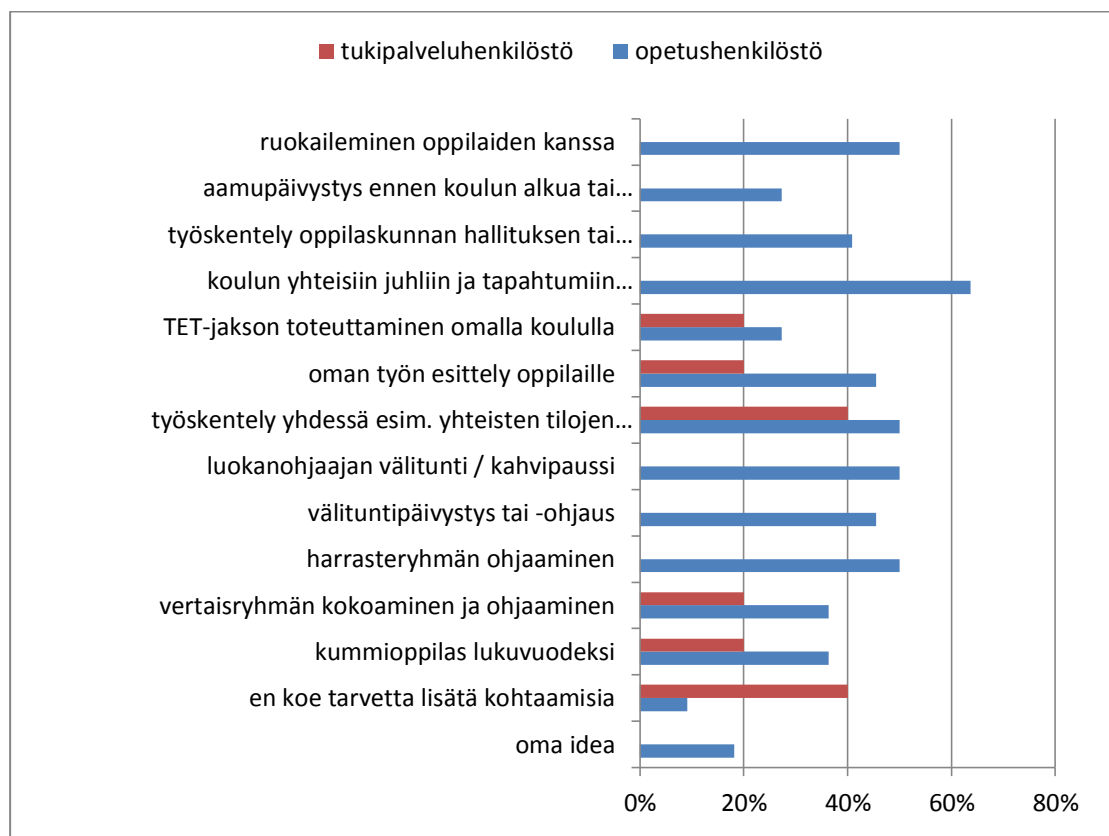
Moni toivoi ymmärryksen lisääntymistä erilaisten nuorten kohtaamiseen ja joustavia tapoja suorittaa opetussuunnitelma räätälöidysti. Sosiaalisen median riippuvuus haluttaisiin katkaista puhelimen käyttörajoituksilla koulupäivän aikana:

Minä olisin niin "rohkea", että rajoittaisin puhelimen käyttöä kouluaikana. Kouluaika (myös välitunnit tai ruokailu jne.) on tarkoitettu johonkin muuhun, kuin pelaamiseen. Luulen, että sitä moni saa tehdä kotonaan jo ihan tarpeeksi.

5.5 Kohti kehittämishanketta

Kyselyn viimeisessä kysymyksessä kartoitettiin toimintoja, joita työntekijät olisivat valmiita kokeilemaan omassa työssään. Tämän kysymyksen oli tarkoitus tarjota ideoita kehittämishankkeeseen. Vaihtoehtoja oli yli kymmenen ja kaikki saivat kannatusta opetushenkilöstön puolelta. Koulun yhteisiin tapahtumiin ja juhliin osallistuminen oli suosituin vaihtoehto, joskin yksikään tukipalvelushenkilöstön työntekijä ei ollut näistä kiinnostunut. Tukipalvelutyöntekijöiden suosikki on yhteisten tilojen järjestely yhdessä nuorten kanssa.

Opetushenkilöstön vastauksissa tuli muutama oma idea kohtaamisten lisäämiseksi. Ideat koskivat mm. luokanohjaajan varttien sisällön kehittämistä, erillisen työntekijän palkkaamista koulumotivaation puutteesta kärsiville nuorille ja idea yhteisestä olohuoneesta, jossa kaikki työntekijät ja nuoret voisivat kohdata ja vaihtaa kuulumisia. Kaksi vastaajaa opetushenkilöstöstä ja kaksi tukipalvelutyöntekijää ilmoitti, ettei kohtaamisia tarvitse lisätä. Perusteluja mainittiin kaksi: toisessa vastaaja kertoi tekevänsä nyt kaiken voitavansa nuorten hyvinvoinnin eteen ja toinen totesi melkein kaikkien vaihtoehtoina olevien olevan käytössä hankekoululla. Taulukosta 6. voi tarkastella ideoihin suhtautumista.

Taulukko 6. Olen valmis kokeilemaan seuraavia toimintoja työssäni.

Alkuasennetta voidaan luonnehtia positiiviseksi. Erilaisia mallivaihtoehtoja ollaan valmiita kokeilemaan. Kyselyyn vastattiin ahkerasti ja kuvattiin runsaasti kohtaamistyötä. Yläkoulussa on olemassa vahva kasvatuskulttuuri, johon tässä kehittämishankkeessa paikataan aukkokohtia ja haetaan nuorisotyön sävyjä. Kyselyn kautta välitetyt ideat jäivät koulun työntekijöiden kesäloman ajaksi hautumaan. Jokainen vastannut on joutunut puntaroimaan nyt jo ensimmäisen kerran kasvatuksellista otettaan ja asennettaan nuoriin. Ajatuksia nuoret kohtaavasta koulusta on herätelty.

Kyselyn tulokset esitellään lukuvuosihankkeen alussa syksyllä 2013. Ne antavat työkonferenssikeskustelulle ja tavoitteiden asettamiselle pohjan. Kehittämishankkeiden toiminta perustuu henkilökunnan ja kehittäjän vuorovaikutukselle. Kysely tuottaa palautetta ja empiiristä aineistoa tavoitteiden asetteluun (Vataja & Seppänen-Järvelä 2007, 220). Hankkeen edetessä työntekijät pääsevät itse laatimaan toiminnan sisällön kasvatustoiminnan lisäämiselle. Esimerkiksi kysely toi esiin puutteet nuorten kannustamisessa ja huolen terveellisten elämäntapojen noudattamisesta. On oletettavissa, että oma toiminnan suunnittelu lisää motivaatiota ja itsearviointikykyä.

6 KEHITTÄMISHANKKEEN KULKU

6.1 Työkonferenssi 1: Miten nuorisotyötä hyödynnetään?

Työskentelyyn yhteisten kasvatustavoitteiden löytämiseksi ryhdyttiin 12.8.2013, päivää ennen oppilaiden saapumista. Kehittämishankkeen ja kyselyn tulosten esittelyyn ja ryhmätöiden ohjeistukseen oli varattu aikaa noin puoli tuntia. Työkonferenssityöskentelyyn, josta prosessin aikana käytettiin tavanomaisempaa nimeä ideariihi, varattiin puoli tuntia.

Haasteena hanketyön aloituksessa oli henkilökunnan viidesosan vaihtuminen. Lukuvuoden alussa työn aloitti 11 uutta työntekijää. Heillä ei ollut juurikaan ennakkotietoa koulusta, saati hankkeesta, eivätkä he olleet osallistuneet kevään alkukartoitukseen. Ensimmäisenä työpäivänään uudet työntekijät tarvitsivat ensisijaisesti perehdytystä ja työpaikkaan tutustumista. Kehittämishankkeen ensimmäinen ideapäivä ei siten ollut aivan ihanteellinen. Toisaalta kun yli viidesosa henkilökunnasta vaihtuu, mahdollisuus muutoksiin mm. kasvatuskäytänteissä on ehkä helpompaa ja toimintatapojen kyseenalaistaminen luontevaa.

Työryhmät (7 kpl) muodostettiin suunnitelman mukaisesti homogeenisesti. Tällä työkonferenssikäytännöllä tavoiteltiin yhteisen ideoinnin luontevuutta. Työntekijät, jotka tekevät samantyyppistä työtä ja yhtenevällä päivärytmillä, pääsevät helpommin miettimään yhdessä, mitä omassa työssä voi tehdä eri tavoin.

Ryhmien muodostamisessa huomioitiin myös luokkahuoneiden sijainnit, jolloin samalla käytävällä työskentelevät muodostivat oman ryhmänsä. Työryhmät olivat:

- taide- ja taitoaineiden opettajat (7 henkilöä),
- työntekijät, joilla kontakti koko koulun oppilaisiin (7),
- tukipalvelutyöntekijät (7),
- kielten ja historian opettajat (7),
- äidinkielen, luonnontieteiden, terveystiedon ja musiikin opettajat (8),
- matemaattisten aineiden opettajat (7),
- pienryhmien opettajat ja koulunkäyntiavustajat (6).

Yhteensä 49 työntekijää.

Työryhmille jaettiin ideointipaperi (LIITE 2.), johon sai vapaasti koota ideoita. Kaikkiin kohtiin ei tarvinnut olla ideoa, vaan ryhmiä kannustettiin vapaaseen keskusteluun teeman ympärillä. Keskustelun pohjalle oli valittu nuorisotyön tavoitteita ja työtapoja nuorten kohtaamiseen. Jokaisesta aihealueesta mainittiin esimerkki keskustelun aktivoimiseksi.

Koko henkilökunnan kokoontumisessa paikalla on lähes viisikymmentä työntekijää. Työntekijät pitivät pienryhmäkeskusteluista, joissa useampi uskalsi avata suunsa ja pääsi ääneen. Koska kehittämismenetelmällä haetaan suuria yksimielisyyksiä, työryhmien ideat ryhmiteltiin siten, että jokaista ideoa oli ehdotettu vähintään kahdessa ryhmässä. Työryhmien ideat voidaan ryhmittää kolmeen isoon kokonaisuuteen:

1) Vilkas dialogi ja vapaiden tilanteiden hyödyntäminen:

Ryhmien mielipide oli, että dialogin aloitteentekovastuu on aina aikuisella. Lisäksi toimintaideana nousi esille se, että kaikkien työntekijöiden pitäisi olla enemmän näkyvissä ja tavoitettavissa nuorille.

2) Toiminnallisuuden tukeminen ja ymmärrys omasta hyvinvoinnista syvenee:

Ryhmät ehdottivat mm. ruokailuun pöytäpyyhintävuoroja. Esille tuotiin, että nuorille tarjottaisiin mahdollisuus aikuisten soveltuviin pikkutehtäviin, kuten aulavalvontaan, tapahtumien valmisteluun esim. tuolien laittamiseen ja apuopettajan tehtäviin.

3) Yhteisöllisyyden ja luokkien ryhmädynamiikan vahvistaminen:

Toiveena oli, että aikuiset uskaltaisivat heittäytyä rohkeammin eri arjen tilanteissa. Työparitoiminnasta halutaan tehdä koulun käytäntö, jolla vaikutetaan työhyvinvointiin, turvallisuuteen ja toiminnallisuuteen. Tämän uskottiin vaikuttavan yhteisöllisyyteen positiivisesti. Luokkien ryhmädynamiikan tueksi useampi ryhmä olisi valmis kokeilemaan luokan omaa ruokailua samoissa pöydissä esim. kerran viikossa. Luokkien välisen leikkimielisen kilvoittelun uskottiin myös vahvistavan ryhmädynamiikkaa. Moni ryhmä oli ylpeä oppilaskunnan hallituksen ja tukioppilaiden järjestämästä toiminnasta; tämän toivottiin jatkuvan entisenlaisena.

Työkonferenssissa syntyi monipuolisesti ideoita nuorisotyön teemoihin. Ainoastaan herkkyyks ja tasa-arvoisuuteen pyrkiminen ei tuottanut ollenkaan ideoita. Yksi ryhmä mainitsi, että kyseessä on voimakkaasti persoonakysymys, miten esitellään itsensä nuorille. Tämä kokonaisuus jäi kehittämistyössä sivurooliin. Toisaalta ideat, joilla pyritään tukemaan vilkasta vuorovaikutusta, madaltavat myös kohtaamiskynnystä ja tuovat herkkyyttä kanssakäymiseen.

6.2 Hankkeen tavoitteet

Ensimmäisen työkonferenssin ideat käytiin läpi kolme viikkoa myöhemmin henkilökuntakokouksessa 4.9.2013. Paikalla oli n. 40 työntekijää ja lukuvuosi-hankkeen tavoitteista keskusteltiin 50 min ajan.

Yksilötason tavoitteista ei juuri neuvoteltu, vaan ne hyväksyttiin yksimielisen ilmapii- rin vallitessa. Ideat vilkkaan vuorovaikutuksen takaamiseksi ja vapaiden tilanteiden hyödyntämiseksi olivat syntyneet usean ryhmän ehdotuksena. Kokouksessa korostet- tiin, että kyse on henkilökohtaisesta oman työn reflektoinnista, eri mahdollisuuksien löytämisestä ja työtapojen arvioinnista. Yhdestäkään yksilötason tavoitteesta ei haluttu tehdä pakollista.

Yksilötason tavoitteet:

1. Otetaan aloitteentekovastuu nuoren kanssa käytävissä vuorovaikutustilanteissa.
2. Ollaan nuorille enemmän näkyvissä ja tavoitettavissa.
3. Heittäydytään rohkeammin koulun yhteiseen toimintaan ja nuorten kohtaami- seen.
4. Muistetaan luonteva työparitoiminta, jolla lisätään työturvallisuutta, työhyvin- vointia ja toiminnallisuutta, mm. yhteisen ideoinnin ja innostumisen kautta.

Yksilötason kehittämistavoitteiden toteutumiseksi tarvitaan nuorisotyön personalisaa- tiofunktion käsitystä nuoresta. Nuori on nähtävä yksilöllisenä ja ainutlaatuisena. Työntekijän olisi löydettävä yläkoululaisen henkilökohtaiset mahdollisuudet ja näin mahdollistaa innostavia oppimiskokemuksia. Nuorisotyöllisen otteen mukaisesti ta- voitteet sisältävät nuorten tarpeiden kuulemisen ja kunnioittamisen. (Nieminen 2007, 24.)

Työparitoimintaa ehdotettiin monessa työryhmässä ja se sai lisäkannatusta tässäkin tapaamisessa. Osallistujat totesivat sen vastaavan moneen tarpeeseen: 1) Työparin oletetaan olevan ideointiapuna toiminnallisuuden lisäämisessä ja ryhmädynamiikan rakentamisessa. 2) Työparin uskotaan lisäävän ammatillista otetta mm. ongelmatilanteiden selvittämisessä, jotteivät tunteet pääse hallitsemaan niitä. 3) Työparin tuen ja turvan toivotaan vaikuttavan työhyvinvointiin ja jaksamiseen.

Seinä & Helander (2007, 42) toteavat, että suomalainen opettaja työskentelee perinteisesti yksin, vaikka työssä kohdataan monenlaisia haasteita, odotuksia ja vaatimuksia. Pitäisi päästä eroon vanhoista uskomuksista, joiden mukaan on kunnia-asia selviytyä ilman ulkopuolista apua. Työparityöskentelyssä, jossa päästään konsultatiiviseen, vuorovaikutteiseen dialogiin, on positiivinen vaikutus stressinhallintaan. Jotta työparityöskentelyyn uskalletaan rohkeammin lähteä, työyhteisön pitää antaa julkinen hyväksyntä työtavalle. Työparitoiminnan lähtölaukaisuna on korostettava, että toiminta on kahden tasavertaisen ammattilaisen keskustelua. Tavoitteet voivat olla sen hetken ongelmanratkaisussa tai kuten tässä lukuvuosihankkeessa ajatellaan tulevaisuuden haastavia tilanteita ja järjestetään etukäteen niihin voimavaroja.

Työparitoiminnan juurtuminen vie aikaa. On maltillisesti odotettava, että luottamussuhde syntyy tutustumisen myötä. Tutkimusten mukaan kouluympäristössä opettaja – koulunkäyntiavusta –työparin toimivuus on yksi haastavimmista. Työparitoiminnan on todettu lisäävän toiminnallisia ideoita mm. tiede- ja taideaineissa sekä koulun kerhotoiminnassa. Isompien ongelmien ratkaisussa on kokeiltu käytäntöä, jossa oppilas on aina kontaktissa työpariin, ei vain kouluterveydenhoitajaan tai kuraattoriin. Työturvallisuuden lisäämiseksi työparitoiminnasta on runsaasti kokemuksia mm. sosiaali- ja terveydenhuollon aloilta. (Seinä & Helander 2007, 43, 52.)

Työparitoiminta on listattu yksilötason tavoitteisiin, koska se jätettiin tarkoituksella vapaaehtoiseksi. Kokouksessa osanottajat nostivat esille sen, etteivät ulkoapäin järjestetyt parit ole välttämättä toimivia, luottamus ei synny ja kyse on persoonakysymyksistä. Seinä & Helander (2007, 55) ovat koonneet työparitoiminnan edellytyksiä. Tiedon- ja tunteensiirto parin välillä on runsaampaa ja henkilökohtaisempaa, jos työparin saa valita itse. Kommunikaation tulee olla avointa ja toista kunnioittavaa siten, että

myös erilaisuus hyväksytään. Työparitoiminnan uhkina voidaan pitää keskinäistä valtaistelua ja kommunikoinnin sekaannuksia. Sahlberg (1997, 161) harmittelee, että opettajat voivat olla epävarmoja omista menetelmistään. Uusia käytäntöjä ei haluta lähteä kokeilemaan, kun vältellään ammatillisten puutteiden näyttämistä. Kollegiaalinen työtapa on vahvistunut lähinnä niiden opettajien kohdalla, jotka ovat itsevarmempia menetelmistään.

Yhteisötason tavoitteet saivat aikaan useita puheenvuoroja. Yhteistä toimintaa suunniteltaessa tuotiin esille se, että kesken lukuvuoden aloitettuna toiminta on päälle liimatun oloista. Haluttiin välttää epämiellyttäviä, rangaistukselta tuntuvia käytäntöjä. Vaikka moni ryhmä oli ehdottanut oppilaiden osallistumista pöytien pyyhintään ruokailujen jälkeen, idea ei löytänyt sopivaa toteutusmuotoa henkilökuntakokouksessa. Ongelmallisena pidettiin sitä, kuka pyyhinnän valvoo, alkavatko oppilaat tahallaan myöhästyä seuraavalta tunnilta vuoron takia tai voiko keittiöhenkilökunta luottaa siihen, että pöydät tulevat pyyhityiksi. Toisaalta yhdessä puheenvuorossa nostettiin esille malli toisesta koulusta, jossa pyyhintävuorot toimivat moitteettomasti. Kehittämishankkeen vetäjältä tiedusteltiin syytä, mihin tavoitteeseen pöytien pyyhinnällä vastattaisiin. Nuorisotyön tavoite tässä tapauksessa olisi ollut se, että nuoren ymmärrys omasta hyvinvoinnista syvenee.

Keskustelu kyseisestä nuorisotyön teemasta sai kääntein, kun kokouksessa ehdotettiin toista ideaa. Lukuvuoden alussa koulun kaikki tapahtumat on jaettu eri opettajien vastuulle. Ehdotuksessa tapahtumiin nimettäisiin vastuuluokat, jolloin oppilaiden osallisuus koulun toimintaan vahvistuisi ja ymmärrys tapahtumien syntymisestä lisääntyisi. Idea sai heti kannatusta. Jatkoehdotuksena oli, että tapahtumiin lisättäisiin myös vastuuluokkien tukioppilaat.

Yhteisistä ruokailuhetkistä keskusteltiin vilkkaasti. Tavoitteena yhteisruokailuissa on luokkien ryhmädynamiikan tukeminen ja yksinjäävien ottaminen mukaan ryhmään. Osa ilmoitti ruokailevansa jatkuvasti oman ryhmänsä kanssa. Osa mielestä ruokailuissa oppilaiden pitäisi antaa olla vapaasti, jotta heidän olisi mahdollista tavata muilla luokilla olevia ystäviään. Yhteiset ruokailuhetket saivat kannatusta, koska niillä uskotaan olevan tehokas vaikutus aina yksinjäävien kohdalla. Jos ruokailu olisi vaikka kerran kuussa koko luokan yhteinen, siinä tilanteessa kenenkään ei tarvitsisi olla yksin.

Ruokailuhetkien ideointi päättyi viimeistelyyn ratkaisuun. Luokanohjaajat varaavat silloin tällöin, esim. luokanohjaajan tunnin päätteeksi, yhteisen ruokailuhetken ruokailusta. Silloin syömään mennään jo etuajassa ennen muita, VIP-ruokailijoina. Pöydät varataan kabinettitilasta ja ruokailujen toivotaan muodostuvan odotetuiksi tapahtumiksi. Myös Kääriäinen (1992, 165 – 167) uskoo, että kouluruokailuissa voidaan saavuttaa sosiaalisen kasvatuksen tavoitteita. Riippuu kouluyhteisöstä itsestään, miten se käyttää ruokailun tarjoamia mahdollisuuksia tietoisesti kasvatuksen välineenä. Ruokailutilanteeseen voidaan vaikuttaa eri tekijöillä: ruokailuun varatulla ajalla, ruokailutilalla, ilmapiirillä, istumajärjestyksellä tai kattauksella.

Koko kouluyhteisön yhteisöllisyyden vahvistaminen oli myös keskustelun aiheena. Puheenvuoroissa todettiin, että yläkoulussa on monenlaisia hienoja tapahtumia, joissa oppilaat ja henkilökunta tutustuvat toisiinsa paremmin. Tapahtumat sijoittuvat harmillisesti pääasiassa kevääseen, ja niistä saatu hyöty yhteisöllisyyden lisäämiseksi katkeaa kesälomaan. Todettiin, että kevään lähes jokaviikkoiset koko koulun tapahtumat vesittävät toisiaan. Kokouksessa ehdotettiin, että syyslukukaudelle luodaan uusi tapahtuma, joka tukee koko koulun yhteisöllisyyttä. Työnimeksi tapahtumalle tuli *Syysolympialaiset*, ja suunnittelutyöhön nimettiin tiimivastaavat, oppilaskunnan hallitus ja sitä ohjaava opettaja.

Yhteisötasolla:

1. Kokeillaan luokkavastuutehtäviä, joissa useampi luokka pääsee osallistumaan koulun toiminnan suunnitteluun yhdessä jo olemassa olevien järjestely- ja juhlatyöryhmien mukana.
2. Luokanohjaajat järjestävät luokan kanssa tehdyn sopimuksen mukaan yhteisiä ruokailuhetkiä.
3. Syyslukukaudelle suunnitellaan uusi toiminnallinen tapahtuma, jonka tavoitteena on tukea yhteisöllisyyttä.

Kuten tässäkin hankkeessa, nuorisotyön oppimisympäristöjen monipuolisuus tuottaa yleisyydeltään eritasoisia kasvatustavoitteita. Kehittämistehtävän yksilötason tavoitteet ovat luonteeltaan yleisiä, kun taas yhteisötason tavoitteet hyvin konkreettisia. (Nieminen 2007, 29.)

6.3 Lukuvuosi-hankkeen arkea

Työkonferenssien välillä eletään koulun normaalia arkea. Jotta hankkeen tavoitteet pysyisivät mielessä, jokaiselle työntekijälle jaettiin hankkeen esite. Hanke on ollut joka viikko jonkun ajatuksissa. Minut nähdessään työntekijät tuovat esille havaitsemiinsa asioita. Joidenkin mielestä kuilua nuorten ja aikuisten välillä on pystytty madaltamaan. Tämä on ilmennyt mm. siten, että tervehtiminen on lisääntynyt ja ettei aloitteentekijänä tarvitse aina olla aikuinen.

Työntekijöitä pyydettiin kuvailemaan havaintojaan myös kirjallisesti. Yksi hankkeelle asetettu tavoite oli työparitoiminnan syventäminen. Eräs opettaja valottaa työparitoiminnan laajentamista viestissään:

Toisen open kanssa vedetään kahta ryhmää ilmaisutaitoa vuorotellen. Kuitenkin meillä on omat nimetyt ryhmät. Oppilaat tykkäävät samoin minä, toivottavasti kollegakin. Aloitettiin syksyllä.

Työntekijän kirjoituksesta on pääteltävissä, että työparitoiminta on sekä työhyvinvointia sekä toiminnallisuutta lisäävää.

Heti ensimmäisen työkonferenssin jälkeen moni opettaja kokeili yhteisten ruokailujen toimivuutta. Ruokapalvelutyöntekijöiden mielestä nuoret näyttivät nauttivat siitä, että pääsivät ennen pitkiä jonoja syömään. Luokanohjaaja kuvasi ensimmäistä ruokailuhetkeä näin:

Kävin puuropäivänä syömässä luokan kanssa, saivat itse valita päivänsä tietyistä vaihtoehtoista ja ruokailu meni ihan ok. Vaikka sovittiin, että ollaan yhdessä ruokailussa samassa pöydässä 20 min, niin luokasta löytyi valitettavasti muutama "voiko jo lähteä"-tyyppi. Kokonaisuudessaan kuitenkin positiivinen kokemus ja oppilaat tunsivat olevansa etuoikeutettuja, koska pääsimme syömään ennen muita ryhmiä. Kukaan ei purnannut yhdessä istumisesta. Tarkoituksena on käydä syömässä yhdessä n. kerran kuussa koko ysiluokan.

Ryhmässä ruokailu takaa aina yksinjäävälle nuorille kokemuksen yhdessä ruokailusta. Ruokailun yhteydessä on luontevaa käydä keskustelua nuorten ja luokanohjaajan välillä. Esille voi nousta jo ympäristön takia erilaisia asioita kuin luokahuoneessa. Koulunuoorisotyön yksi tavoite on viedä oppimistilanteita toiminnalliseen ympäristöön.

Yhteisruokailussa ei opiskella, mutta voidaan saada muita myönteisiä oppimiskokemuksia mm. sosiaalisten taitojen puolella. Toteuttamalla ruokailutilanne opettajan johdolla, mutta vapaamuotoisesti keskustellen, madalletaan kuilua aikuisten ja nuorten välillä.

Syyslukukauden uusi tapahtuma sai raamit lokakuussa 2013. Tiimivastaavat opettajat, oppilaskunnan hallitusta ohjaava opettaja ja kehittämishankkeen vetäjä loivat päivälle aikataulullisen rungon. Jokaisen luokka-asteen rasteille nimettiin tapahtumapaikat. Luokkien tehtäväksi jäi ehdottaa toimintoja, joita he haluaisivat tapahtumassa kokeilla. Oppilaskunnan hallitus jatkoi tapahtuman ideointia kaikilta luokilta saatujen ideoiden pohjalta. Tapahtumasta ei haluttu kilpailullista, sillä kevään vastaavassa teemapäivässä luokat kilvoittelevat. Jokaiselle luokalle suunniteltiin 7-8 rastia.

Tapahtuma sai nimen *Syysrieha* ja toteutui marraskuisena iltapäivänä. Suunnittelussa toteutui kaikkien oppilaiden osallisuus: ohjelma ja rasteille tehty ohjeistus olivat nuorten suunnittelemaa. Osa oppilaskunnan hallituksesta oli käynnistämässä ja ohjaamassa rasteja. Tapahtuman toteutuksessa mukana olleet opettajat keräsivät palautetta rasteja ohjanneilta opettajilta. Vastauksia tuli 16 opettajalta.

Lähes kaikki palautteen antajat toivoivat, että *Syysrieha* jää kouluun perinteeksi. Tapahtuman hyödyiksi mainittiin yhteishenkeä kohottava vaikutus, oppilaslähtöinen ja arkea rikkova. Poimintoja kolmen eri vastaajan palautteista:

Kannatan perinnettä. Vaihtelua koulutyöhön. Oli oppilaita varten tehty ja oppilaslähtöinen tapahtuma hyvä asia.

Ehdottomasti perinne ja ihan huippua, että oli oppilaiden suunnittelema

Syysrieha sujui hienosti ja palveli tarkoitustaan antaen oppilaille vähän vaihtelua normaaleihin arkirutiineihin sekä nostaen koulun yhteishenkeä. Muuten kaikki toimi hienosti, mutta oli aistittavissa vähän "viime hetken paniikkia", että tietääkö kaikki, mitä piti omalla rastilla tehdä. Seiskat olivat lähestulkoon poikkeuksetta täysillä mukana.

Syystapahtuman kriittinen palaute koski liian myöhäistä tai epäselvää ohjeistusta, koulupäivän pitkittymistä joidenkin oppilaiden kohdalla ja rastin sijainnin rauhattomuutta. Kritiikistä huolimatta koettiin, että pienen hienosäädön jälkeen tapahtuma kannattaa toteuttaa vuosittain.

Jo alkukartoituksessa esille noussut huoli kännykkäriippuvuudesta on näkynyt syksyn aikana oppitunneilla levottomuutena ja keskittymiskyvyn puutteena. Opettajakokous linjasi tuntien aikaisen kännyköiden käytön uudelleen: puhelin pidetään taskun sijasta repussa ja äänettömänä.

6.4 Työkonferenssi 2: Onko mikään muuttunut?

Lukuvuosihankkeen väliarviointiin kokoonnuttiin 4.12.2013. Tällä kertaa seitsemän ryhmää muodostettiin heterogeenisesti, eri työtä tekevät samoihin ryhmiin. Ryhmissä oli 5-7 keskustelijaa, yhteensä 43 työntekijää. Ammattiryhmistä ja aineopettajista oli kattava edustus, ainoastaan siivoojista ei ollut yksikään paikalla ja pari muutakin tuki-palvelutyöntekijää puuttui. Liitteessä 3. on esitetty työkonferenssi 2:n keskustelurunko.

Tarkoitus oli palauttaa mieleen kehittämisessä läpikäydyt vaiheet sekä jakamaan näkemykset nykytilanteesta. Työryhmissä keskusteltiin jokaisesta hankkeen tavoitteesta. Vataja & Seppänen-Järvelä (2007, 227) linjaavat, että itsearvioivat ryhmäkeskustelut tukevat työyhteisön kehittämistyötä ja välittävät dokumentoituina tietoa työyhteisön tilasta. Tehtäväpaperiin pyydettiin kokoamaan sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia ja niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat tavoitteiden toteutumiseen. Mahdolliset parannus- ja tarkennusehdotukset oli syytä tuoda esille, jotta hankkeen suuntaa päästiin tarkistamaan.

Aluksi annettiin viiden minuutin ohjeistus ja hankkeen mieleen palauttaminen keskustelun pohjaksi. Työryhmillä oli aikaa 25 minuuttia, jonka jälkeen ryhmien puheenjohtajat tiivistivät havainnot yhteisessä kokoontumisessa. Lisäksi jokainen ryhmä kirjasi keskustelun ideapaperille. Työkonferenssi-termiä ei käytetty käytännössä; työskentely toteutui henkilökuntakokouksessa.

Yksilötason tavoitteita on toteutettu monissa käytännön toiminnallisissa tilanteissa. Yhteenvedosta ilmenee, että hankekoulussa tapahtuu päivittäin. Nuoria kohdataan monipuolisesti sekä väli- että oppitunneilla ja yksilötason tavoitteita on pohdittu. Tavoitteilla pyrittiin vapaiden tilanteiden hyödyntämiseen, runsaaseen dialogiin ja toi-

minnallisuuteen. Toteutus on pysynyt suunnassa ja tukeutunut kehittämishankkeen tarjoamiin nuorisotyön teemoihin.

Tavoitteet eivät olleet kovin konkreettisia. Näin ollen toteutuskin on muotoutunut eri ammattiryhmien työn ohjaamana. Työkonferenssin tuotoksen perusteella voidaan päätellä, että tavoitteita on yksilötasolla mietitty ja oivallettu, että omalla toiminnalla vaikutetaan koko yhteisön toimintaan ja yhteisöllisyyden tukemiseen.

Taulukkoon 7. on koottu yhteenvedo toisen työkonferenssin yksilötavoitteiden arvioinnista. Värikoodeina vihreä teksti ilmaisee toteutuneiden toimintojen listausta, punainen toimintaa rajoittavia tekijöitä ja sininen tavoitteeseen liittyviä huomioita.

Taulukko 7. Yksilötason tavoitteiden toteutuminen

Yksilöntason tavoite	Ryhmäkeskustelujen yhteenvedo
Otetaan aloitteentekovastuu nuoren kanssa käytävissä vuorovaikutustilanteissa.	Lisätty tuntien aloittamis- ja lopetustilanteissa, valvontojen ja ruokailujen aikana sekä muissa arkikohtaamisissa päivittäin, joissa puhutaan mm. ajankohtaisista asioista. Kontaktit ja huomiointi ovat onnistuneet sekä tietoisuus lisääntynyt. Kiireiset välitunnit, muu kiire ja oma jaksaminen rajoittavat. Persoonakysymys, helpointa tavoite on ollut tuttujen oppilaiden kanssa. Osa oppilaista on arempia lähtemään vuorovaikutukseen, osa taas kontaktinhakuisia ja aloitteellisia. Tavoitetta oli vaikea arvioida.
Ollaan nuorille enemmän näkyvissä ja tavoitettavissa.	Toiminnallisia menetelmiä pidettiin erittäin hyödyllisinä, koska niiden kautta on helpompi mennä mukaan ja olla samalla näkyvillä (Esim. klubi-toiminta iltapäivisin, salivälitunnit palloiluineen, musavälkät, nuorisotyöntekijöiden ja Olkkarin järjestämät välituntitoiminnot). On pidetty avoimet ovet aina kun mahdollista, annettu tukea ja apua tiettyihin oppiaineisiin välitunneilla (mm. käsityöt), pidetty tuntosarvet pystyssä ja opetettu oppilaat puhuttelevaan aikuisia nimellä. Rajoittavina tekijöinä muut työt, halu pitää tauko ja rauhoittua. Pohdittu sitä, että luikitaan liian herkästi kahvihuoneeseen.
Heittäydytään rohkeammin koulun yhteiseen toimintaan ja nuorten kohtaamiseen.	Välituntitilanteissa, klubilla, syysriehassa, halloween-tapahtumassa, luokkailloissa ja vierailevien nuorisotyöntekijöiden toiminnassa on toteutunut hyvin ja rohkeudella. Rajoittavana tekijänä tiedonkulku: jos tieto pukeutumispäivästä ei kulje keittiöön, on mahdotonta heittäytyä mukaan. Tärkeintä olla edes mukana, eikä torpedoida.
Muistetaan luonteva työparitoiminta, jolla lisätään työturvallisuutta, työhyvinvointia ja toiminnallisuutta, mm. yhteisen ideoinnin ja innostumisen kautta.	On onnistunut ja lisääntynyt: paljon yhteistyötä mm. opo – erityisopettaja, selvitelty asioita työpareina, jaettu yhteisiä ryhmiä, pidetty viikko- ja kuukausipalavereja erilaisilla kokoonpanoilla, uusia matemaattisten aineiden opettajia perehdytetty työparein uusi – vanha, suunniteltu tapahtumia pareittain tai ryhmissä. Rajoittavina tekijöinä pidetään vastuuongelmia ja historiasta nousevia toimintatapoja. Kaivataan uusiutumista. Työparitoiminnassa ovat aika ja luottamuksen syntyminen tärkeitä. Persoonien pitää mätsätä.

Yhteisötason tavoitteet olivat konkreettisia: luokkavastuutehtävät, yhteiset ruokailuhetket ja uusi tapahtuma. Syksyn 2013 aikana on ehditty toteuttamaan kaikkia tavoitteita, joiden oli tarkoitus vahvistaa yhteisöllisyyttä ja luokkien ryhmädynamiikkaa. Vaikka tavoitteet olivat yksittäisiä, henkilökunta on laajentanut tavoitteet soveliaasti muuhunkin toimintaan. Esimerkiksi luokkavastuutehtäviä on juhlien ja tapahtumien lisäksi toteutettu koulun pienissä päivittäisissä askareissa, kuten aamunavauksissa ja tuolien laittamisessa. Kaikkia toimintoja pidettiin hyödyllisinä ja oppilaskeskeisinä. Alkuvaiheen kyselyssä ja ensimmäisessä työkonferenssissa tuli esille koulun mainio tukioppilas- ja oppilaskunnan hallitustyöskentely. Näitä haluttiin ylläpitää ja näiden ryhmien vahva olemassaolo näkyy tavoitteiden toteutuksessa. Taulukkoon 8. on koottu työkonferenssi 2.:n yhteenveto.

Taulukko 8. Yhteisötason tavoitteiden toteutuminen

Yhteisötason tavoite	Ryhmäkeskustelujen yhteenveto
Kokeillaan luokkavastuutehtäviä, joissa useampi luokka pääsee osallistumaan koulun toiminnan suunnitteluun yhdessä jo olemassa olevien järjesty- ja juhlatyöryhmien mukana.	Vastuunjakaminen ja yhteisvastuullisuus on lisääntynyt: oppilaat mukana Syysriehan suunnittelussa, vastuuluokat valittu tapahtumiin, toteutettu oppilasvetoisia aamunavauksia, KIVA-päivä, tuolien laittaminen salissa. Luokkavastuita pidetään hyvänä systeeminä ja sitä kannattaa jatkaa, koska se sopii luonnolliseksi osaksi arkea. Oppilaskunnan hallituksen ja tukioppilaiden panosta pidetään upeana: pystyvät järjestämään toimintaa muille oppilaille.
Luokanohjaajat järjestävät luokan kanssa tehdyn sopimuksen mukaan yhteisiä ruokailuhetkiä.	Osa luokista on toteuttanut ruokailuhetkiä, pienryhmät ruokailevat yhdessä joka päivä. Tukioppilaat ovat olleet tässäkin apuna. Luokanohjaajat ovat järjestäneet syyslukukaudella enemmän muitakin tapahtumia, esim. iltatapahtumia, keilailuretkiä. Kiire esteenä. Osa opettajista oli unohtanut tavoitteen. Oppilaiden keskuudessa suosittuja. Keittiö toivoo lisää yhteisruokailuja. Yhteisistä ruokailuhetkistä ollut hyviä kokemuksia, joita halutaan jatkaa. Luvattiin muistuttaa toisia.
Syyslukukaudelle suunnitellaan uusi toiminnallinen tapahtuma, jonka tavoitteena on tukea yhteisöllisyyttä.	Syysriehassa ryhmädynamiikan tukeminen onnistui. Tapahtuma oli oppilaiden ideoima ja heidän näköinen. Hyvä idea, mutta kehitettävää on.

Toisessa työkonferenssissa nousi esille, että nuorisotyön lukuvuosihanke on herättänyt ajatuksia työtavoista ja nuorten kohtaamistilanteista. Useat keskusteluryhmät arvioivat, että tietoisuus omasta kasvatusroolista on syventynyt. Vaikka osa ryhmistä koki, että henkilökunnan aktiivisuus ja vuorovaikutus nuorten kanssa on lisääntynyt, osa ei ollut varma, onko mikään käytännön tasolla muuttunut. Ryhmät arvelivat, että koulussa on menty eteenpäin ja näitä teemoja on silloin tällöin kerrattava.

Yläkoulun henkilökunta arvioi, että koulussa on jo ennen hanketta ollut olemassa vahva välittämisen ja puuttumisen kasvatuskulttuuri. Yhteisen kasvatustavan todettiin kehittyvän koko ajan ja se vaatii aikaa. Puolen vuoden kokeilujakson ei uskota vaikuttavan radikaalisti. Yksi ryhmä arvioi, että yksilöllisissä kohtaamisissa on vielä parannettavaa. Kuitenkin nuorisotyön hanke on ryhmien mielestä vahvistanut ja tuonut uutta näkökulmaa kasvatustyöhön.

7 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TULOKSET JA VAIKUTTAVUUS

7.1 Nuorisotyön avulla lähemmäs nuorta

Lukuvuosihankkeen arviointia syvennettiin aineistolla, jossa seitsemää koulun työntekijää haastateltiin. Tavoitteiden toteutumisen lisäksi haastatteluissa pohdittiin kehittämistehtävän vaikuttavuutta, arvioitiin hankkeen etenemistä ja nuorisotyöstä syntynyttä mielikuvaa.

Sekä haastattelu- että työkonferenssiaineiston perusteella merkittävin kehittämistehtävän aikaansaama näkyvä muutos on aikuisten näkyvyyden ja tavoitettavuuden lisääntyminen. Kaikki haastateltavat olivat pohtineet näkymistään ja olemustaan koulun toimintaympäristössä ja työnsä eri tilanteissa sekä lisänneet luonteviin kohtiin vuorovaikutusta. Työkonferenssiryhmien tuotoksissa korostui näiden ohella tietoisuuden lisääntyminen. Kehittämishanke oli saanut aikaan pohdinnan siitä, miten koulun työntekijä kohtaa nuoren.

Näistä asioista on puhuttu ja on ollu pari kokousta, missä näitä on pohdittu, miten vois käytännössä näkyä. Sehän tarkoittaa jo, että jossain määrin peilaa kaikkea toimintaansa sillä. Ei välttämättä ees tietoisesti, mutta voi tulla joku semmonen, että tää ois sen projektin kannalta hyvä asia.

Haastateltava 5.

Hankkeena tosi hyvä, et aikuiset rupee miettimään omaa osallistumistaan ja suhtautumistaan nuoriin. Ihmiset on joutunu miettimään, mites mä tätä hommaa teen, että voisinko mä lisätä kohtaamisia tai voisinko mä olla olemassa enemmän niille oppilaille. Sit minkälaisia ne kohtaamiset on. Ainakin toivon, että ihmiset on ajatellu näin. Varmaan suurin osa on ajatellu, koska itsekin on ajatellu niitä juttuja.

Haastateltava 6.

Mun mielestä tää on just se suunta, jonka pitää ollakin, koska täällähän ne nuoret on ja me ollaan aikuisia niitten elämässä. Muutakin kun vaan opetetaan jotakin ainetta. ... Toivon ja luulen, että ihmiset tiedostaa jotenkin, että vois olla läsnä näille oppilaille enemmän ja tehdä alotteita. Se on ainakin jollain tavalla enemmän tietoisuuden tasolla, jos ei sitä teekään heti konkreettisesti.

Haastateltava 7.

Kolme poimintaa haastatteluaineistosta kuvaavat ajatuksen ja pohdinnan tasolla tapahtuneita muutoksia. Jos esimerkiksi kaksi kolmasosaa henkilökunnasta on ryhtynyt

ajattelemaan näin, se tarkoittaa jo noin 35:tä työntekijää 50:stä. Jos jokainen heistä tekee pieniä liikahduksia lähemmäs nuoria, vaikutus näyttäytyy nuorten näkökulmasta merkittävänä.

Nuorisotyön työtavan käyttämistä pidettiin voimakkaasti persoonallisuuteen sitoutuneena piirteenä. Tämän on todennut Soanjärvi (2011, 131) väitöskirjassaan: oma persoona on ammatillisen nuorisotyön tärkein työväline. Se muodostuu henkilökohtaisen suuntautuneisuuden ja ammatillisen koulutuksen kautta. Koulun työntekijöiden lähtökohdat nuorisotyön tekemiseen ovat luonnollisesti erilaiset kuin nuorisotyön koulutuksen saaneilla. Haastateltavat kertoivat mm., että omien lasten murrosikä on opettanut eniten. Rohkea heittäytyminen työhön on aidon läsnäolon tae. Aineistosta on tullut kättävissa se tosiasia, ettei kaikkia voida saada mukaan pistämään persoonallisuutensa peliin.

Varmasti pieniä edistysaskelia, joidenkin kohalla ei varmasti mitään. Sekin on vaan kestettävä. Sitten kun pääsee yhdelle portaalle, niin voi lähteä hakemaan seuraavaa porrasta.

Haastateltava 4.

Tietysti itensä kanssa on varmasti jokainen joutunut painimaan. Eihän se oo luonnollista, jos sä oot kymmenen vuotta tullu kouluun, painat tossa ohi kylmänä vaan pitääkseen oman auktoriteetin, että kyllähän siinä joutuu itensä kanssa. Että tää ei oo mun luontainen juttu, mutta kuitenkin teen. ... Jo se lähtökohta, että kaikilla ei ole samoja sosiaalisia taitoja saati haluja tai pelisilmää ryhmässä toimimiseen.

Haastateltava 6.

Jos joku on vastahankaan, mut kaikki muut on mukana, niin lähtee siihen pikkuhiljaa mukaan ja tekee jotain pientä.

Haastateltava 2.

Kaikki haastateltavat tekevät paljon enemmän kuin ovat vain tietoisia. He ovat ryhtyneet kokeilemaan joitakin pieniä muutoksia nuorten kohtaamisessa. Eniten huomiota oli kiinnitetty tervehtimiseen, jutusteluun ja henkilökohtaisen palautteen antamiseen. Nuorisotyön oppimisympäristökäsityksen mukaisesti on oivallettu, että kasvatukselliset kohtaamiset voivat tapahtua luokkahuoneen ulkopuolella. Oppimisympäristö on muodostunut hankkeen tavoitteista ja yksilöiden valitsemista menetelmistä (Nieminen 2007, 28).

Tervehtimisessä huomiota oli kiinnitetty varsinkin nuorten kohtaamiseen aamulla ennen oppituntien alkua. Vaikka jokaista nuorta ei tunneta, tervehtiessä pyrittiin huomioimaan kaikki. Huomiointi on ollut myös sanaton vuorovaikutusta, pelkkien ilmeiden kautta viestimistä. Aloitteentekoon ja tervehtimiseen liittyviä ajatuksia kuvataan näin:

Että hetkinen, mites mä tuun esimerkiks kouluun sisään, kun tossa parveilee oppilaita. Että painelenks mää siitä ylpeesti pää ylhäällä tai alhaalla vaan ohi, enkä katso tai ota kontaktia. Semmosista pienistä asioista oon ite ruvennu miettimään.

Haastateltava 6.

Mää oon esimerkiks ollu aina sitä mieltä, että kun mää tuun aamulla kouluun, mää sanon huomenet kaikille oppilaille. Mun mielestä se saattaa olla joillekin heikoille ja ehkä huonosti käyttäytyville ihan yllättäväkin juttu, että tuo opettaja sanoo huomenta. Näitä ensimmäisellä kerralla mietittiin ihan pieniä juttuja, niin mää sain semmosen varmuuden, että oon ollu oikeassa. Nyt tää on mun mielestä vahvistunut.

Haastateltava 5.

Jälkimmäisestä lainauksesta ilmenee, että haastateltava on aiemminkin ollut aktiivinen tervehtimään nuoria. Hänen kohdallaan nuorisotyön teeman esille ottaminen on vahvistanut omaa toimintatapaa.

Tervehtimisen ja aloitteenteon jälkeen on siirrytty keskusteluihin ja paikoin vilkkaaseen vuorovaikutukseen. On kysytty kuulumisia, vapaapäivien suunnitelmia, rippikoulukokemuksia ja kehuttu mm. hienoa kampausta. Haastateltavat kuvasivat erilaisia, yksittäisiä tilanteita, joissa nuoren kanssa on oltu kahden kesken, keskusteltu päivän asioista ja samalla sparrattu nuorta eteenpäin kouluarjen haasteissa. Välituntitilanteiden lisäksi keskustelua on voitu käydä taito- ja taideaineiden tunnilla, tukiopetuksessa ja klubi-toiminnan yhteydessä koulun jälkeen. Pyrkimys on ollut luoda olemukseensa helposti lähestyttävän vaikutelma. Poiminnat kuvaavat arjen vuorovaikutustilanteita:

Mie aamulla tervehdin niitä kaikkia, ja oon pakottanu sitä tervehtimistä. Mie oon jututtanu sen verran, että kysyn, mikä niitten nimi on, missä ne asuu ja miks ne on niin aikaseen täällä. Mitä ne on tehny. Oon tuonu itteni lähemmäs niitä. Ne tietää miun nimen, että oon vissiin muistanu esitellä ittenikin. Eihän se itsestään selvyys oo. ... Miula se on mielestäni ajatuksen tasolta seuraavalle asteelle edenny. Niin paljon on oppilaita, ettei ikinä niitä kaikkia tuu oppimaan. Mut semmonen, etteivät väistele tai oo pelokkaita mua kohtaan.

Haastateltava 1.

Mää oon alkanu enempi, saatan kommentoida jollekin jotain. Mutta kun aina ei tule sitä vastausta, mut sit mä en siitä välitä. Olen yrittänyt tehdä aloitteen joissakin tilanteissa. ... Pitäähän sitä olla nuorten kanssa helposti lähestyttävä.

Haastateltava 3.

Niemisen (2007, 21) mukaan nuorisotyö voi toimia inhimillisen ja yhteiskunnallisen välinpitämättömyyden vastavoimana. Ei tarvita välttämättä isoja politiikkaohjelmia, osallisuushankkeita tai uusia pedagogisia suuntauksia. Haastateltava 2. kertoo nuorten huomioimisesta ja nuorisotyön läsnäolosta:

Miusta koko koulussa on sitä, että ollaan oppilaitten kanssa läsnä ja lähellä. Osa on hirveesti tuolla käytävällä ja jututtaa, eikä mee ohi, jos näkee jotain. Ollaan sit muutenkin kokonaisvaltaisemmin kiinnostuneita oppilaisista.

Haastateltava 2.

Henkilökohtaista palautetta on pyritty lisäämään opetukseen liittyvissä tilanteissa, joissa ollaan nuoren kanssa pienemmissä ryhmissä tai kahden kesken. Kannustaminen halutaan kohdistaa erityisesti niille oppilaille, joilla on haasteita koulutyössä:

Kyllä mie oon yrittäny sellaisten, joiden kanssa on mennyt sukset ristiin, että kun tulis se hetki, että nyt meni oikein hienosti. Eihän se tarvii olla kuin jotain pientä, joku, josta sais jonkun kehumisen.

Haastateltava 2.

Kun oli tää TET-jakso, kun oppilaita oli vähemmän ryhmissä, mä pystyin organisoimaan tehtävää niin, että oppilaat teki tehtäviä ja kaks oli aina mun kanssa haastattelussa. Enemmän sivuroolissa oli suullinen koe. Siinä pystyi antamaan henkilökohtaista palautetta. ... Kaikista löytyi jotain hyvää. Ne lähti tosi iloisilla ilmeillä sieltä. Siinä tuli mieleen, että harmi tää järjestelmä, ettei meillä ole mahdollisuutta henkilökohtaisen palautteen antamiseen. Kaksisataa oppilasta viikossa pyörii, siihen menee hirveesti aikaa.

Haastateltava 4.

Vaikka jälkimmäisestä lainauksesta ilmenee koulun jatkuva kiireen ilmapiiri, haastateltava oli onnistunut löytämään luontevan kohdan syyslukukauden aikana, jossa yksilöllinen kohtaaminen ja kannustaminen olivat mahdollisia. Kehittämishankkeen yksi lähtökohta oli nimenomaan etsiä omaan työhön soveltuvia, luontevia arjen hetkiä, joihin nuorisotyön otetta voitaisiin soveltaa.

Arkirutiineja oli muutettu suuntaan, jossa ollaan enemmän näkyvissä nuorille, esimerkiksi pidetään luokan ovea auki ja osallistutaan välituntiaktiviteetteihin.

Mitä mää oon tietoisesti pyrkiny muuttamaan, tämä on tämmönen pikkusasia: Niin paljon kun on mahdollista, niin toi (luokan) ovi on auki, jos mulle itellä ei oo tunteja tai mää teen tässä töitä. ... Mää oon sanonu oppilaille, että jos teillä on mikä tahansa ongelma jonkun työn tekemisessä tai haluatte kysyä jotain muuta, käykää kysymässä. Se laskee sitä kynnystä ehkä vähän, eikä oo tarvinnu koputtaa. Joillekin on tosi tärkeä, että ne saa tulla repun tähän luokkaan.

Haastateltava 5.

Keittiöhenkilökunta muistutti, että konkreettinen, rakenteellinen muutos on ollut ruokalan lasiovet, jotka mahdollistavat ruokapalvelutyön näkyvyyden nuorille. Enää ei olla piilossa ovien takana valmistelemassa päivän lounasta ja välipalaa.

Haastateltavat uskoivat hyvien suhteiden nuoriin olevan avain luottamuksen syntyyn ja leppoisaan työympäristöön. Vuorovaikutus- ja neuvottelutaitoja pidettiin tärkeänä osana koulun työntekijöiden ammattitaitoa, joihin nuorisotyön näkökulma tuo uutta syvyyttä. Opetuksen objektina oleva oppilas aletaan nähdä vastuullisena nuorena, oman elämänsä keskeisenä toimijana, jossa nuorella itsellään on sanavaltaa.

Ilman muuta kannatti lähteä tähän hankkeeseen. Jotenkin tietyllä tavalla semmonen hyvä, välitön filis, koska silloin kun nuoren kanssa on jossakin muussa kuin totaaliautoritäärisessä suhteessa, niin kyllä se ihan eri tavalla käyttäytyy. Neuvottelemalla nämä asiat menee eteenpäin. Nää kun on semmosia neuvottelukeinoja- ja taitoja ja erilaista sisältöä siihen.

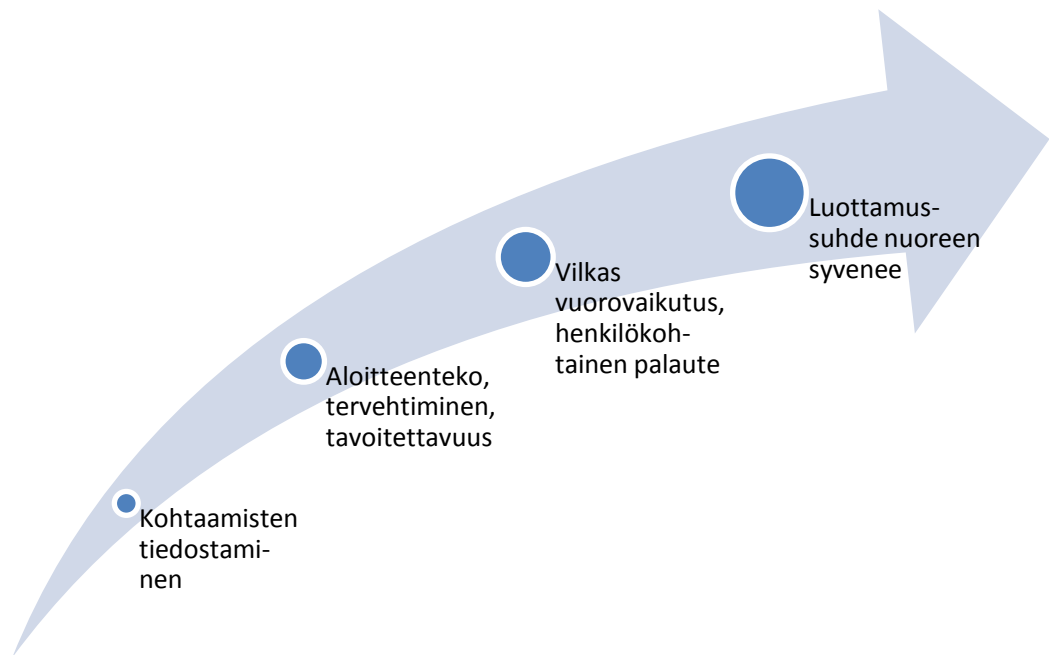
Haastateltava 6.

Vuorovaikutustilanteet oppilaiden kanssa helpottaa, jos sää oot luontevasti muutenkin kuin siinä muodollisessa formaalisessa opetustilanteessa, keskusteluyhteydessä. Se helpottaa kaikkien asioiden hoitamista. ... Lukkojen aukasemisiin se auttaa, myö voidaan käydä läpi vaikeitakin asioita ja ettiä ratkaisuja niihin. Silloin se kaikki tieto ei tuu vaan opolta tai jostakin luottamuksellisista lapuista, vaan se on oppilaan ite kertoma kertomus. Helpompi olla vanhempiinkin päin yhteydessä, jos mulla on sen oppilaan kanssa ollu hyvät keskusteluvälit. Et mä en puhu oppilaan yli sinne kotiin, vaan oon siinä ringissä mukana.

Haastateltava 4.

Kuvaan 5. on koottu aineiston perusteella hankkeen kulku yksilötason tavoitteiden osalta työntekijänäkökulmasta. Syksyllä 2013 ryhdyttiin tiedostamaan nuorten kohtaamisen tärkeys. Työkonferenssiryhvät asettivat tavoitteet, joita olivat aloitteellisuus,

näkyvyys ja heittäytyminen. Hankkeen toteutuessa nämä ovat johtaneet seuraavaan vaiheeseen, syvempään vuorovaikutukseen. Hankkeen tavoitteita seuraten on päästy tilanteisiin, joissa työntekijöillä on välitön ja luottamuksellinen suhde koulun nuoriin. Toukosen (2009, 123) mukaan nuorelle on tärkeää, että hän tuntee aikuiset, joiden kanssa hän työskentelee. Silloin nuoren on helpompi olla aidosti oma itsensä, ottaa tukea ja opetusta vastaan sekä selvittää kriisitilanteita.

Kuvio 5. Nuorten kohtaaminen kehittämishankkeessa

Prosessi onnistuu, kun työntekijät tunnistavat nuoren ihmisen yksilöllisyyden ja ainutlaatuisuuden, tukevat nuoren henkilökohtaisia mahdollisuuksia sekä järjestävät innostavia oppimiskokemuksia. Seuraavana tavoiteltavana tasona koulun työntekijät voivat miettiä keinoja, miten nuorten tarpeet tulevat kuulluksi ja huomioiduksi paremmin. Nuorisotyön luonteeseen kuuluva nuorten vapaaehtoinen mukanaolo on ristiriidassa koulumaailman pakollisuuteen. Siitä huolimatta hankekoululla on ryhtytty ennakkoluulottomasti toteuttamaan nuorisotyön personalisaatiofunktioita. (Nieminen 2007, 24 – 25.)

Työntekijöiden henkilökohtaisella tasolla on tapahtunut merkittävää reflektointia omia työtapoja kohtaan. Moni on pohtinut rooliaan nuorten rinnalla, miten lähelle nuoren voi päästää ja mikä olisi itselleen luontevaa. Kaveriksi ei haluta lähteä, vaan haastateltavat uskovat, että parasta on olla reilusti aikuinen ja rajojen asettaja. Roolipohdintoi-

hin ovat vaikuttaneet mm. työntekijän ammatti, ikä, persoonallisuus, omat lapset ja elämäkokemukset.

Tämmöset työotteet, joissa yritetään päästä lähemmäs nuoria, ei se mun mielestä voi millään tavalla huono asia olla. Ei se murena auktoriteettia. Sen voi murentaa jollakin, että lähtee typerästi toimimaan nuorten kanssa, ei tarte olla kaveri. Ihan olemalla oma ittensä ja olemalla helpommin saavutettavissa. Eiväthän ne varmasti kaipaa sitä, että joku ehdoin tahdoin aikuisia halua hiedän kaverikseen.

Haastateltava 5.

Haluaisin näyttää esimerkkiä, olla esimerkillinen. Kyllä sitä on aateltu tässä hankkeen aikana, kuinka tässä käyttäydytään, ei voi miten tahansa käyttäytyä.

Haastateltava 3.

Jos mää menisin käytävään hengaamaan. Mää oon kuitenkin täti-ihminen jo, ehkä se ei oo luontevaakaan. Mä mieluummin näissä omissa luontevissa yhteyksissä toiminut. Kyllä mä yleensä melkein joka välituntivalvonnassa joitakin oppilaita jututan. Se on semmosta ihmisten tapamista. Savolainen naisihminen, niin sehän on läppää koko ajan johonkin suuntaan.

Haastateltava 4.

Niemisen (2007, 36) mukaan nuorisotyöntekijän rooli voi olla auktoriteetti, kuten edellä olevista haastattelukatkelmista voidaan päätellä. Siinä roolissa pyritään olemaan esimerkkinä ja estämään käyttäytymistä, josta olisi vahinkoa nuorille itselleen. Seuraava esimerkki kuvaa aikuisen roolia opastajana, joka tukee identiteetin etsintään liittyviä kysymyksiä. Haastateltava toimii vahvasti nuorisotyön areenalla, jossa korostuu nuoren rohkaisu, konkreettinen tuen antaminen ja kuilun kaventaminen (Pohjola 2009, 57).

Toivottavasti on matalampi kuilu nuoren välillä. Ollaan vähän semmonsena niin kuin nuorisotyöntekijä, varaäiti tai vara vähän vanhempi kaveri. Luottohenkilö.

Haastateltava 1.

7.2 Pyrkimykset yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen

Nuorisotyön ajatus yhteisöllisyyden tukemisesta ja osallisuuden vahvistamisesta soveltui oivallisesti koulun toimintakulttuuriin. Työtapaa on ehdotettu kouluun, jossa yhteinen vuorovaikutus on vähentynyt (Toukonen 2009, 120). Hankkeessa on hyödynnetty oppimisympäristönä yhdessä olemista, kokemista, tekemistä ja oppimista

yhteisöllisyyden vahvistamiseksi (Nieminen 2007, 39). Yhteisötason tavoitteiden oli tarkoitus tukea yhteisöllisyyttä sekä koko koulun tasolla että luokissa. Yhteisöllisyyttä tukevia toimintoja haluttiin siirtää keväältä syksyyn, jolloin niiden hyödyt katsottiin merkittävämmäksi. Yhteisöllisyys nivoutuu nuorten kohtaamiseen, kuten haastateltava seuraavassa kuvaa.

Mää oon kokenu, että täällä on semmonen yhteisöllinen fiilis ja aikuiset on läsnä näitten oppilaitten elämässä. ... Tää kontakti nuoriin, kyllä se tuo tavallaan luottamusta puolin ja toisin. Semmosen fiiliksen, että puhalletaan yhteen hiileen. Ne kokee varmasti turvallisempaa ympäristön, missä aikuiset enemmän lähestyy heitä ja tää kulttuuri on kerta kaikkiaan sitten parempi.

Haastateltava 7.

Nuorisotyön sosialisatiosfunktio ei keskity enää aktivoimaan nuoria poliittiseen toimintajärjestelmään. Nuorisotyössä kasvatetaan aktiivisuuteen: tehdään päätöksiä yhdessä, toimitaan yhdessä, tehdään ryhmätöitä, opetellaan kokouskäytäntöjä ja opetellaan kantamaan vastuuta. (Nieminen 2007, 24.) Sosialisatiosfunktio toteutui tässä hankkeessa mm. luokkavastuutehtävinä. Luokkien osallisuutta vahvistettiin antamalla niille vastuuta koulun tapahtumien suunnittelussa ja toteutuksessa. Aiemmin vastuu on ollut pelkästään opettajilla. Joulujuhla onnistui hienosti ja oli nuorten näköinen. Sen sijaan nuoret ovat unohtaneet esim. aamunavausvuorojaan.

Joulujuhlaohjelmaa on tehty tietysti aina. Tänä vuonna erityisesti pyrin ryhmän kanssa siihen, että minä annan rungot ja ne säveltää sitten sen pohjalta. Katotaan mitä siitä tulee, tuleeko yhtään mitään. Mutta vastuuta on annettu paljon.

Haastateltava 5.

Tässä hankkeessa tulee tää oppilaiden osallisuus ja ottaa mukaan järjestelmään. Sehän on tosi tärkeä juttu. Aikuistenhan olis helpompi keskenään suunnitella. Niissä pääsee ryhmät mukaan siihen opetuksen alla olevaan arkeen, jossa tapahtuu juttuja. Kaikki valmiina, mitä se vaatii, se pistää ne ymmärtämään. Ehkä se tuntuu, että ne on osallisia näissä jutuissa. Nää on meidän laittamat tuolit, nää on meidän laittamat koristeet. Se on tärkeä ulottuvuus.

Haastateltava 6.

Jälkimmäisestä poiminnasta ilmenee, että virallinen koulu pystyy toimimaan suorittamisen systeemin ohella myös nuorten elämysmaailmana, johon sisältyy luokkahuoneiden lisäksi kaikki koulun sosiaaliset tilat (Paju 2011, 228).

Yhteisötason tavoitteet olivat konkreettisia ja toteutuivat onnistuneesti. Haastateltavat pitivät tärkeänä yhteisiä sopimuksia, joilla varmistettiin toteutus. Moni oli ottanut tässäkin askeleita eteenpäin ja miettinyt, miten yhteisöllisyyttä ja osallisuutta voisi omassa työssään lisätä. Ryhmille on annettu vastuuta ja opiskelua on tapahtunut enemmän myös käytävillä, poissa opettajan välittömästä valvonnasta. Yhteisöllisyyttä voidaan tukea konkreettisesti mm. koulun yhteisissä tapahtumissa ja luokan ryhmäytymisissä (Salovaara & Honkonen 2011, 43).

Nuoruusvuosina ryhmän merkitys on ihmiselle luonteenomaisin toimintaympäristö (Nieminen 2007, 30). Haastateltavat ovat järjestäneet omille valvontaluokilleen ryhmädynamiikkaa vahvistavia iltakouluja, pikkujouluja ja *höntsätunteja*. Ryhmädynamiikan jatkuva hoitaminen on oleellista, sillä ryhmässä tapahtuu koko ajan muutoksia, joita aikuisen on vaikea havaita (Salovaara & Honkonen 2011, 43). Moni opettaja on kokenut, että yhteisten ruokailuhetkien lisäksi on tärkeä järjestää muutakin toimintaa.

Mikä on noussut ehkä tänä syksynä esille, on nää luokan omat illat, iltatapahtumat. Se ei välttämättä ollu ees tässä hankkeessa, mutta joku on ajatellu, että voisko tehdä jotain muutakin. Ja kun yks on lähteny tekee, niin sit on aika moni. Nehän on ollut tosi hyviä ja luokkahenkeä kohottavia, porukkaa sitouttavia. Ne varmaan tulee jäämään.

Haastateltava 6.

Syrjään jääville on perustettu iltapäivän klubitoiminta, jossa nuoret ovat saaneet uusia kavereita ja ryhmäytyneet omaksi tiimikseen. Toiminnan suunnittelu on kuulunut ryhmän jäsenille. Nuorille on annettu vastuuta mm. tukiopetuksen sisällön suunnittelussa ja omien asioiden selvittämisessä, kuitenkin aikuinen koko ajan tukena.

Klubi-hommasta: miusta ihan tosi hyvä juttu. Ne on hirveen rauhassa ja niistä on kiva touhuta. Siellä on just sitä hiljaista porukkaa. Ne on päässy, et on niinkun oma ryhmä. Hirmu innostuneesti kertoo siitä. Siinä näkee oppilaan vähän vapaammin ja oppilas näkee opettajan vähän vapaammin.

Haastateltava 2.

Haastateltavien mainitsemat klubi-toiminta ja tukiopetuksen järjestäminen oppilaslähtöisesti ovat esimerkkejä koulun toimimisesta nuorisotyön kompensatiofunktioilähtöisesti. Näissä toiminnoissa autetaan ja ohjataan nuoria, joilla on vaikeuksia yhteiskuntaan liittymisessä tai omien persoonallisten mahdollisuuksien toteuttamisessa (Niemi-

nen 2007, 25). Useat haastateltavat kertoivat, että käytävillä aloitteentekoa kohdistettiin juuri yksinjääviin tai syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin.

Lähtökohtana koko talon yhteisöllisyyden vahvistumiselle pidettiin aikuisten välisen yhteistyön saumattomuutta. Haastateltavat toivoivat, että kaikkien talossa tekevien työtä arvostettaisiin, työparien kesken pystyttäisiin jakamaan vastuuta, opeteltaisiin aktiivisesti tuntemaan aikuiset nimeltä ja huomioitaisiin kaikki ammattiryhmät arjen eri tilanteissa. Hankalissakin tilanteissa aikuisrintaman tulisi pitää yhtä.

Just toi tiedottaminen, tietääks meidän siistijät ja keittiöhenkilökunta pikkujouluista. Miten, kun ne ei käy ilmoitustauluilla, että siihen pitäis joku, kuka huolehtii ja sanoo. Ja oppilaiden pitää tietää, että heitä pitää samalla tavalla kuunnella, kun he neuvoo. ... Meidän pitää ensiksi tässä kaikkien työtä arvostaa. Jos jollain on joku ongelma, niin ei mennä molaamaan tosta vaan. Oli sitten samaa tai eri mieltä, niin jotenkin meidän pitäis olla aina toisten puolella.

Haastateltava 2.

Jos jollakin on vaikeeta mennä ajaa porukoita ulkovälkälle. Tuohon kun menee useampi opettaja seisomaan, niin kyllä ne lähtee.

Haastateltava 5.

Salovaara ja Honkonen (2011, 44) muistuttavat, että yhteisöllisyyden vahvistaminen vaatii aikaa ja tutustumista. Kun luottamus lisääntyy, sitä paremmin ryhmä ja yhteisö pystyvät toimimaan yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Eihän ihmisiä voi laittaa yhtäkkiä yhteen ja olettaa, että ne toimii kuin plus- ja miinusnapa. Aika siinä auttaa, niin kuin näitten lastenkin kanssa.

Haastateltava 1.

7.3 Kehittämistyön haasteita

Kehittämishankkeen tavoitteiden toteuttaminen ei ole kuormittanut suurinta osaa koulun henkilökunnasta. Työkonferenssissa eräs ryhmä raportoi, ettei kuormitusta tule, jos ei anna sen tulla. Työkaluista on otettu käyttöön ne, jotka sopivat omaan työskentelytapaan ja työsapluunaan. Asioiden oletettiin helpottuvan, kun toiminnot vakiintuivat. Teemapäivien järjestelyjen arvioitiin kuormittavan eniten. Pohdittiin myös sitä, kuormittuvatko enemmän ne, jotka ovat jo aktiivisia tekijöitä.

Haastateltavat eivät kokeneet hankkeen tuoneen juurikaan lisäkuormitusta. Sen sijaan koulun kehittämistyön esteitä mainittiin runsaasti. Esteet on luokiteltavissa kolmeen ryhmään: kiire, koulun rakenteelliset tekijät ja työntekijöiden henkilökohtaiset, persoonallisuuteen liittyvät syyt.

Yleisimmäksi esteeksi haastateltavat kuvasivat kiireen, joka toistuu arjen kaikissa tilanteissa: oppitunneilla, välitunneilla ja ruokailussa. Kiireen tunne on kehittämistyölle haitallista ja lisäinformaatio voidaan kokea työajan menettämisenä (Kirjonen 2007, 125). Kiireen päällimmäiseksi syyksi mainittiin opetussuunnitelma, joka on annetussa ajassa pystyttävä toteuttamaan. Opettajat kokevat, että opetussuunnitelman toteuttamisen lisäksi aikaa ei jää oman työn kehittämiseksi tai uusien opetusmenetelmien käyttöönotolle (Sahlberg 1997, 191). Ajankäytön ongelmia aiheuttaa oppilaiden yksilöllisten tarpeiden lisääntyminen ja lisämateriaalin valmistaminen. Koulun arkea rikkovat lisäksi useat tapahtumat, vierailijat ja tutustumiskäynnit.

Opsi rajoittaa kehittymistä ja se aika. Kaikilla on kiire ja kiire ja kiire. Tietty asiamäärä pitää opettaa. Suurin osa henkilökunnasta kokee, että niillä on liian kiire välitunneillakin, ettei niillä oo aikaa tämmöseen. Että onko se sitten henkilökohtaista, miten ihminen itse jakaa aikansa tai pistää sen tärkeysjärjestykseen vai onko se persoonakysymys. Että luo itelleen sen kiireen.

Haastateltava 1.

Koulun rakenteellisiksi rajoitteiksi nimettiin 45 minuutin tunnit, vanhan rakennuksen tilat, opettajien vastuukysymykset, tiedonkulun haasteet ja luokkamuotoisen teoriaopetuksen joustamattomuus. Koulun luokat ja käytävät muodostavat avarat ja valvotut tilat, joissa oleileva joutuu useiden katseiden kohteeksi (Paju 2011, 46). Koulun tilat eivät sovellu monipuoliseen ryhmätyöskentelyyn. Opetusmenetelmien kehittäminen on tilojen puolesta hankalaa. Tiloja ei löydy myöskään ulkopuolisille käyttäjille, esim. nuorisotyöntekijät järjestävät ohjelmaa aulatilaisissa.

Se päivä, joka koostuu 45 minuutin pätkistä. Kyllähän se on monella tapaa rajoittava tekijä. ... Koulussa ei ole liikkumavaraa juuri yhtään milläkään muulle kuin sille omalle tuntityöskentelylle. Ja sit vielä tämmönen vanha koulurakennuskin. Se on vaan käytävää ja luokat, jotka on yleensä aina täynnä. Ei oo helppoa nuorisotyönkään välttämättä tulla tänne ja löytää hyvää tilaa.

Haastateltava 5.

Vastuukysymykset hankaloittivat opettajien heittäytymistä nuorten kohtaamiseen. Pohdittavaa aiheutti se, miten paljon välituntivalvonnassa voi antautua juttutuokioihin ja mitä sinä aikana tapahtuu toisaalla. Rakenteellisena esteenä mainittiin lisäksi lukuaineiden joustamattomuus luokkatyöskentelyssä.

Kun ollaan luokissa ja omissa pulpeteissa. Eihän siellä voi silleen tunnin aikana ruveta jututtamaan. Tää on niin eri taideaineissa.

Haastateltava 2.

Kolmantena kehittämisen esteenä nähtiin henkilökohtaiset, persoonallisuuteen liittyvät syyt. Tässä kehittämistyössä ei saatu siivoojia mukaan, vaikka heidän esimies puolsi hanketta lämpimästi. Kehittämisessä olisi pitänyt kiinnittää enemmän huomiota osallistujien arkuuteen, pelkoihin ja jännitykseen siten, että koko henkilökunta olisi kannustanut eri persoonallisuuksien osallistumista mm. työkonferenssityöskentelyyn (Bardy 2007,277). Erilaiset työotteet on hyväksyttävä arjessa: jollakin saman asian hoitaminen vaatii paljon enemmän aikaa, joku opettaa oppikirjasta kaiken, vaikkei opetussuunnitelma sitä vaatisi. Vuorovaikutustilanteiden esteenä pidettiin sitä, ettei oppilaita tunneta. Moni haastateltava poti omantunnon tuskia myös siitä, että tarvitsee välillä lepotauon.

Aika paljon mää opettajainhuoneessa latailen akkuja. Voisin enemmän itse henkilökohtaisesti mennä käytävälle, silloin kun mulla on semmosta aikaa.

Haastateltava 7.

7.4 Hankkeen rakenteiden arviointi

Kehittämistoimintaa pohjustettiin keväällä 2013 ennen lukuvuosihankkeen alkua tietoisella henkilökuntakokouksessa ja työntekijöille suunnatussa kyselyssä. Lukuvuosihanke eteni työkonferenssi-menetelmän ohjaamana kolmessa syksyn 2013 henkilökuntakokouksessa. Haastateltavat arvioivat prosessia formatiivisesti eli arviointi kohdistui kehittämisen toteutukseen ja parannusvaihtoehtoihin (Vataja & Seppänen-Järvelä 2007, 220).

Haastateltavat pitivät alkuasetelmia hieman haastavina. Kasvatusalan kokeneiden ammattilaisten suhtautuminen nuorisotyöhön olisi saattanut muodostua kriittisemmäksi.

Hanke on edennyt juohevasti. Hirmunen haaste siinä on ollu mennä opettajakunnalle pistämään nuorisotyötä siihen väliin. Vanhalle koiralle on vaikea opettaa uusia temppuja ja kun miettii sitä asetelmaa, hirveen iso haaste. Että hyvinhän se on menny, paremmin menny, kun ois voinu ennakoida.

Haastateltava 1.

Kehittämisen prosessi on edennyt haastateltavien mukaan maltillisesti, ilman suuria ponnistuksia ja pienin askelin, mitä on pidetty kannustavana. Oma työ voi kehittämistyön seurauksena näyttäytyä mielekkäänä, jos työntekijät kokevat, että heidän työtä arvostetaan ja annetaan työtapojen muutosprosessille aikaa (Kirjonen 2007, 125).

Henkilökunta on ollut suurimmaksi osaksi tilanteen tasalla. On tiedetty, mitä ollaan kehittämässä ja mihin suuntaan.

Tavoitteet on varmasti tullu ihan jokaiselle selväksi. Se tietysti tuntui kivaltalta, että koko ajan korostettiin sitä, että pienin askelin. Kuka pientäkin keksii jotakin, niin sekin on kaikki positiivista. Että ei kannata mitään stressiä ottaa. ... Tää on kuitenkin enemmän asennemuokkausta ja ajatuksen tasolla tapahtuvaa kehitystä. Siinä tehtiin selkeet ideoinnit, ite ne keksittiin.

Haastateltava 4.

Työkonferenssimenetelmän ryhmätyöt olivat tuloksellisia ja keskustelut antoisia: niissä saatiin asetettua toteuttamiskelpoiset tavoitteet ja suurin osa henkilökunnasta pääsi ääneen. Kehittäminen eteni suunnittelu- ja kommunikaatio-ohjautuvien periaatteiden mukaisesti (Seppänen-Järvelä 2007, 28). Koko henkilökunnan osallistuminen ja aktiivisuus ovat antaneet merkittävän panoksen kehittämiselle. Työkonferenssin paikkana henkilökuntakokous oli oikea, sillä näin teema ei mennyt keneltäkään ohi ja kaikki olivat velvollisia osallistumaan.

Miusta on hyvä, että nää on tuolla henkilökuntakokouksissa. Sillonhan siinä on jokainen paikalla, kuulee ja tietää, missä mennään. Tää ei oo missään tullu pelkästään wilmasta. Nehän humauttaa ohi, kaikkea ei jaksa lukea. ... Miusta tää on esitelty hyvin, tälleen se pitäis tapahtuakin.

Haastateltava 2.

Haastateltavat olivat yllättyneitä siitä, miten samoihin päätelmiin useat ryhmät päätyivät. Osaltaan tämän katsottiin lisänneen henkilökunnan yhteisöllisyyttä. Hankkeen

onnistumisen edellytyksenä pidettiin lisäksi koulun rehtorin ja johtoryhmän on myönteistä taustatukea. Kehittämistyö oli näin mahdollista henkilökuntakokouksissa.

Jos ei ois ollu tommonen rehtori, joka noin hyvin otti tän jutun vastaan, tää ei ois varmasti onnistunut. Tähän on saatu niin hyvä esimiehen puolto että esimerkillistä. Sillon ei ollu tän porukan varaa käydä napisemaan siitä, että nyt myö vaan tehdään tää.

Haastateltava 1.

Kääriäinen ym. (1992, 137 - 138) ovat havainneet, että rehtorilla on keskeinen rooli koulun kehittämisessä ilmapiirin, kulttuurin ja toiminnan tuloksellisuuden kannalta. Rehtorin rooli voi kehittämistoiminnassa olla, kuten tässä tapauksessa, taustatuen antaja. Siinä rehtori luottaa henkilöstön aktiivisuuteen ja huolehtii, että hanke tukee koulun kokonaistavoitteiden toteuttamista. Aktiivinen rehtori voi toimia myös nuorisotyön resursointi- ja allokointitehtävissä paneutuen nuorten kasvu- ja elinolosuhteiden parantamiseen liittyviin kysymyksiin esim. paikallisella tasolla (Nieminen 2007, 26). Edunvalvontatyössä nuorisotyön ammattilaiset ovat melko yksin ilman muiden nuorten kanssa toimivien tahojen tukea.

Kehittämishankkeen vetäjä on toiminut hankekoulussa koulunkäyntiavustajana. Kirjosen (2007, 121) mukaan kehittäjän on tiedettävä työympäristön aiheuttamat rajaehdot, eikä kehittämistyö voi olla täysin neutraalia. Myös haastateltavat pitivät tärkeänä, että kehittämistyöhön on lähdetty yksikön tarpeiden mukaisesti ja talon sisäiset toiminnot tuntien.

Että sä (kehittäjä) oot ollu täällä ja sää oot siinä arjessa, ymmärrät ja tiität, minkälainen se on. Siitä lähtökohdasta lähteny liikkeelle ja puhunu tästä eteenpäin. Huonompi tilannehan olisi, jos joku opiskelija, jolla ei oo mitään kontaktipintaa koulumaailmaan, sanois, että lähetääs toteuttaa tämmöstä. ... Pitää tuntea sisältä, minkälaisen porukan kanssa tekee töitä.

Haastateltava 6.

Työntekijät ovat saaneet hanketietoa selkeästi ja aina on voinut kysyä, jos jotain hankkeeseen liittyvää on tullut esille. Hankkeessa on onnistuttu yhdistämään asiantuntijatiedon läsnäolo ja vuorovaikutus käytännön toimijoiden tiedon kanssa, mikä kuuluu osallistavaan kehittämiseen (Alasoini 2007, 38). Kyseenalaisena pidettiin loppuvaiheen haastatteluja, joissa arveltiin, etteivät kaikki voi työkaverin roolissa olevalle haastattelijalle niin avoimesti puhua kuin ulkopuoliselle.

Vaikka nuorisotyön hankkeen katsottiin onnistuneen mainiosti, epävarmuutta syntyi siitä, olivatko kaikki työntekijät mukana tai muistivatko kaikki yhdessä sovitut tavoitteet. Siivoojien osalta todettiin, etteivät he osallistuneet työkonferensseihin. Vaihtuvuus on ollut syksyn aikana runsasta, eikä sitoutumista hankkeeseen ole päässyt syntymään. Muu henkilökunta on erillään opetushenkilökunnan arjesta, eri taukotiloissa, eri tiedotuskanavien päässä ja epäröi sitä, onko kaikki tieto saavuttanut heidät.

*Eihän myö saaha koskaan, eihän me tiedetä, mitä siellä tapahtuu. Koko-
uksista on tullu aina tiedot. Me ollaan syrjässä ja tehdään omaa työtäm-
me. Ei myö hirveen paljon tiedetty, mitä se (hanke) pitää sisällään.*

Haastateltava 3.

Tulevaisuuden varalta ehdotettiin, että tällaisessa hankkeessa henkilökuntatiloissa olisi muistin tueksi hankejulisteita tai hankkeella oma ilmoitustaulu. Seinätauluissa voisi lukea mm. *Miten kohtaan tänään nuoren? Kohtaa nuori!* tai *Täällä puhalletaan yhteen hiileen.* (Haastattelut 5, 6 ja 7).

Aineiston perusteella nuorisotyön hankkeesta tulee kouluun jäämään uusia tapahtumia ja toimintoja, kuten Syysrieha ja luokkien yhteiset ruokailut. Näiden toivotaan muodostavan uusia perinteitä.

Ihan varmasti uskon, että jokainen luokanohjaaja muistaa nämä ruokailut. Se on niin helppo, hyvä ja yksilöllinen. Se pitäis jäädä. Sit tulee jäämään ilman muuta se Syysmylläkkä. Sit se ajatuksellinen juttu, jääkö henkinen juttu voimaan. Että minäpä muistan, että tänäkin vuonna teen jotakin vai käykö niin, että kukaan ei edes aisti, että meillä oli teema. Siitä teemasta jää asenne, asenne jo muuttui nuorisoa kohtaan niin, että se lähtee ihan uudella asenteella se ihminen, miettimättä, että tää tuli jonkun hankkeen kautta tää toimintatapa. Vaara on tietysti se, että ensi syksynä palataan yksilötasolla siihen, missä oltiin viime vuoden keväällä.

Haastateltava 6.

Lukuvuosihanke jatkuu kevääseen 2014 saakka. Opinnäytetyöraportti valmistuu jo hankkeen aikana ja tukee näin kehittämistyöprosessin aikaista toimintaa. Nuorisotyön työotteen sisäistäminen voi syventyä, kun koulun ammattilaiset tutustuvat hankera-porttiin ja pääsevät sitä kautta refleктоimaan omia ajatuksiaan aiempaan tietoon ja muiden työntekijöiden palautteeseen. Työyhteisö tarvitsee kehittyäkseen empiiristä seurantatietoa. (Vataja & Seppänen-Järvelä 2007, 217 – 220.)

Haastateltavat toivovat, että nuorten kohtaamisen tiedostaminen vakiintuu työtapana pysyväksi siten, että siihen perehdytettäisiin myös uudet työntekijät. Toivottavana pidetään sitä, että keksittäisiin uusia tapoja ja ideoita olla läsnä arjessa. Nuorten kohtaaminen ja aloitteentekovastuu halutaan osaksi koulun kirjoitettua toimintakulttuuria.

7.5 Koulun työntekijöiden käsitys nuorisotyöstä

Kehittämishankkeen aikana nuorisotyö on ollut vahvasti esillä. Työkonferensseissa on avattu nuorisotyön sisältöjä ideoinnin pohjaksi ja hankekoulun työntekijät ovat alkaneetkin puhua *nuorisotyön hankkeesta*. Haastatteluissa selvitettiin, miten käsitys nuorisotyöstä on muuttunut lukuvuosihankkeen edetessä.

Nuorisotyön käsite on tiedon myötä laajentunut. Työntekijöille on tullut tutuksi nuorisotyön painopisteet ja menetelmät. Työkonferensseissa on huomattu, kuinka nuorisotyön terminologia eroaa koulussa käytettävistä käsitteistä. Käytäväpalautteen perusteella tämä on tuonut uudenlaisen näkökulman kehittämistyöhön. Samalla, kun nuorisotyöstä on saatu lisää tietoa, on huomattu sen soveltuvuus ja toteuttamiskelpoisuus kouluun.

Enhän mä nuorisotyötä hirveesti tuntenut. Se, että näitä sisältöjä ja keinoja ilman muuta pitäis enemmän ja enemmän toteuttaa koulussa. Koulussa voidaan ottaa nää kaikki keinot, mitä tän hankkeen kautta on tullut. Ne on ilman muuta semmosia, että ne tukee koulun kasvatustavoitteita.

Haastateltava 6.

Hankkeen aikana työntekijät ovat kiinnittäneet huomiota myös koulussa vierailevien nuorisotyöntekijöiden ammatilliseen olemukseen. On huomattu, miten nuorisoalan ammattilaiset ovat hyvin kaverillisia ja lähellä nuoria. Haastateltavat ovat myös pohtineet, voisiko omaa työtä toteuttaa hieman vapaammin. Esimerkkinä mainitaan toiminnalliset tuokiot, joissa nuori pääsee näkemään aikuiset ja vastaavasti aikuinen näkee nuoret vapaammissa tilanteissa.

Kun ymmärrys nuorisotyöstä on lisääntynyt, haastateltavat toivovat lisää yhteistyötä ja tietoa nuorille suunnatuista palveluista. Arjessa vastaantuleviin kysymyksiin osattaisiin paremmin vastata, kun tiedetään, mistä kaikkialta nuori voi erilaisissa tilanteissa

saada apua. Nuorisotyön ja alan toimijoiden roolia nuorten elämässä pidetään tärkeänä ja heidän apunsa ollaan valmiita vastaanottamaan kouluun. Monet nuorisokasvatuksen alalla toimineet ovat huomanneet, että saman nuoren kanssa selvitellään asioita, mutta eri yksiköissä ja kapea-alaisesti vain oman työn näkökulmasta. Nuorille suunnatussa palvelujärjestelmässä toimiessa täytyy muistaa moniammatillinen ote myös niin, että koulu huolehtii kontakteistaan ja on aktiivinen talon ulkopuolelle. (Toukonen 2009, 120.)

Haastateltavat ovat huomanneet, että koulu ja nuorisotyö toimivat yhteisen päämäärän saavuttamiseksi ja toimijoiden todetaan lähestyneen toisiaan. Hankkeen aikana on havaittu, että molemmilla osapuolilla on omat näkökulmansa ja lähtökohtansa nuorten kanssa työskentelyyn. Koulun on huomattu olevan sopiva areena nuorisotyön toteuttamiselle, sillä koko ikäryhmä on tavoitettavissa.

Aikaisempina vuosina nuorisotyö ja nuorisotyöntekijät ovat olleet kauempana koulusta. Että he ja nuoret ovat yhdellä puolella ja koulu toisella. Jotenkin ainakin tässä hankkeessa on korostunut se yhteinen päämäärä, nuoren kasvaminen hyvien tavoitteiden suunnassa. Että sekä nuorisotyö että kouluhan pyrkii samaan. Musta tuntuu, että nykypäivän koulussa me ensimmäisenä, että pitää kasvattaa nuoria.

Haastateltava 4.

Koulu on hyvä paikka päästä käsiksi ihmisiin, paikka, joka kerää kaikki ikäisensä yhteen. Ehkä sitä kautta auttaa löytämään semmosia, joilla ois syytä saada jotain tukea tai tarvetta jutella. Mulla on ollut se käsitys viime aikoina, että nuorisotyötä pyritään tuomaan kouluille ja tää on ollut yks tämmönen, ilmeisesti menetelmien kautta.

Haastateltava 5.

Merkittävänä hankkeen toteutumisen kannalta voidaan pitää sitä, että haastatellut työntekijät ovat huomanneet tekevänsä nuorisotyötä. Hankkeen kautta on välittynyt ymmärrys, ettei nuorisotyön tekeminen vaadi suuria, ylimääräisiä ponnisteluja. Koko ikäryhmä on tavoitettavissa koulusta ja julkisista instituutioista peruskoulu työntekijöineen on ensisijainen toimija varhaisnuoruuden kentällä (Pohjola 2009, 22). Nuorisotyön tapa kohdata nuoria katsotaan sopivan myös koulun toimintakulttuuria kuvaavaan opetussuunnitelman paikalliseen tarkennukseen.

Tässä on pikkuhiljaa laajentunut koko nuorisotyön käsite. Koen, että ite teen nuorisotyötä. Mä haluan kohdata enemmän ihmisiä ja niin kokenut ite, että oon tehnyt nuorisotyötä. ... Täällähän ne nuoret on, ison osan

elämästään tai just tästä tän hetkisestä ajastaan. Se on ihan loistavaa, että täällä tehdään sen eteen.

Haastateltava 7.

Minkä takia ne aikuiset, jotka on koulussa, eivät tekis samalla tavalla sitä nuorisotyötä, kun ne on koko ajan tässä koulussa. Että se muutettais se ajatus ihan erilaiseksi. ... Siellä opsissa tulee varmaan olemaankin jollakin tavalla nuorisotyö, se kohtaaminen.

Haastateltava 6.

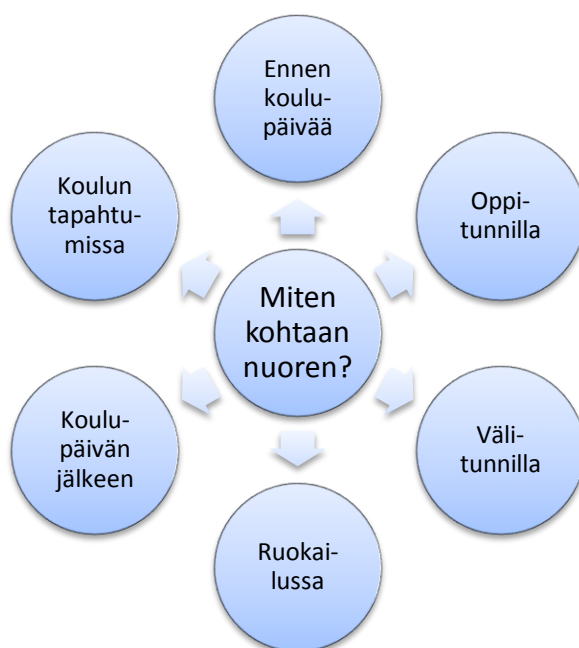
Nuorisotyön soveltaminen koulun työntekijöiden työotteeksi -hankkeena on sekä antanut työkaluja arkipäivän työskentelyyn että lisännyt nuorisotyön ymmärtämistä kokonaisuutena ja käsitteenä. Samalla koulu on ottanut askeleita kohti nuorisotyötä ja yhteinen työkenttä on hahmottunut.

8 VISIO NUORET KOHTAAVASTA KOULUSTA

Tässä luvussa on esitetty visio nuoret kohtaavasta koulusta. Visio ei ole kopio kohde-koulun arkipäivästä, vaikka siinä onkin paljon hankekoulun toimintoja. Pohjana on ollut kehittämishankkeen aineisto, hankekoulun työntekijöiden ideat ja nuorisotyön viitekehys. Luku voi toimia koulutyötä ohjaavana ideointityökaluna, josta erilaiset yksiköt ja toimijat voivat muotoilla omanlaisen version.

Ihanteellisimmillaan nuorisotyötä tekevän koulun työntekijät välittävät kaikista nuoris-ta, heidän kiinnostuksenkohteistaan ja kasvattavat nuoria välittämään itsestään, toisista sekä ympäröivästä maailmasta (Nieminen 2007, 40). Toimintatavat syntyvät oman työn reflektoinnin kautta. On itse mietittävä, missä arjen tilanteissa on luontevasti ai-kaa kohdata nuoria, miten paljon rohkenee heittäytyä koulun tapahtumissa ja missä asioissa nuoret otetaan mukaan työn suunnitteluun. Nuorten huomioimisessa ei ole kyse siitä, että työntekijä repii itsestään kaiken joka tilanteessa kasvatuksen hyväksi. Suhtautuminen nuoriin on keskeisimpiä työtapaa ohjaavia taustatekijöitä.

Kehittämishankkeessa työntekijät pohtivat kohtaamisia arjen eri tilanteissa. Kuvan 6. avulla voi kuka tahansa koulussa työskentelevä reflektoida omaa työskentelyään ja lähteä kehittämään työtapojaan nuorisotyötä soveltaen.

Kuvio 6. Miten kohtaan nuoren?

Ennen koulupäivää

Ennen oppituntien alkua koulussa työskentelee jo useita tukipalvelutyöntekijöitä: kiinteistöhoidon ja puhtaanapidon ammattilaisia, koulunkäyntiavustajia ja ruokalohenkilökuntaa. Heillä on merkittävä rooli nuorten vastaanottamisessa. Talonmies on töidensä lomassa vastassa jo pihamaalla, siivoojat koulun käytävillä. Koulunkäyntiavustajat auttavat kotitehtävien suorittamisessa ja kokeisiin valmistautumisessa.

Kouluun pääsee sisälle varhain, jos nuori on jostain syystä ajoissa paikalla. Kaikkia tulijoita tervehditään ja vaihdetaan muutama sana. Näin voi nousta esiin tilanteita, joissa nuoren mieltä painaa jokin asia. Hän voi saada apua erilaisiin asioihin, jos edellisenä päivänä on kadonnut esimerkiksi liikuntavarusteita, läksyt ovat jääneet tekemättä tai ollut ongelmia kavereiden kanssa. Ensimmäiset huolta aiheuttavat asiat on jo selvitetty ennen oppituntien alkua.

Oppitunnilla

Oppitunnit aloitetaan silmäyksellä luokkaan. Opettaja kysyy aluksi, miten luokalla tänään menee. Kun tunnin opettajajohtoinen sisältö on ohi, itsenäisen työskentelyn lomassa on mahdollisuus huomioida tukea tarvitsevia nuoria, antaa henkilökohtaista palautetta ja jutella jostain opetukseen kuulumattomasta asiasta.

Tuntityöskentelyssä käytetään monipuolisesti koulun tiloja ja annetaan nuorille mahdollisuus vaikuttaa mm. suoritustapoihin. Opetushenkilökunta uskaltaa heittäytyä työhönsä kokeillen erilaisia tuntimalleja. Työparin ja työryhmien turvin jalostetaan didaktisia ideoita, liikutellaan ryhmiä, saadaan apua ja järjestetään erilaisia tilanteita nuorten kohtaamiseen opetuksessa. Tunnit päättyvät rauhalliseen hetkeen, jossa opettaja ottaa vastaan palautetta ja tarkkailee, onko kaikilla oppilaille levollinen olo mm. annetuista tehtävistä.

Välitunnilla

Välitunneilla järjestetään erilaisia nuorten toiveiden mukaisia toimintoja koulun tiloissa. Kirjastoon on kerätty lehtiä ja lautapelejä, musiikkiluokan voi varata treenikäyttöön, koulun salissa pääsee pelailemaan, kuntosalille kokoontuvat innokkaimmat treenaajat ja pihapelivälineitä on tarjolla monipuolisesti. Silloin tällöin käytävillä tehdään yhteisötaidetta, suunnistetaan välituntirasteilla tai tietovisaillaan oppilaskunnan hallituksen ohjaamana. Koulun välitunneilla vierailee myös paljon ulkopuolisia toimijoita: nuorisotyöntekijöitä, järjestöjen, seurakunnan ja jatkokoulutuspaikkojen edustajia. Opettajilla on valvontavastuu välitunneista. Koulun henkilökunta on aktiivisesti mukana välitunneilla ja pääsee näin lähelle nuoria vapaissa tilanteissa. Ovet ovat auki eri tiloihin, jolloin kenen tahansa on luonteva lähestyä ketä tahansa.

Välituntivalvonnan lomassa jututetaan nuoria ja ollaan kiinnostuneita heidän asioistaan. Valvontaan kuuluu, että huomioidaan huolta herättävät tilanteet. Jos niihin ei ole mahdollisuutta puuttua, välitetään tietoa luokanohjaajalle tai muille aikuisille. Välitunneilla sekä muutoinkin päivän aikana selvitetään kiusaamistilanteita. Työparitoiminta tukee ammatillista otetta, eivätkä tunteet nouse pintaa. Nopea puuttuminen estää kiusaamisongelmien paisumisen hallitsemattomiksi ja pitää kontrollivallan näissä tilanteissa aikuisilla.

Ruokailussa

Kouluruokailun nopeasta rytmistä huolimatta tapahtuma pyritään luomaan rauhalliseksi ja tunnelmalliseksi. Keittiöhenkilökunta palvelee aivan linjaston tuntumassa ja tervehtii oppilaita. Tapakasvatuksen mukaisesti ruokailuun tullaan ilman päähinettä, puhelimet taskussa ja noudatetaan pöytätapoja. Kaikki koulun aikuiset valvovat ruokailujen onnistumista ja syövät tilanteen mukaan nuorten kanssa samoissa pöydissä. Nuoria kannustetaan ruokailemaan nautiskellen; onhan ruokailussa mahdollisuus vaihtaa kuulumisia eri luokilla olevien kavereiden kesken. Nuoria opastetaan arvostamaan keittiöhenkilökunnan tekemää työtä mm. kiittämällä ruuasta.

Luokat ruokailevat silloin tällöin yhdessä. Luokanohjaaja voi varata ajan, jolloin ruokalassa on rauhallista. Luokalle järjestetään oma pöytä ja tilanteesta pyritään teke-

mään erityinen. Kukaan ei jää yhteisessä ruokailussa eri pöytäkuntaan yksin. Samalla luokka harjoittelee vuorovaikutustaitoja, voi keskustella heitä koskevista asioista ja suunnitella tulevia tapahtumia. Yhteisruokailut tukevat luokan ryhmäytymistä ja ryhmädynamiikkaa.

Koulupäivän jälkeen

Vaikka koulupäivä päättyy, nuorella on erilaisia mahdollisuuksia saada tukea opiskeluun tai sosiaalisten suhteiden vahvistamiseen. Opettajat pystyvät järjestämään tukiovetusta, jossa nuori voi toivoa, mihin asioihin hän haluaa vahvistusta. Koulunkäyntiavustajat tarjoavat läksytukea. Näissä tilanteissa ollaan vapaammin ja pienemmissä porukoissa, jolloin nuoren kohtaaminen henkilökohtaisemmin on mahdollista.

Opettajat ja muu henkilökunta voivat mahdollisuuksien mukaan järjestää kerhotoimintaa ja tapahtumia iltapäiväksi ja illaksi. Silloin toiminnan suunnittelusta pääsevät vastaamaan nuoret. Tilanteet tukevat luokan ryhmädynamiikkaa ja antavat jokaiselle ryhmän, johon kuulua. Vapaissa tilanteissa opettajan ja oppilaan roolit hälvenevät ja tavalliset nuoret voivat tutustua tavallisiin aikuisiin.

Koulun ulkopuoliset tahot, kuten urheiluseurat, yhdistykset ja seurakunta, järjestävät kerhotoimintaa. Teemana voi olla koulukohtaiset tarpeet, esim. maahanmuuttajanuorten kotouttaminen tai edullinen urheiluseuratoiminta.

Koulun tapahtumissa

Koulun lukuvuosi koostuu monista perinteikkäistä tapahtumista. Ne on pyritty sijoittamaan juhlaperinteen mukaisesti, mutta myös siten, että ne tukevat yhteisöllisyyttä ja ryhmäytymistä varsinkin lukuvuoden alkaessa. Koulun kaikkia toimijoita tiedotetaan tapahtumista ja työntekijät ovat mahdollisuuksien mukaan mukana järjestämisessä ja osallistujina. Nuorille näytetään esimerkkiä, kuinka yhteisistä tapahtumista nautitaan ja niihin heittäydytään. Vaikka kaikki eivät lähde yhtä innokkaasti mukaan, kukaan ei vastusta tapahtumia, vaan ymmärtää niiden merkityksen yhteisöllisyyden vahvistajana.

Nuorten ovat vahvasti osallisina tapahtumien, teemapäivien ja aamunavausten järjestämisessä. Koulun henkilökunta antaa taustatuen ja raamit, mutta tapahtuman suunnittelussa ja toteutuksessa näkyy nuorten maailma. Tukioppilaat ja oppilaskunnan hallitus edustavat koko koulun nuoria eri yhteyksissä ja ottavat halutessaan kantaa laajemmin koulua koskeviin kysymyksiin mm. henkilökuntakokouksissa, nuorisovaltuustossa tai muissa kaupungin päättävissä elimissä.

9 POHDINTA

Kehittämistyöhön lähdettiin alkutilanteesta, jossa hankekoulun työntekijöille esiteltiin nuorisotyön ja koulun yhtenevät kasvatukselliset tavoitteet. Lukuvuoden aikana pyrittiin löytämään omaan työhön uusia, nuorisotyön työotteen mukaisia tapoja tehdä koulukasvatusta. Hankkeessa kerätyn tutkimusaineiston perusteella voidaan päätellä, että koulun henkilökunnan rooli kasvattajana on vahvistunut ja he kokevat tekevänsä myös nuorisotyötä. Koulun ja nuorisotyön yhteinen rajapinta on havaittu käytännössä.

Liikkeelle lähdettiin pieniä liikahduksia hakien (Kirjonen 2007, 125), mutta työntekijät veivät kehittämisen seuraaville tasoille. Nuorisotyön teemoja pohdittiin, kasvattajan roolin keskeisyys tiedostettiin ja omaa työtä lähdettiin ennakkoluulottomasti kehittämään. Lukuvuosihanke onnistui aktivoimaan työntekijöiden tietoisuuden tasolla tapahtuvia pohdintoja. Hanketta voidaan pitää erittäin onnistuneena ja työkonferenssia kehittämistyöhön soveltuvana menetelmänä.

Kehittämistehtävää ohjasi kysymys: *Mitä koulun ammattiryhmät ovat valmiita tekemään kasvatuksellisen työotteen lisäämiseksi?* Hankkeen tulokset osoittavat, että koulussa ollaan valmiita toimimaan nuorten hyväksi ja heidän kuulemiseksi. Nuorisotyön työtapoja ollaan kohdekoululla ottamassa mukaan opetussuunnitelman toimintakulttuurin kuvauksiin.

Kehittämishankkeessa annettiin tietoa nuorisotyöstä ja laadittiin yhteisiä tavoitteita. Hankkeen onnistuminen oli sen jälkeen kiinni vain työntekijästä itsestään. Kuinka paljon olen valmis antamaan aikaani sadoille koulun nuorille? Maksetaanko minulle siitä? Onko minulle siitä jotain hyötyä? Jos työntekijällä on positiivinen asenne nuoria kohtaan ja halu tehdä oman työpaikan arjesta viihtyisämpi, ei koulussa ole mitään kovin merkittäviä rajoitteita, jotka estäisivät henkilökohtaiset muutokset. Jo hymy on tarttuva. Tämä kehittämistyö onnistui aktiivisten työntekijöiden ansiosta. Heille kuuluu lämmin kiitos asenteesta, jolla he ottivat nuorisotyön työotteen käyttöön.

Toinen kehittämistyön onnistumisen edellytys on koulun vahva yhteisöllisyys ja hyvä työilmapiiri. Kaikkien työntekijöiden on hyvä pohtia, olenko passiivinen syrjään vetäytyjä vai aktiivinen yhteisöllisyyden rakentaja. Työntekijöiden osallistuminen ja

vahva yhteisöllisyys tukee koko koulun yhteisöllisyyden pyrkimyksiä, kun yhdessä tekemällä saadaan aikaan mukavia arjen tilanteita. Jos aikuiset viihtyvät työpaikallaan, on todennäköistä, että siellä viihtyvät myös nuoret. Tiivis aikuisyhteisö muodostuu, kun jokaisen työntekijän työtä arvostetaan ja eri näkemykset pääsevät työyhteisössä esille.

Kouluissa opettajavaltaisina työpaikkoina tulisi edelleen kiinnittää huomiota kaikkien ammattiryhmien huomioimiseen. Onko koko henkilökunnalla yhteinen taukotila? Tehdäänkö koko koulua koskevat päätökset mm. säännöistä opettajainkokouksessa vai henkilökuntakokouksessa? Koulun erillään olevat ammattiryhmät on saatava lähemmäs toisiaan ja sitä kautta aikuisten yhteisö pääsee tiivistymään. Johdon rooli on merkittävä. Henkilöstöjohtamisen pitäisi olla avointa ja korostaa työn merkityksellisyyttä.

Tämän kaltaisen kehittämistehtävän toistaminen jossakin toisessa yläkoulussa on mahdollista. Työntekijät itse määrittelevät tavoitteet ja sitoutumisasteen. Kehittämishankkeen vetäjän rooli on mutkikkaampi. Pitäisi olla nuorisotyön osaamista, mutta toisaalta hankkeessa pidettiin tärkeänä toimintaympäristön tuntemista. Esimerkiksi pienellä paikkakunnalla kehittämistyön vaatimukset ovat toisaalla, kun nyt haasteena oli mm. ison yksikön yhteisöllisyyden tukeminen. Tulevaisuudessa kouluissa työskentelevät yhteisöpedagogit voisivat kenties toimia nuorisotyön lähettiläinä, jakaen osaamistaan nuorten kohtaamisesta koko työyhteisön jäsenille.

Nuorisotyön soveltaminen koulun työntekijöiden työotteeksi onnistui tässä hankkeessa niin, että kehittämistyö on vienyt nuorisotyön ammattialaa uudella tavalla yhä lähemmäs koulua. Isoon yläkouluun ei viety pelkästään yhtä nuorisotyöntekijää, vaan koko nuorisotyön ajatus nuorten kohtaamisesta ja kasvatuksesta. Nuorisotyön työote voidaan sovittaa osaksi koulussa tehtävää kasvatustyötä, kun laaditaan kunta- ja koulukohtaisia tarkennuksia opetussuunnitelmiin. Toimimalla nuorisotyön mukaisesti nuorten itsetuntoa vahvistaen, on jokaisen koulua käyvän mahdollista tuntea itsensä tärkeäksi ja löytää oma paikkansa kouluyhteisöstä. Ei riitä, että nuoria vain kuunnellaan. Heidän tarpeitaan pitää kunnioittaa ja toiveitaan toteuttaa. Kun henkilökunta ottaa nuoret mukaan suunnitteluun, on nuorilla mahdollisuus tuntea osallisuutta oman arkensa hallintaan ja luottamussuhde nuoren ja aikuisen välillä syvenee. Kannustami-

sen ja huomioimisen myötä voidaan luoda turvallinen oppimisympäristö, joka on edellytys sekä hyvälle oppimistuloksille että tasapainoiselle kasvulle.

Nuorisotyön yhteisöllisyyden ja osallisuuden työkaluja on luonteva siirtää koulun arkeen ja niitä pidetään erittäin tärkeinä. Tapahtumat ja toimintatavat voidaan sopia konkreettisesti ja koulun työntekijät sitouttaa niihin. Onnistuneiden tapahtumien ja tilanteiden vaikutus näkyy melko nopeasti ja yhteisöllisyyden vahvistumisen voi aistia.

Sen sijaan nuorisotyön kontaktityö on tämänkin hankkeen perusteella persoonallisuuskysymys. Koulussa työskentelevät eivät ole saaneet alan koulutusta eikä heillä ole ehkä alalle vaadittavaa taipumusta. Nuorisotyöhön kuuluu oleellisena osana pyrkimys olla helposti lähestyttävä. Dialogi työntekijän ja nuoren välillä on erittäin runsasta ja nuorisotyössä vaaditaan hyviä vuorovaikutus- ja sosiaalisia taitoja. Työtä tehdään omalla persoonalla, johon kuuluu minuus ja tunteet (Soanjärvi 2011, 104).

Koulussa töihin pukeudutaan virallisemmin kuin nuorisotyössä, jolloin työntekijän on hyvä miettiä, millä muulla tavoin madalletaan kuilua aikuisen ja nuoren välillä. Vaikka persoonallisuudesta ei löytyisi nuorisotyöntekijän ominaispiirteitä, koulu voi ottaa käyttöön välineitä, joilla työntekijän kontakteja nuoriin vahvistetaan. Tässä kehittämishankkeessa nuorisotyön välineenä olivat luokan yhteiset ruokailuhetket.

Miettinen (1994, 26, 150) uskoo koulun muutokseen. Edellytyksenä hän pitää, että koulun työntekijät ottavat pohdinnan kohteeksi työn tarkoituksen, ehdot ja välineet. Esimerkiksi koulun yhteisiä sääntöjä ja opetussuunnitelmaa on noudatettava. Henkilökunnan on pystyttävä näkemään, mikä osa työtapoja määräytyy tradition, ulkoisen auktoriteetin, rutiinien tai tehokkuusvaatimusten perusteella. Omien empiiristen koulukokemusten malli on unohdettava ja koulun toimintatavat on saatava järjen kontrolliin. Kriittinen reflektointi omaa työtä kohtaan on kehittämistyön keskeisin työkalu. Jos uskaltaa heittäytyä myös opetukseen, kokeilla rohkeasti erilaisia menetelmiä ja hyväksyä epäonnistumisensa, voidaan oppitunneillakin nähdä nuorisotyön läsnäolo.

Koulu voi kehittyä kasvatuksellisempaan suuntaan, kunhan sen toimijat tiedostavat olemassaolonsa ytimen. Koulu on nuoria varten ja sen tehtävänä on saattaa heidät yh-

teiskunnan täysivaltaisiksi ja hyvinvoiviksi jäseniksi. Koulun ammattilaisten on oivallettava, että palvelun käyttäjänä ei ole vain objektiivisessa asemassa oleva oppilas, vaan herkässä identiteetin rakentamisvaiheessa oleva nuori ihminen. Puhetapaan on kiinnitettävä huomiota.

LÄHTEET

ABC kohtaa nuoret 2012. Opas liikenneasemien työntekijöille –tiedote. WWW-dokumentti. <http://www.nuortenpalvelu.fi>. Päivitetty 11.9.2012. Luettu 9.11.2012.

Aittola, Tapio 1998. Nuorten arkipäivän oppimisympäristöt. Teoksessa Laurinen, Leena (toim.) *Koti kasvattajana, elämä opettajana*. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Juva: Atena Kustannus, 172 – 189.

Alasoini, Tuomo 2007. Ohjelmallinen kehittäminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Seppänen-Järvelä, Riitta & Karjalainen Vappu (toim.) *Kehittämistyön risteysksiä*. Stakes. Vaajakoski: Gummerus. 35 – 52.

Bardy, Marjatta 2007. Epilogi: Mitä me teemme – kun kehitämme? Teoksessa Seppänen-Järvelä, Riitta & Karjalainen Vappu (toim.) *Kehittämistyön risteysksiä*. Stakes. Vaajakoski: Gummerus. 269 – 282.

Batsleer, Janet R. 2008. *Informal learning in youth work*. Intia: Sage Publications Ltd.

Dewey, John 1957. *Koulu ja yhteiskunta*. Englanninkielinen alkuteos *The School and Society* 1915. Suomentanut Kalevi Kajava. Helsinki: Otava.

Edginton, Christopher R. & Kowalski, Christopher L. & Randall, Steven W. 2005. *Youth work. Emerging perspectives in youth development*. Illinois: Sagamore Publishing L.L.C.

Ellonen, Noora 2008. *Kasvuyhteisö nuorten turvana*. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Nuorisotutkimusverkosto.

Forssan ammatti-instituutti 2010. *Strategiaesite*. PDF-dokumentti.

Hirvonen, Elna 2009. Nuorisotyö sosiaalisen asiantuntijuuden areenoilla. Teoksessa Raitakari, Suvi & Virokannas, Elina (toim.) *Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät*. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 96. Jyväskylä: Gummerus, 41 – 59.

Hotokka, Mervi 2012. *Koulunuorisotyön tarpeen arviointi Mikkeliissä*. ”Kouluissahan ne nuoret on, kun ne on pakotettu tänne!” Mikkelin ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Hännikäinen Maritta 2006. Yhteenkuuluvuuden tunne ja oppijoiden yhteisöksi kehittyminen. Teoksessa Karila, Kirsti & Alasuutari, Maarit & Hännikäinen, Maritta & Nummenmaa, Anna Raija & Rasku-Puttonen, Helena (toim.) *Kasvatusvuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 126 – 146.

ISS 2013. *Siivoojan tehtäväkuva*. Sähköpostikeskustelu: Tiina Santanen 26.11.2013.

Jarvis, Peter 1998. Elinikäinen oppiminen ja kokemus. Teoksessa Kajanto, Anneli & Tuomisto, Jukka (toim.) Elinikäinen oppiminen. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy, 143 – 158.

Johnson, Peter & Salo, Petri 2008. Koulun kestävä kehityksen edellytykset. Teoksessa Johnson, Peter & Tantt, Kimmo (toim.) Kestäviä ratkaisuja kouluun. Kokemuksia yhtenäisestä perusopetuksesta. Juva: PS-kustannus, 18 – 40.

Johnson, Peter & Tantt, Kimmo 2008. Yhtenäinen perusopetus koulukulttuurin suunnannäyttäjänä. Teoksessa Johnson, Peter & Tantt, Kimmo (toim.) Kestäviä ratkaisuja kouluun. Kokemuksia yhtenäisestä perusopetuksesta. Juva: PS-kustannus, 9 – 17.

Kirjonen, Juhani 2007. Kehittäminen asiantuntijatyönä. Teoksessa Seppänen-Järvelä, Riitta & Karjalainen, Varpu (toim.) Kehittämistyön risteyskysymyksiä. Stakes. Vaajakoski: Gummerus. 117 – 134.

Kiviniemi, Kari 2000. Opettajan työtodellisuus haasteena opettajankoulutukselle. Opettajien ja opettajankouluttajien käsityksiä opettajan työstä, opettajuuden muuttamisesta sekä opettajankoulutuksen kehittämishaasteista. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) selvitys 14. Opetushallitus.

Koulunkäynninohjauksen opas 2011. Toim. Parviainen, Kaijamaija. Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL. Turenki: Kirjapaino Jaarli.

Kouluterveyskysely 2013. WWW- <http://www.thl.fi>. Päivitetty 10.6.2013. Luettu 6.10.2013.

Kääriäinen, Hillevi & Laaksonen, Pirjo & Wiegand, Eira 1992. Tutkiva ja muuttuva koulu. Koulu työorganisaationa. Koulu oppilaan kehitys- ja oppimisympäristönä. Juva: WSOY.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotto perusopetuksen yleisten tavoitteiden ja tuntijaon uudistamiseen 18.2.2010. WWW-dokumentti. <http://www.lapsiasia.fi/nyt/lausunnot/lausunto/-/view/1486138>. Päivitetty 11.9.2012. Luettu 9.11.2012.

Luukkainen, Olli 2005. Opettajan matkakirja tulevaan. Opetus 2000. Juva: WS Bookwell Oy.

Miettinen, Reijo 1994. Koulun muuttamisen mahdollisuudesta. Analyysi opetustyön kehityksestä ja ristiriidoista. Helsinki: Gaudeamus.

Nieminen, Juha 1998. Nuorisotyö informaalisen kasvatuksena. Teoksessa Kajanto, Anneli & Tuomisto, Jukka (toim.) Elinikäinen oppiminen. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy, 175 – 184.

Nieminen, Juha 2007. Vastavoiman hahmo – nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 76, 21 – 43.

Nuorisolaki 72/2006. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoja. Luettu 27.11.2013.

Nurmi, Pirkko 2009. Opettaja kouluhyvinvoinnin edistäjänä. Toisen asteen opettajat dialogisuutensa ja autenttisuutensa sääntelijöinä. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Kuopio: Kopijyvä.

Paju, Petri 2011. Koulua on käytävä. Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Hakapaino.

Penttinen, Pekka 2007. Nuorten oppiminen myöhäismodernissa. Teoksessa Nivala, Elina & Saastamoinen, Tommi (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. Tampere.

Penttinen, Pekka & Soanjärvi, Katariina 2012. Nuorisotyön tutkimus- ja kehittämistoiminta ammattikorkeakouluissa. Teoksessa Komonen, Katja & Suurpää, Leena & Söderlund, Markus (toim.) Kehittyvä nuorisotyö. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Hakapaino. 229 – 243.

Perusopetuslaki 628/1998. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoja. Luettu 27.11.2013.

Pohjola, Anneli 2009. Nuorisotyön ja sosiaalityön rajapinnoilla. Teoksessa Raitakari, Suvi & Virokannas, Elina (toim.) Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 96, 21 – 40.

Rautiainen, Asta 2005 (toim.) Koulu yhteisöllisenä toimijana. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja B: Oppimateriaalit 4. Helsinki: Yliopistopaino.

Sahlberg, Pasi 1997. Opettajana koulun muutoksessa. Opetus 2000. Juva: WSOY.

Salakari, Hannu 2009. Toiminta ja oppiminen – koulutuksen kehittämisen tulevaisuuden suuntaviivoja ja menetelmiä. Eduskills Consulting. Helsinki: Hakapaino Oy.

Salovaara, Reija & Honkonen, Tiina 2011. Rakenna hyvä luokkahenki. Opetus 2000. Porvoo: Bookwell Oy.

Seinä, Seppo & Helander, Jaakko 2007. Tiimeistä työpareiksi. Toiselta oppiminen ja ammatillinen kehittyminen. Hämeen ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Seppänen-Järvelä, Riitta 2007. Suunnittelurationalismista hyviin käytäntöihin - kehittämisen menetelmien ja ajattelutapojen muodonmuutos. Teoksessa Seppänen-Järvelä, Riitta & Karjalainen, Vappu (toim.) Kehittämistyön risteyskysymyksiä. Stakes. Vaajakoski: Gummerus. 17 – 34.

Siekinen, Emma Hentriikka 2012. Yhteisöllinen pedagogiikka koulussa. Teoksessa Kuivakangas, Johanna (toim.) Yhteisöpedagogiikan uudet avaukset. Sarja C. Oppimateriaaleja. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 23 – 33.

Soanjärvi, Katariina 2011. Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä. Jyväskylän yliopisto.

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. 2.painos.

Toukonen, Ulla 2009. Kasvatussyhteisön voimaa. Teoksessa Heikkinen, Minna (toim.) Nuorisotyön mieli ja merkitys. Turun yliopisto. Jyväskylä: Gummerus. 120 – 126.

Vataja, Katri & Seppänen-Järvelä, Riitta 2007. Prosessiarviointi – mahdollisuus lujittaa kehittämisprojektia. Teoksessa Seppänen-Järvelä, Riitta & Karjalainen, Vappu (toim.) Kehittämistyön risteyksiä. Stakes. Vaajakoski: Gummerus. 217 – 230.

Vesikansa, Sari 2009. Kuka kasvattaa, kuka opettaa? Genealoginen tutkimus perheen ja koulun välisen kasvatustuon politiikasta. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitoksen tutkimuksia 261.

Kysely koulun työntekijöille

Hei!

Ensi lukuvuonna koulumme yhtenä teemana tulee olemaan **Koulun kasvatustehtävän syventäminen**. Tällä kyselyllä kerätään ennakkotietoa kehittämistehtävää varten. Pyydän vastaustasi 15.5. mennessä.

Työntekijäryhmä: opetushenkilöstö / tukipalveluhenkilöstö

Kuinka kauan olet työskennellyt yläkoulussa?:

Koetko, että nuoret uskaltavat lähestyä sinua?

Jos eivät uskalla, mikä on mielestäsi esteenä?

Miten kohtaat nuoria työpäivän aikana?

- kahden kesken
- pienissä 2-10 oppilaan ryhmissä
- yli 10 oppilaan ryhmissä
- tervehdin
- puutun käyttäytymiseen
- kysyn kuulumisia
- keskustelen muutaman minuutin
- keskustelen yli 5min
- opetuksessa

Mistä asioista nuoret sinulle puhuvat tai mitä he kysyvät?

Onko sinulla riittävästi aikaa vastata nuoria askarruttaviin kysymyksiin?

Mistä itse puhut nuorille ja mitä asioita kysyt heiltä?

Oletko huolissasi jostakin oppilaiden hyvinvointia koskevasta asiasta? Mitä toimenpiteitä pitäisi tehdä, jotta et olisi huolissasi nuorista?

Mitä olisit valmis kokeilemaan oman työsi ohessa, jos nuorille pyritään luomaan enemmän turvallisia aikuiskontakteja koulupäivän aikana?

- kummioppilas lukuvuodeksi
- vertaisryhmän kokoaminen ja ohjaaminen
- harrasteryhmän ohjaaminen
- välituntipäivystys tai -ohjaus
- luokanohjaajan välitunti / kahvipaussi
- työskentely yhdessä esim. yhteisten tilojen järjestely
- oman työn esittely oppilaille
- TET-jakson toteuttaminen omalla koululla
- koulun yhteisiin juhliin ja tapahtumiin osallistuminen
- työskentely oppilaskunnan hallituksen tai tukioppilaiden kanssa
- aamupäivystys ennen koulun alkua tai koulupäivän jälkeen
- ruokaileminen oppilaiden kanssa
- oma idea
- en koe tarvetta lisätä kohtaamisia, koska...

Työkonferenssi 1. Ideapaperi

Nuorisotyön työtapa / tavoite: Esimerkkejä	Työryhmän ideoita:
Poikkeuksellisen vilkas vuorovaikutus Missä tilanteissa dialogia voisi lisätä?	
Toiminnallisuus: koulun tilojen hyödyntäminen mm. musaluokka, kirjasto, kuntosali, piha, ruokala, oma osaaminen Voiko oppilaita ottaa mukaan omaan työhön tai harrastukseen?	
Vapaiden tilanteiden hyödyntäminen välitunnit, ennen ja jälkeen koulupäivän -tilanteet, onko mahdollista, että ovi olisi auki useammin?	
Yhteisöllisyys Esim. tapahtumat ja juhlat, miten toisit oman panoksesi näihin? (pukeutuminen, läsnäolo, aktiivinen osallistuminen)	
Ryhmädynamiikka ruokailun järjestäminen esim. luokkakohtaisiin pöytiin yhdellä viikolla = kukaan ei jää yksin, apuja luokanohjaajille esim. työparitoiminnan keinoin	
Herkkyys ja tasa-arvoisuus, kuilun madaltaminen Mitä tehdään tittelien kanssa? Miten esittäydyn ja tulen tutuksi nuorille?	
Nuoren ymmärrys omasta hyvinvoinnista syvenee Työpäivä omassa koulussa, nuorten osallistuminen koulun aikuisten töihin	
Osallisuus Mihin asiaan nuoret voisivat vaikuttaa enemmän koulun arkeen? Olisiko jossain tilanteessa kysely tai äänestys paikallaan?	

Työkonferenssi 2. Ideapaperi

<p>Hankkeen tavoite</p>	<p>Mikä onnistui, mikä ei?</p> <p>Mitkä tekijät mahdollistivat onnistumisen?</p> <p>Mitkä tekijät vastavasti olivat esteenä?</p>
<p>Otetaan aloitteentekovastuu nuoren kanssa käytävissä vuorovaikutustilanteissa.</p>	
<p>Ollaan nuorille enemmän näkyvissä ja tavoitettavissa.</p>	
<p>Heittäydytään rohkeammin koulun yhteiseen toimintaan ja nuorten kohtaamiseen.</p>	
<p>Muistetaan luonteva työparitoiminta, jolla lisätään työturvallisuutta, työhyvinvointia ja toiminnallisuutta, mm. yhteisen ideoinnin ja innostumisen kautta.</p>	
<p>Kokeillaan luokkavastuutehtäviä, joissa useampi luokka pääsee osallistumaan koulun toiminnan suunnitteluun yhdessä jo olemassa olevien järjestely- ja juhlatyöryhmien mukana.</p>	
<p>Luokanohjaajat järjestävät luokan kanssa tehdyn sopimuksen mukaan yhteisiä ruokailuhetkiä.</p>	
<p>Syyslukukaudelle suunnitellaan uusi toiminnallinen tapahtuma, jonka tavoitteena on tukea yhteisöllisyyttä.</p>	

Onko yleisellä tasolla mikään muuttunut?

Kuormittaako hanke vai antaako työkaluja?

Onko Lyseolle löytymässä yhteistä kasvatuslinjaa?

Haastattelukysymykset

- 1) Onko hanke muuttanut koulun arkea? Onko hankkeessa jotain, mikä helpottaa tai hankaloittaa koulun perustehtävää ja sen muuta kehittämistyötä?
- 2) Onko koulun arjessa joitakin rakenteellisia tekijöitä, jotka estävät kasvatuksellisemman työtöteen toteuttamista? (Historia koulun kehittämisen vaikeudesta)
- 3) Miten arvioit yksilöllisen tason tavoitteiden toteutuneen omalla kohdallasi tähän mennessä? Onko mikään muuttunut? Oletko kokeillut työssäsi tavoitteiden ohjaamana jotain uutta?
 - a. Otetaan aloitteentekovastuu nuoren kanssa käytävissä vuorovaikutustilanteissa.
 - b. Ollaan nuorille enemmän näkyvissä ja tavoitettavissa.
 - c. Heittäydytään rohkeammin koulun yhteiseen toimintaan ja nuorten kohtaamiseen.
 - d. Muistetaan luonteva työparitoiminta, jolla lisätään työturvallisuutta, työhyvinvointia ja toiminnallisuutta, mm. yhteisen ideoinnin ja innostumisen kautta.
- 4) Yhteisötason tavoitteina oli
 - a. Kokeillaan luokkavastuutehtäviä, joissa useampi luokka pääsee osallistumaan koulun toiminnan suunnitteluun yhdessä jo olemassa olevien järjestely- ja juhlatyöryhmien mukana.
 - b. Luokanohjaajat järjestävät luokan kanssa tehdyn sopimuksen mukaan yhteisiä ruokailuhetkiä.
 - c. Syyslukukaudelle suunnitellaan uusi toiminnallinen tapahtuma, jonka tavoitteena on tukea yhteisöllisyyttä.Miten arvioit yhteisötason tavoitteiden toteutuneen työyhteisössä tähän mennessä?
- 5) Luuletko, että hankkeesta jää jotain koulun arkeen tuleviksi vuosiksi?
- 6) Miten arvioit nuorisotyön hankkeen edenneen prosessina? Tiedottaminen, onnistumisia / epäonnistumisia, parannettavaa?
- 7) Hankkeessa on sovellettu nuorisotyötä osaksi koulun arkea ja työtötteä. Onko käsityksesi nuorisotyöstä muuttunut hankkeen aikana? Miten?